

Liviu PLEȘA

**1980: PROBLEMATICI NOI ÎN ACTIVITATEA
INFORMATIV-OPERATIVĂ DESFĂȘURATĂ
DE SECURITATEA JUDEȚEANĂ ALBA**

**1980: NEW ISSUES IN THE INTELLIGENCE-OPERATIONAL
ACTIVITY OF THE ALBA COUNTY POLITICAL POLICE**

Abstract: The main research objective of the study is to synthetically analyse the actions carried out and methods used during a whole year by a county political police structure in the context of the changes that occurred in the intelligence-operational dynamics at the beginning of the last decade of the Ceausescu regime. In 1980, the economic problems and especially those of public supply began to be fully felt and realized by the population. The broadcasts of the radio station „Europa Liberă” were another factor that significantly influenced the evolution of the internal intelligence-operational situation in the direction of increasing the number of people who fearlessly expressed their discontent and criticism of the communist political regime in Romania.

In 1980 S.J. Alba had to pay a great deal of attention to reporting to the D.S.S. leadership and party bodies the extensive deficiencies in the economy of Alba county, the related analyses showing the fact that many of the dysfunctions observed were caused, on the whole, simply by the application of the economic mechanisms established by the political power („new economic-financial mechanism”). The Political Police understood very well that there could be no direct link between the shortcomings of an establishment’s economic activity and the dissatisfaction of its employees. S.J. Alba reports from 1980 reveal the widespread and worsening discontent of employees in many of the county’s industrial units, caused by monthly reductions in income and even job losses, all as a result of the application of the „new economic and financial mechanism” and the global wage agreement.

The mood of discontent began to manifest itself mainly among the workers, with the form of expression being at times vehement, with forms of collective protest, even attempts at strikes. In 1980, S.J. Alba – like all the political police units in the country – suddenly realised that the workers had become its new „enemy”, as the social class that had the potential to become – and

did become – the most bitter political opponent of the communist political regime.

In 1980, the Political Police in Alba County also recorded the emergence of discontent among the county's population as a result of shortages of food (and especially of basic foodstuffs) and consumer goods. In a very short time, this discontent has worsened and spread to the whole county, affecting mainly the whole urban environment, but also the rural environment.

Etichete: deficiențe economice, stări de nemulțumire, „Europa Liberă”, evaziune, măsuri represive preventive.

Keywords: economic shortcomings/deficiencies, discontent, „Europa Libera”, evasion, preventive repressive measures.

Principalul obiectiv de cercetare al prezentului studiu îl constituie analizarea sintetică a acțiunilor desfășurate și a metodelor folosite pe parcursul unui an întreg de către o structură județeană de Securitate în contextul modificărilor apărute în dinamica informativ-operativă la începutul ultimului deceniu al regimului Ceaușescu. Am optat pentru anul 1980 din mai multe motive. În primul rând pentru că din acel an problemele economice și mai ales cele de aprovizionare publică au început să fie din plin resimțite și conștientizate de către populație (dar încă nu atât de acut și de generalizat precum în a doua parte a deceniului al nouălea). Apoi pentru că ne aflăm la câțiva ani după ce în România au început să se manifeste tot mai multe fenomene protestare deschise („mișcarea Goma”, greva din Valea Jiului, cazurile Vasile Paraschiv, Iosif Țon, Ionel Cană/S.L.O.M.R. ș.a.), care – fiind popularizate de către „Europa Liberă” – au ajuns la cunoștința întregii societăți, ceea ce a ajutat un număr ridicat de locuitori ai României să aibă curajul de a-și exprima în public, la locul de muncă ori în cercul extins de cunoștințe opinii critice sau chiar protestatare față de regim. Amintitul post de radio a fost un alt factor care a influențat semnificativ evoluția situației informativ-operative interne în direcția creșterii numărului de persoane care-și exprimau fără teamă nemulțumirea și criticile față de regimul politic, întrucât din a doua jumătate a anilor '70 – având ca bază semnarea de către România a Acordului Final de la Helsinki – „Europa Liberă” și-a concentrat activitatea pe denunțarea abuzurilor și încălcărilor drepturilor omului comise de către puterea politică de tip comunist din România.

Așadar, în opinia noastră, anul 1980 a fost unul dintre primii ani în care Securitatea a început confruntarea cu un nou „inamic”: masele

largi de cetățeni nemulțumiți de deteriorarea nivelului de trai și de încălcarea flagrantă de către regimul politic comunist a drepturilor și libertăților lor fundamentale. O confruntare pe care Securitatea nu a câștigat-o pentru că nu avea cum să o câștige, rezolvarea situației putând veni doar pe cale politică (întrucât problemele au apărut tocmai ca urmare a aplicării a unor decizii politice) și în nici un caz pe cale represivă. Cu toate acestea, tocmai folosind presiunea, Securitatea nici nu a pierdut în mod categoric această luptă cu aproape întreg poporul român (precum era situația în ultimii ani ai regimului Ceaușescu), ci a reușit să apere cu succes puterea politică de orice contestare politică internă majoră (cu excepția revoltei de la Brașov) până la explozia violentă din decembrie 1989. De altfel, un obiectiv subsidiar de cercetare este tocmai deoalarea tipurilor de metode – represive sau nerepresive – folosite de către Securitate în acțiunile de ținere sub control a societății în beneficiul puterii politice, acțiuni desfășurate pentru adaptarea la noua situație operativă și la creșterea continuă și generalizarea în extindere a stării de spirit critice sau de nemulțumire la adresa regimului politic comunist din România.

Considerăm potrivit pentru analiză jud. Alba întrucât – față de alte județe – are și anumite caracteristici suplimentare care permit o analiză mai extinsă asupra problematicilor cu care se ocupa Securitatea la debutul deceniului al nouălea. Astfel, în județ trăiau semnificative comunități etnice maghiare și germane, precum și un număr relativ ridicat de aderenți ai unui mare număr de culte religioase legale și ilegale (greco-catolici, romano-catolici, lutherani, neoprotetanți, martori ai lui Iehova etc.). De asemenea, nu doar că activitatea economică era diversificată, dar în județ existau – și desigur există – numeroase obiective turistice de interes, care erau vizitate și de turiști străini. Nu în ultimul rând, această opțiune a fost determinată și de faptul că studiul nostru se dorește a fi și unul de istorie locală, în cadrul unui demers personal mai amplu privind creșterea nivelului de cunoaștere istorică având ca subiect jud. Alba în perioada comunistă.

Baza documentară constă în mod preponderent în rapoartele zilnice înainte de șefii I.J. Alba și S.J. Alba fie către conducerea D.S.S., către conducerile direcțiilor centrale sau către C.I.D., fie către conducerile organelor județene de partid (în principal către Comitetul Județean P.C.R. Alba, dar și către Comitetul Municipal P.C.R. Alba Iulia sau

către comitetele orășenești). Documentele amintite – având strict rolul de informare punctuală nedetaliată – cuprind în mod sintetic, dar exhaustiv, toate evenimentele petrecute în toate domeniile în județ pe parcursul unei zile, fiind desigur vorba doar de acele fapte și situații pe care șefii I.J. și S.J. Alba le considerau semnificative pentru a le raporta. Deși nu am dorit să intrăm foarte mult în detaliile concrete ale cazurilor pe care le vom expune, întrucât am preferat să expunem tipurile de problematice avute în vedere și de metode de acțiune, am cercetat și anumite dosare de urmărire informativă, precum și rapoarte de activitate, rapoarte de control, planuri de măsuri etc.

Date fiind țintele de cercetare amintite anterior, vom aborda tema prin analizarea măsurilor luate de Securitatea din județul Alba în anul 1980 în raport cu problematicile de care aceasta a răspuns și s-a ocupat. Vom avea însă în vedere doar aspectele referitoare la noile tipuri de probleme cu care s-a confruntat S.J. Alba începând din acel an: degradarea stării economice, generalizarea și acutizarea nemulțumirii populației determinată de reducerea salariilor și de lipsurile alimentare, contracararea activității postului de radio „Europa Liberă” și prevenirea cazurilor de evaziune din țară. Nu ne vom ocupa așadar de activitatea desfășurată de S.J. Alba în problemele care nu au cunoscut mutații semnificative în acel an (supravegherea legionarilor, a foștilor membri P.N.Ț. și P.N.L. și a foștilor deținuți politici, supravegherea și controlul cultelor legale și ilegale, contraspionajul ori problemele învățământ, tineret, cultură, naționaliști maghiari și germani etc.). Desigur, nici amintitele activități ale Securității care ne vor sta în atenție nu sunt propriu-zis noi (de combaterea cazurilor de evaziune Securitatea s-a ocupat încă de la înființare), dar ceea ce aduce nou anul 1980 este creșterea bruscă și la cote înalte a gradului de amplitudine a acestora raportat la totalul acțiunilor desfășurate de S.J. Alba în acel an. Analiza rapoartelor zilnice ale S.J. Alba în anul 1980 relevă o mutație clară a centrului de greutate a activităților informativ-operative dinspre problemele „clasice” de care se ocupa unitatea județeană de Securitate (legionari, P.N.Ț., contraspionaj, culte-secte, naționaliști maghiari) înspre problemele deteriorării activității economice, a nemulțumirilor masive ale populației, a audierii „Europei Libere” și a tentativelor de evaziune. Facem și precizarea că această mutație nu a fost determinată de abandonarea sau atenuarea atenției ofițerilor S.J.

Alba asupra problemelor „clasice” – activitatea lor în aceste probleme s-a desfășurat la aceleași cote –, ci de amploarea foarte mare pe care au ajuns s-o ocupe aspectele care fac subiectul prezentului studiu.

Pentru început, din dorința de a oferi o cât mai bună înțelegere a modului de funcționare a S.J. Alba – în fapt a organelor de Securitate din toate județele – începând din anul 1978 (de la crearea D.S.S.), prezentăm mai multe detalii referitoare la aspecte organizatorice, atributive și relaționale.

Astfel, toate organele de Securitate, Miliție, Penitenciare, Pașapoarte și Pompieri din județ erau grupate în I.J. Alba, care era subordonat direct Comitetului Executiv al Consiliului de Conducere al M.I. Șeful I.J. Alba – care întotdeauna și în toate județele a fost un ofițer de Securitate – era obligat să transmită periodic rapoarte de activitate către Comitetul Județean P.C.R. Alba și intermedia relația șefului S.J. Alba cu Comitetul Județean P.C.R. De asemenea, trimitea către Comitetul județean P.C.R. Alba informări privind cauzele care generau stări de nemulțumire în rândul populației și privind disfuncționalitățile existente în economie și administrație (aprovizionare, transport, condiții de muncă și de trai deficitare etc.). Nu în ultimul rând, șeful I.J. avea și dreptul de a sesiza direct conducerile instituțiilor, organizațiilor obștești și unităților economice din județ asupra unor deficiențe, situații de pericol, stări negative etc. constatate în urma activității informative desfășurate de Securitate ori a controalelor efectuate de diverse structuri din I.J. în baza atribuțiilor oficiale pe care le aveau (Miliție, Pompieri). Între anii 1972 (crearea I.J.) și 1984, șeful I.J. Alba a fost col. Dumitrescu Dumitru¹.

---

¹ Născut la 26 octombrie 1926, în Slatina, ofițerul urmasa o școală profesională de sudori (1941-1945), apoi o școală medie tehnică metalurgică (1947-1950), perioade în care a și muncit ca ucenic și sudor la diverse fabrici din Ploiești. Întrucât s-a alăturat foarte rapid P.C.R. (membru U.T.C. în 1945, membru P.C.R. în 1946) și a dovedit și calități de activist politic comunist (membru B.O.B. și membru în Comitetul P.M.R. din întreprindere), în vara lui 1952 a fost selecționat de M.A.I. și trimis la Școala de ofițeri politici a M.A.I. nr. 3 Breaza de un an (1952-1953). La absolvirea școlii a fost încadrat în Securitate ca anchetator prim la Direcția V Contrainformații militare. Fiind apreciat ca anchetator, a fost transferat la Direcția Anchete, promovat locțiitor șef serviciu, apoi numit șef al Serviciului Anchete al D.R.M.A.I. Cluj (1962). În 1963 a preluat funcția de șef al Serviciului III Informații interne din D.R.M.A.I. Cluj, iar la împărțirea regiunilor în județe (1968) a fost numit adjunct al șefului I.S.J. Cluj. Apreciat ca un ofițer cu bune calități de conducere și organizare a activității, la 1 noiembrie 1971 a fost promovat șef al I.S.J. Alba, iar la 19 aprilie 1972 șef

Întreaga activitate pe linie de Securitate din județ se afla în aria de responsabilitate a S.J. Alba, structură subordonată direct I.J. Alba, dar și Comitetului Executiv al D.S.S. Șeful S.J. Alba raporta atât șefului I.J. Alba (al cărui locțiitor era), cât și D.S.S. sau direcțiilor centrale din D.S.S. (în funcție de specificul raportului – informații interne, contrainformații economice, contraspionaj etc.). În ceea ce privește atribuțiile directe, șeful S.J. coordona și controla întreaga activitate pe linie de Securitate din județ și intermedia ordinele direcțiilor centrale din D.S.S. către structurile corespondente din județ, precum și rapoartele șefilor structurilor din județ către unitățile centrale D.S.S., fiind așadar informat de conținutul tuturor ordinelor și rapoartelor și responsabil de executarea celor dintâi. În relația cu Comitetul Județean P.C.R. Alba (de regulă desfășurată prin intermediul șefului I.J. Alba, dar și directă), solicita aprobarea pentru luarea unor măsuri represive asupra unor membrii de partid sau U.T.C. și apoi trimiterea informări privind aplicarea acestora și efectul lor, precum și solicita aprobarea pentru recrutarea ca informatori sau persoane de sprijin a membrilor P.C.R. și U.T.C. Din septembrie 1979, timp de un an, funcția de șef al S.J. Alba a fost vacantă, atribuțiile acestuia fiind practic preluate de către col. Dumitrescu Dumitru, șeful I.J. La 1 septembrie 1980, șef al S.J. Alba a fost numit lt.-col. Brihac Florian, promovat din funcția de șef al Serviciului II Contrainformații economice din cadrul S.J. Gorj, pe care o deținuse până atunci, ofițer care în 1984 îl va înlocui pe col. Dumitrescu în fruntea I.J. Alba².

În 1980, S.J. Alba era compartimentată în mai multe structuri informativ-operative: Serviciul I Informații interne, Serviciul II Contrainformații economice, Serviciul III Contraspionaj, Serviciul T Tehnică-operativă, Secția F Filaj, Biroul S Interceptare corespondență, Biroul Informatică-Documentare (B.I.D.), cărora li se adăugau compartimente de mai mică importanță (administrativ, cadre, financiar).

Dintre acestea, principala structură informativă și represivă din S.J. Alba era Serviciul I, care avea ca atribuții supravegherea unei

---

al I.J. Alba. A fost trecut în rezervă și pensionat la 1 noiembrie 1984. Date obținute din Florica Dobre (coord.), *Securitatea. Structuri – cadre. Obiective și metode*, vol. II, Editura Enciclopedică, București, 2006, p. 145-146, și din A.C.N.S.A.S., fond D.M.R.U. a M.I., dosar nr. 7.377, vol. 24, f. 147-148.

² F. Dobre (coord.), *op. cit.*, p. 235.

palette foarte diversificate de categorii de persoane, probleme, medii socio-profesionale și obiective: foști legionari; foști membrii P.N.Ț. și P.N.L.; foști deținuți politici; intelectuali; învățământ; tineret; culte legale și ilegale; minoritățile maghiară și germană; ascultători ai postului de radio „Europa liberă”; autori de manifeste, scrisori și inscripții anonime; mediile artă-cultură, justiție, sănătate, presă-tipografii; toate instituțiile, organismele și organizațiile de stat din județ (cu excepția celor economice, de care răspundea Serviciul II). Șeful serviciului (mr. Iftime Neculai până la 1 august 1980), coordona și controla întreaga activitate pe linie de informații interne din județ, inclusiv cea desfășurată de structurile orășenești de Securitate existente în județ (atunci la Abrud, Aiud, Blaj, Câmpeni și Sebeș) și de posturile comunale de Miliție. El era subordonat direct șefului S.J. Alba, dar și Direcției I Informații interne din D.S.S. (căruia-i raporta indirect, prin intermedierea șefului S.J.). Pentru soluționarea cazurilor mai dificile, el solicita sprijin Direcției I, care trimitea în ajutor ofițeri de la centru.

Raportarea deficiențelor economice

În prima parte a studiului ne vom concentra atenția asupra unuia dintre principalele noi fenomene care în acea perioadă au început să-și facă simțită prezența în societatea românească și care apoi vor marca în mod deosebit deceniul al nouălea, și anume gravele deficiențe din activitatea economică, care rapid se vor reflecta direct în scăderea nivelului de trai al populației.

După cum precizam mai sus, de activitatea informativ-operativă în obiectivele economice din județ răspundea Serviciul II Contrainformații economice din cadrul S.J. Alba. Pe baza rapoartelor ofițerilor din această structură (la care se adăugau și cele ale Miliției economice), șefii I.J. sau S.J. Alba transmiteau periodic informări și rapoarte către conducerea D.S.S., către șeful Direcției II Contrainformații economice – unitatea centrală de linie din cadrul D.S.S. care coordona toate serviciile II din județe și către C.I.D. (pentru introducerea unor anumite date în evidența operativă centrală a D.S.S.).

De asemenea, informări similare erau înaintate și către conducerea organelor județene și municipale/orășenești de partid din județ, sperându-se că semnalarea unor deficiențe majore în activitatea

economică va determina aceste structuri de partid să inițieze măsuri politice sau măsuri pe linie de stat care să vizeze remedierea situației existente. Aici trebuie precizat și faptul că toți prim secretarii comitetelor teritoriale de partid, precum și majoritatea secretarilor din birourile acestor comitete dețineau și funcții de stat de același rang în cadrul comitetelor executive ale consiliilor populare teritoriale. Cumulul funcțiilor de partid cu cele de stat a fost reintrodus de conducerea P.C.R. la Conferința Națională a P.C.R. din 19-21 iulie 1972, care a modificat Statutul P.C.R. introducând un articol care prevedea explicit această posibilitate (art. 17)³. În timp, acest cumul a fost generalizat și extins tot mai mult în jos, aceasta pentru că Nicolae Ceaușescu insista foarte mult pe această formă a „participării organizate a cadrelor, a activului de partid la munca concretă”, obiectivul enunțat de către el al acestei politici fiind participarea directă și organizată a cadrelor de conducere din partid „la întreaga muncă economico-socială”, ca o „necesitate imperioasă pentru soluționarea corespunzătoare a problemelor complexe ale dezvoltării societății noastre” (Ceaușescu la 23 septembrie 1977, la Consfătuirea C.C. al P.C.R. cu prim secretarii și secretarii comitetelor județene de partid)⁴. În mod concret, de importanță pentru cercetarea noastră este faptul că prim secretarul Comitetului județean P.C.R. Alba deținea și funcția de președinte al Comitetului Executiv al Consiliului Popular Județean Alba, în timp ce secretarii pe probleme ai Comitetului județean P.C.R. Alba dețineau funcțiile de vicepreședinte al Comitetului Executiv al Consiliului Popular Județean Alba (și răspundeau și pe linie de stat de aceleași probleme de care răspundeau pe linie de partid: economice, sociale, propagandă/cultură, organizatorice). Situația era copiată mimetic și la nivelul Comitetului municipal P.C.R. Alba Iulia și la comitetele orășenești de partid, prim secretarii și secretarii acestora deținând și funcțiile similare de președinți sau vicepreședinți ai comitetelor executive ale consiliilor populare municipal/orășenești aferente. Prin urmare, ocupanții acestor funcții aveau la îndemână toate pârghiile ce decurgeau din atribuțiile structurilor de

³ *** Conferința Națională a P.C.R. (19-21 iulie 1972), Editura Politică, București, 1972, p. 538.

⁴ Nicolae Ceaușescu, *Cuvântare la Consfătuirea de lucru de la C.C. al P.C.R.*, în idem, *România pe drumul construirii societății socialiste multilaterale dezvoltate*, vol. 15, Editura Politică, București, 1978, p. 59-60.

stat pe care le conduceau sau în conducerea cărora se aflau. Iar atunci când rezolvarea unor probleme depășea aria lor atribuțională pe linie de stat, acești lideri locali de partid aveau obligația de a semnala la centru problemele respective, atât pe linie de partid (către conducerea C.C. al P.C.R.), cât și pe linie de stat (către Consiliul de Miniștri sau M.A.N., după caz). Așadar, și în acest cadru instituțional-relațional trebuie să analizăm motivele și scopul pentru care șefii I.J. și S.J. Alba își redactau informările și rapoartele amintite.

La 12 martie 1980, șeful I.J. Alba a înaintat un raport către prim secretarul Comitetului Județean P.C.R. Alba referitor la deficiențele existente la I.A.S. pentru Creșterea și Îngrășarea Porcilor Galda de Jos. Astfel, în primele șase zile din luna martie, „coeficientul de mortalitate admis a fost depășit cu 1.204 porci”, iar „coeficientul sacrificărilor de necesitate” (țiați de urgență înainte să moară) a fost depășit cu 194 porci. Raportul menționa și motivele care au dus la această situație: „calitatea necorespunzătoare a furajelor primite de la fabrica de Produse și Nutrețuri Concentrate Sibiu, care erau infestate, fiind mucegăite și având ciuperci” și „neasigurarea unor condiții optime de căldură și curățenie”. Pe deasupra, „întrucât Fabrica Protan Beldiu nu funcționează din toamna anului 1979, ca urmare a defectării unor instalații din import, cadavrele porcilor au fost transportate de către I.J.G.C.L. Alba la locul de depozitare a reziduurilor urbane situat în apropierea cartierului Partoș [aflat la marginea orașului Alba Iulia – n.n.] (...) Acest lucru, odată cu încălzirea timpului, poate deveni un focar de infecții”⁵. Situația era similară și la alte unități, un raport al Securității arătând că în iarna 1980/1981, „din cauza slabei hrăniri și îngrijiri”, la C.A.P. Benic au murit 88 oi gestante, iar la C.A.P. Șpălnaca 181 din cei 192 purcei fâțați, precum și 113 oi adulte și 116 miei⁶.

Mult mai mari erau însă problemele din industrie, după cum o relevă buletinul informativ al șefului I.J. Alba din 15 martie 1980, bazat pe date obținute pe cale informativă, de la agenții recrutați de Serviciul II în întreprinderi: „în obiectivele economice de pe raza județului există utilaje, instalații, materii prime și materiale care sunt supuse degradării, nefolosite în procesul de producție ori care nu mai sunt necesare”;

---

⁵ A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 327, vol. 2, f. 26.

⁶ Idem, dosar nr. 328, vol. 1, f. 115.

„o altă categorie este aceea a utilajelor care figurează scriptic ca fiind montate, însă în realitate nu sunt”; „sunt unele utilaje defecte, care deși nu funcționează de foarte mult timp sunt trecute în documente ca fiind în stare de funcționare”. Pe deasupra, este atestat și un fenomen care deja era prezent și care va face „carieră” în anii următori: raportarea mincinoasă a îndeplinirii unor indicatori de plan: „Secția Mecanică I din Întreprinderea Metalurgică Aiud lună de lună raportează fictiv realizarea unor sarcini de plan”. Aspectele negative constatate fiind destul de grave, șeful I.J. Alba preciza și faptul că nu a rămas pasiv, ci „despre toate deficiențele existente au fost sesizate conducerile întreprinderilor în cauză în vederea luării unor măsuri de remediere”⁷.

Un raport sintetic foarte important este cel expus personal de șeful I.J. Alba la ședința Biroului Comitetului județean P.C.R. Alba din 16 mai 1980, document al cărui unic subiect a fost analiza – pe baza datelor obținute de Securitate și Miliție – a rentabilității unităților economice din județ, problemă care a fost supusă discuției în contextul aplicării în România a „noului mecanism economic al autoconducerii și autogestiunii”. Întrucât istoriografia post-decembristă s-a ocupat extrem de puțin de analiza acestor concepte și sintagme politico-ideologice emise de către conducerea P.C.R. la finalul anilor '70 pentru definirea teoretică a anumitor principii de desfășurare a activității economice, vom oferi câteva explicații – cu referire strict la aceste aspecte, pentru că nu este aici locul să ne extindem la analiza întregului context economic complex prin care trecea România în acea perioadă. Chiar și aceste sumare detalii – care excedă subiectul studiului nostru – considerăm că este necesar să le precizăm doar pentru a putea să „citim” în mod cât mai apropiat de realitate conținutul documentelor Securității referitoare la aceste aspecte.

„Noul mecanism economico-financiar”, bazat pe „principiile autoconducerii muncitorești, autogestiunii și participării oamenilor muncii la beneficii” a fost introdus în România în mod oficial la 1 ianuarie 1979 (ne referim la data generalizării acestuia pentru întreaga activitate economică din țară, deoarece el a fost aplicat începând din urmă cu câțiva ani, dar doar sectorial), când s-a transpus în practică decizia

⁷ Idem, dosar nr. 327, vol. 2, f. 27-29.

politică aferentă luată de C.C. al P.C.R. la plenara din martie 1978⁸. Dorindu-se a fi o cale de „rezolvare” a evidentelor probleme economice majore cu care se confrunta România în acel moment, conducerea P.C.R. a încercat să mute răspunderea pentru îndeplinirea planului economic la nivelul unităților economice și mai exact la nivelul angajaților acestora. În mod concret, după cum afirma Nicolae Ceaușescu, „fiecare unitate economică și socială să-și asigure autofinanțarea și autogestiunea”, fapt ce trebuia transpus în practică prin intermediul „autoconducerii muncitorești”, exercitată prin intermediul consiliilor de oameni ai muncii și al adunărilor generale ale oamenilor muncii din fiecare unitate economică (care primeau atribuții mai mari în ceea ce privește activitatea economică a unității în care munceau), cu sprijinul organizațiilor de partid și a sindicatelor controlate de către partid. Chiar dacă atribuțiile primelor două organisme au fost sporite, ele erau limitate strict la identificarea modalităților de organizare internă a activității pentru a realiza sarcinile de plan pe care fiecare unitate economică la primea și pe care nu le putea modifica. Conducerea P.C.R. spera în mod iluzoriu că dacă lega direct răspunderea angajaților de rezultatele economice în ansamblu ale unității aceștia vor munci cu un mare entuziasm și vor depăși deficiențele structurale cronice care afectau la nivel global economia României, ceea ce desigur că era imposibil din punct de vedere practic. Cât de idilică era viziunea lui Ceaușescu referitor la ceea ce urma să se întâmple în economie reiese și dintr-o afirmație făcută de el în 1981: „Noi am trecut la autoconducere, la autogestiune, stabilind ca fiecare unitate să aibă un buget propriu de venituri și cheltuieli, ca oamenii muncii – în calitate de proprietari, de producători și beneficiari – să-și asume nemijlocit răspunderea bunei gospodării și conduceri a mijloacelor încredințate de popor, să participe la administrarea lor (...) Fiecare muncitor, fiecare cooperativ, fiecare țăran trebuie să știe că este și el răspunzător de felul cum merg treburile”⁹.

⁸ Nicolae Ceaușescu, *Cuvântare la Consfătuirea de lucru de la C.C. al P.C.R.*, în idem, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 17, Editura Politică, București, 1979, p. 117.

⁹ Idem, *Cuvântare la marea adunare populară din municipiul Brăila cu prilejul sărbătoririi „Zilei recoltei”*, în idem, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 22, Editura Politică, București, 1982, p. 499-500.

De fapt aici dorea în realitate să ajungă conducătorul P.C.R., întrucât plasarea răspunderii pentru activitatea desfășurată de unitățile economice la nivelul angajaților acestora (prin oferirea mirajului unor câștiguri superioare în situația în care unitatea depășea planul – un cadou gol oferit frumos împachetat cu fundiță prin așa numita „participare a oamenilor muncii la împărțirea beneficiilor”) aducea automat cu sine și preluarea de către aceștia a răspunderii în situația nerealizării planurilor economice impuse de la centru ori a nerentabilității economice a unității, situații în care salariile acestora scădeau. De altfel, aferent acestui proces, tot la începutul anilor '80 în economie s-a generalizat și aplicarea plății salariilor pe baza muncii în acord global (introdus în unele sectoare – mai ales la C.A.P.-uri – încă din anul 1970¹⁰), sistem de salarizare definit teoretic din punct de vedere politico-ideologic ca „formă superioară de participare a oamenilor muncii la activitatea economico-socială, de cointeresare a fiecărui colectiv în îndeplinirea exemplară a sarcinilor de plan”¹¹, care la fel oferea promisiunea creșterii salariului dacă se realiza planul stabilit/impus de la centru, dar aducea cu sine și scăderea veniturilor în situația neîndeplinirii sarcinilor de plan. După cum afirma Nicolae Ceaușescu la Conferința Națională a P.C.R. din decembrie 1982, „veniturile oamenilor muncii trebuie să fie dimensionate în raport cu cantitatea și calitatea muncii”¹².

Toate bune și frumoase, pe hârtie arătau perfect „participarea la împărțirea beneficiilor”, premiarea colectivelor de angajați care depășeau planul ori creșterea salariilor prin aplicarea acordului global, dar toate erau condiționate de realizarea sarcinilor de plan și de rentabilitatea unității economice în care munceau. Or, după cum vom vedea mai jos, rapoartele Securității – în cazul de față din jud. Alba,

¹⁰ Idem, *Expunere cu privire la îmbunătățirea organizării, planificării și conducerii agriculturii*, în idem, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 5, Editura Politică, București, 1971, p. 247-248.

¹¹ *** *Congresul al XIII-lea al P.C.R. (19-22 noiembrie 1984)*, Editura Politică, București, 1985, p. 540.

¹² Nicolae Ceaușescu, *Raport cu privire la stadiul actual al edificării socialismului, la realizarea Planului național unic de dezvoltare economico-socială, la programele speciale și la măsurile pentru îndeplinirea cu succes a cincinalului, a hotărârilor Congresului al XII-lea al partidului prezentat la Conferința Națională a P.C.R. (16 decembrie 1982)*, Editura Politică, București, 1982, p. 29.

dar situația nu credem că diferea prea mult în întreaga țară – consemnează tocmai faptul că marea majoritate a unităților economice nu-și îndeplineau planul sau nu erau rentabile, caz în care veniturile respectivilor angajați trebuia să scadă și au și scăzut. Situație care de altfel era pe deplin cunoscută atât de către conducerea partidului (care era informată de starea reală pe minim două linii: de către D.S.S. și de către prim secretarii comitetelor județene, la care teoretic ar trebui să se adauge și informările numeroaselor organe guvernamentale de conducere a activității economice, precum și cele de control), cât și de către organele locale de partid. De altfel, întreaga introducere a „noului mecanism economico-financiar” și a acordului global au fost determinate tocmai de faptul că puterea politică de tip comunist din România știa foarte bine faptul că marea majoritate a unităților economice din țară desfășurau o activitate nerentabilă din punct de vedere economic și în loc să reformeze radical deficiențele structurale din economie a preferat să arunce pierderile fie pe seama reducerii veniturilor angajaților acestor unități, fie pe seama scăderii calității produselor oferite populației, fie efectiv prin lipsa acestor produse de pe piață (întrucât fabricarea lor genera pierderi).

Revenind la informarea făcută de șeful I.J. Alba la ședința din 16 mai 1980 a Biroului Comitetului județean P.C.R. Alba, vom spicui câteva paragrafe:

„Aspecte de nerentabilitate se manifestă la Întreprinderea Mecanică Alba Iulia și Întreprinderea Metalurgică Aiud, unde se înregistrează mari cantități de rebuturi de piese turnate, mult peste coeficientul admis (...) lună de lună raportează fictiv realizarea unor sarcini de plan de ordinul milioanei”

la anumite unități, „deși ele în general sunt rentabile (...) se manifestă aspecte care scad din indicele de rentabilitate”

„de la unitățile socialiste se sustrag și cantități mari de carburanți, care sunt compensate prin pontarea de curse fictive”

„Aspecte de nerentabilitate le ridică și I.J.G.C.L. Alba”, care „încarcă nejustificat unele situații de lucrări de reparații la fondul locativ de stat” (mai exact își mutau pierderile la alte unități de stat)

I.J.C.M. Alba și Oficiul de Îmbunătățiri Funciare Alba „practică tarife pentru manoperă care depășesc normativele de plată” (pentru a fi rentabile au mărit abuziv și ilegal prețurile către beneficiari, care

desigur că au preluat pierderile în balanța lor – dacă nu cumva le-or fi pasat mai departe)

„În unitățile agricole, îndeosebi în C.A.P., problema rentabilității ridică cele mai mari probleme”: „se fac mari cheltuieli cu întreținerea și procurarea de animale, care în final produc puțin”; „se înregistrează multe mortalități, iar în unele cazuri evidența unor astfel de fenomene nu se ține corect”; Complexul de îngrășătorie berbecuți al I.A.S. Pianu de Jos a livrat la export 3.000 berbecuți, care însă „au fost refuzați în portul Constanța deoarece erau bolnavi”.

Pe lângă aceste aspecte, care desigur că nemulțumeau angajații respectivelor unități economice, peste care plana perspectiva scăderii salariilor în urma aplicării „noului mecanism economico-financiar”, raportul evidențiază și o altă consecință directă a deficiențelor din economia județului, consecință care a început să-și facă tot mai simțită prezența: penuria de alimente. Astfel, se precizează: „Ca urmare a unor cauze menționate mai sus, s-a obținut și o producție slabă de lapte, acest fapt conducând la nerealizarea sarcinilor de plan la Întreprinderea de Industrializarea Laptelui și a unităților subordonate, lipsa unor produse resimțindu-se și în aprovizionarea populației”¹³.

La 14 iunie 1980, șefului I.J. Alba semnala și faptul că „I.J.C.M. Alba a raportat în mod fictiv darea în folosință a unor blocuri de locuințe” (cinci în Abrud, patru în Alba Iulia, câte unu în Cugir, Vințu de Jos și Zlatna), deși ele nu erau finalizate, cu toate că trebuia terminate în anul precedent¹⁴. Într-un raport similar, din 1 decembrie 1980, se arăta că „Întreprinderea de Accesorii pentru Mașini Unelte Blaj a raportat fictiv realizarea unei producții marfă în valoare de 6 milioane lei (...) S-a constatat că I.A.M.U. Blaj a raportat ca terminat produsul «Instalație de vehiculare și epurare a lichidelor», deși lucrările pentru executarea acestuia nici măcar nu fuseseră începute”¹⁵. Raportări fictive existau desigur și în sectorul agricol, după cum o relevă un buletin informativ al Securității din 5 septembrie 1980: „La încheierea campaniei agricole de vară, s-a raportat în mod fictiv realizarea unui

¹³ A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 327, vol. 2, f. 37-38.

¹⁴ *Ibidem*, f. 45.

¹⁵ *Ibidem*, f. 83.

plus de 800 t la recoltarea orzului și tot fictiv s-a făcut predarea acestei cantități la Fabrica de Nutrețuri Concentrate Sântimbru”¹⁶.

Aspectul raportărilor fictive avea însă implicații mult mai grave din punct de vedere economic, întrucât în mod automat – determinat de caracterul strict planificat de la centru al economiei din România în acea perioadă – era afectată și activitatea altor unități economice, care conform planificării centralizate trebuia să primească respectivele produse nerealizate și care, la rândul lor, nu puteau livra altor unități – conform aceleiași planificări – produsele pe care se stabilise să le producă. Mai exact, se intrase într-un efect economic negativ în lanț, care desigur că în final nu s-a tradus decât fie prin scăderea veniturilor angajaților, fie – în marea majoritate a cazurilor – prin deficiențe și lipsuri în aprovizionarea populației și în accesul acesteia la diferite bunuri, produse sau servicii, ceea ce sigur că a afectat nivelul de trai și a generat o stare de nemulțumire.

Spre exemplu, în amintitul raport din 5 septembrie 1980, în care se semnală faptul că C.A.P.-urile au raportat fictiv predarea unor anumite cantități de orz către Fabrica de Nutrețuri Concentrate Sântimbru, se făcea și precizarea: „Ca urmare a acestui fapt, F.N.C. Sântimbru nu și-a putut onora comenzile de livrare a unor cantități de nutrețuri pentru I.A.S. de Creșterea și Îngrășarea Porcilor Oiejdea/Galda de Jos, astfel că în perioada 10-28 august a.c. efectivele de porci nu au avut hrana asigurată”¹⁷. Cum ne este greu să credem că fără o hrană adecvată porcii ar fi putut crește în greutate, opinăm că mai degrabă a crescut mortalitatea în rândul acestora, ceea ce este posibil să se fi tradus prin scăderea cantităților de carne de porc puse în vânzare către populație. De altfel, aspectul nehrăririi corespunzătoare a efectivelor de animale era deja unul destul de generalizat în unitățile agricole de stat din județ și pe alocuri a luat chiar aspecte cronice și acute, după cum o demonstrează și buletinul informativ al șefului I.J. Alba din 11 iulie 1980: „La C.A.P. Balomiru de Câmp, furajarea și îngrijirea porcilor se face necorespunzător. Acest fapt a condus uneori la situația de a se

---

¹⁶ *Ibidem*, f. 63.

¹⁷ *Ibidem*.

mânca între ei. Scroafele fată purcei mici, rahitici, procentul la mortalități fiind ridicat”¹⁸.

Un exemplu de transmitere în lanț a deficiențelor economice este raportat de șeful I.J. Alba și la 1 decembrie 1980, pe care-l prezentăm puțin mai detaliat întrucât însumează mai multe aspecte de activitate economică negativă: „Întreprinderea de Hârtie Petrești a comandat la Întreprinderea de Utilaj Greu Craiova executarea a 45 valțuri și opt motoare electrice, care-i sunt necesare pentru realizarea investiției «Hârtie igienică prin consum suplimentar de maculatură», cu termen de punere în funcțiune luna decembrie 1980 (...) O parte din piesele componente (corpurile de fontă și celelalte piese turnate) au fost preluate de Întreprinderea Mecanică Alba Iulia și Întreprinderea Metalurgică Aiud. Până în prezent, Î.M. Alba Iulia a turnat toate cele șapte corpuri de fontă care i-au fost comandate, dar din acestea doar două corespund din punct de vedere calitativ, iar Î.M. Aiud a executat numai 20 repere din totalul de 324 câte au fost contractate (...) În lipsa acestor piese, Î.U.G. Craiova nu va putea executa și livra în termen valțurile și motoarele solicitate de Î.H. Petrești, astfel că nici realizarea investiției menționate mai sus nu se va putea face în luna decembrie a acestui an”¹⁹.

Însă starea de fapt reală în economie nu era satisfăcătoare nici atunci când producția se realiza din punct de vedere cantitativ, întrucât nu de puține ori prezenta mari deficiențe din punct de vedere calitativ, ceea ce desigur că apoi se transpunea în randamente sau durate de utilizare a respectivelor produse sub cele preconizate și planificate și ca atare inerent generau pierderi economice unităților cărora le erau furnizate (de nemulțumirea clienților fizici nu s-a sinchisit nimeni în mod real în acea perioadă, aspectului dându-i-se o oarecare atenție abia la finalul anilor '80 și numai pentru că starea de insatisfacție a populației față de calitatea produselor cumpărate era generalizată, ceea ce desigur că se putea traduce – și s-a și tradus – printr-un risc la adresa stabilității regimului politic comunist). Spre exemplu, la 6 iunie 1980, șeful I.J. Alba raporta următoarele în buletinul informativ: „La Turnătoră de oțel nr. 2 din cadrul Întreprinderii Metalurgice

¹⁸ *Ibidem*, f. 52.

¹⁹ *Ibidem*, f. 83.

Aiud lipsesc tecile pentru măsurat temperatura oțelului, astfel că se lucrează la întâmplare, ceea ce influențează în mod negativ calitatea pieselor. De asemenea, se întâmplă în mod frecvent să se blocheze lingourile în lingotiere, situații în care pentru dezbaterea lor se recurge la macarale, prin acest procedeu însă ajungându-se la diminuarea calității oțelului²⁰. Într-o perioadă în care în metalurgia mondială calitatea oțelului era strict controlată cu ajutorul computerelor, în România încă se mai muncea după ochiul oțelarului.

Și încă era bine, pentru că exact în acea perioadă conducerea politică a județului – conformându-se însă unei decizii luate de către puterea politică centrală și aplicată în toată țara – depunea eforturi pentru „ridicarea” pe o nouă treaptă profesională a oțelarilor de la Î.M. Aiud. Și anume, calificarea lor în... culegerea manuală a porumbului. Acțiune care însă și ea se desfășura cu greutate, ce-i drept inerente oricărei ucenicii într-o activitate atât de complexă. Faptul este atestat de buletinul informativ din 8 noiembrie 1980 al șefului I.J. Alba: „În perioada 27-30 octombrie 1980, o parte din personalul muncitor de la Î.M. Aiud a participat la recoltatul porumbului în cadrul C.A.P. Gârbova de Jos. Factorii de răspundere în sarcina cărora a căzut organizarea acestei activități nu au asigurat și o supraveghere corespunzătoare în câmp, astfel că cca 30% din porumbul ce le-a fost repartizat a rămas necules. De asemenea, unii dintre ei s-au prezentat la câmp doar formal, pentru a face act de prezență, după care au plecat acasă, iar alții în loc să culegă porumb au jucat cărți”. Se pare însă că nici angajații C.A.P.-ului în cauză nu au fost niște profesori prea buni: „Tot aici, deși mai există tarlale de pe care n-au fost adunați cocenii, iar porumbul nu a fost recoltat corespunzător, s-a trecut la efectuarea lucrărilor de arătură, îngropând sub brazdă atât cocenii, cât și porumbul rămas²¹. Teoretic la un C.A.P. ar fi trebuit să se desfășoare o activitate economică, dar informațiile amintite ne lasă mai mult impresia practicării unei forme originale de reciclare ecologică a vegetației.

Considerăm potrivită ironia dat fiind absurdul situației, prin care regimul politic comunist în loc să profite de experiența unor muncitori în care investise bani și timp în pregătire și calificare îi folosea pentru

---

²⁰ *Ibidem*, f. 41.

²¹ *Ibidem*, f. 74.

o muncă manuală complet necalificată. Iar pe deasupra muncitorii calificați au fost luați din fabrică și puși să culeagă porumb în mod manual nu oricând, ci chiar în momentul în care – după cum am văzut în mai multe exemple anterior – uzina în care erau angajați avea mari probleme în realizarea sarcinilor de plan și în respectarea calității produselor fabricate. De asemenea, nu trebuie să uităm și perioada în care ne aflam, începutul deceniului al nouălea, când propaganda politică expunea peste tot marile realizări ale industriei românești, dar în realitate recoltarea porumbului nu diferea de modul cum o făcuseră și aztecii când au început să cultive această plantă.

În realitate, exemplul de mai sus este doar unul dintre multele care atestă existența în România comunistă din deceniul al nouălea a unui fenomen abuziv mult mai grav, și anume munca forțată a sute de mii cetățeni ai României, obligați încă de la școala generală să presteze muncă neremunerată direct în cadrul unor diverse unități economice, de regulă – dar nu numai – la activități agricole. Vom dezvolta puțin analiza întrucât considerăm că și acest aspect a fost insuficient tratat în istoriografia aferentă perioadei comuniste, la care se adaugă și faptul că avem și o consistentă și diversificată experiență personală (șapte ani de muncă obligatorie neremunerată în timpul școlii la curățat ceapă, scos sfeclă de zahăr, tăiat coceni de porumb, curățat cartofi și – activitatea de bază – cules porumb).

Spre deosebire de munca forțată din anii '50-'60, care avea un rol punitiv și de reeducare și de regulă se efectua în baza unor decrete ale M.A.N. transpuse în practică prin decizii ale M.A.I., munca forțată din anii '70-'80 era din punct de vedere teoretic voluntară, având un caracter „obștesc” și „patriotic” și constituind o manifestare a „conștiinței socialiste” și a „spiritului civic” a celor ce prestau aceste munci. În realitate, munca forțată era desfășurată la nivelul întregii țări în urma unor decizii cvasi-obligatorii ale puterii politice de tip comunist, putere politică ce nu sîia să-și folosească întreg arsenalul represiv și toată presiunea instituțională în cazul singularelor persoane care nu doreau să presteze în mod „voluntar” muncile la care erau trimiși²². Prin ur-

---

²² Conform unui raport al Securității, la 24 septembrie 1982, Petru Rațiu – student anul III la Facultatea de Medicină Generală a I.M.F. București „s-a prezentat la Oficiul Juridic al Consiliului Popular al Sectorului 5, solicitând juriștilor care lucrează în acest oficiu să-i prezinte legea care reglementează obligativitatea efectuării de către studenți a muncilor

mare, fiind o decizie politică adoptată de către conducerea P.C.R. cu aplicare în întreaga țară, în deceniile al optulea și al nouălea munca obligatorie a fost prestată de către categorii extinse de persoane (nu doar de către „dușmanii poporului” precum în anii '50-'60). Astfel, la soldații în termen – care încă de la mijlocul anilor '70 constituiau contingentele de muncă forțată pe care regimul comunist se baza pe parcursul întregului an economic – li s-au adăugat angajații unităților economice din industrie (nu doar muncitorii), studenții, elevii de liceu și elevii de școală generală (personal am fost dus în clasele V-VIII, cu toți colegii din școală – în anii 1983-1986 – timp de câteva săptămâni anual, să prestez muncă obligatorie la curățat ceapa la un centru de semințe din Alba Iulia).

Conform unui raport înaintat lui Nicolae Ceaușescu la 10 decembrie 1980 de către ministrul Apărării Naționale, gen.-mr. Olteanu Constantin, în acel an militarii au muncit masiv în construcții (45.000 persoane), în minele din Bazinul carbonifer Oltenia (2.500) și în agricultură (10.600 militari la strânsul recoltei de vară, 45.000 la strânsul recoltei de toamnă, iar suplimentar – în noiembrie 1980, când venea zăpada peste culturi – alți 17.000 militari pe plan național și „pe plan local, în zilele de sâmbătă și duminică, în medie, câte 20.000 militari”).

agricole”. Întrucât desigur că o astfel de lege nu exista și nu a acceptat „explicațiile” oferite de juriști, și anume că „această acțiune se desfășoară la nivelul întregii țări și că la ea participă nu numai studenții, ci întregul popor”, în acțiunea a intrat Securitatea municipiului București (unde a fost denunțat de către vajnicii juriști), care la 5 noiembrie 1982 l-a avertizat într-un cadru lărgit, inclusiv în prezența pro-rectorului universității, a pro-decanului facultății și a trei cadre didactice (nelipsind desigur activiștii P.C.R. din universitate), așadar pe trei linii: Securitate, instituție, organizație politică – acțiune represivă eșuată însă, deoarece și atunci Petru Rațiu „s-a situat pe o poziție necorespunzătoare, sfidând persoanele care erau de față și având o atitudine obraznică, fiind pregătit dinainte cu răspunsurile pe care trebuia să le dea la întrebările puse”, dându-le chiar cu tifla tuturor și spunându-le cu demnitate că-și asumă „toate consecințele care vor plana asupra sa, fiind dispus să le suporte cu curaj și că, dacă conducerea I.M.F. vrea să-l exmatriculeze din facultate, nu are decât să o facă, pentru că el consideră că nu a greșit cu nimic”. Cum din punct de vedere legal pentru această atitudine el nu putea fi exmatriculat, șeful S.M.B. a cerut subordonaților din Securitate să se ocupe de caz, foarte elocvent pentru aspectul muncii obligatorii la care ne referim fiind motivul pentru care el a emis acel ordin: „pentru a preveni inocularea ideilor sale și în rândul altor studenți”, așadar pentru a acționa ca nu cumva refuzul lui Rațiu de a se oferi „voluntar” pentru a presta munci agricole să fie urmat și de alți colegi de universitate. Detalii în A.C.N.S.A.S., fond Informativ, dosar nr. 211.311, f. 56-59. Caz prezentat mai pe larg și în Liviu Pleșa, „Metode preventive” utilizate de Securitate: avertizarea, în „Caietele C.N.S.A.S.”, nr. 19/2017, p. 180-182.

Pentru anul 1981, gen.-mr. Olteanu propunea ca 30.000 dintre recruții ce trebuia să efectueze stagiul militar să fie „încorporați direct la unitățile din economia națională” (la mine și șantiere de construcții), la care să se adauge trimiterea la munci a celor deja încorporați, ministrul luându-și cu mândrie angajamentul ca „procentul efectivelor care vor lucra în economia națională în trimestrul I 1981 să se ridice la 59%”²³. Celelalte categorii de persoane amintite (angajați, studenți și elevi), cu efective mult mai mari erau de regulă obligate să presteze muncă forțată doar în agricultură în timpul campaniei de recoltare de toamnă. Desigur, dacă trimiterea la muncă obligatorie a militarilor, studenților și elevilor – care teoretic nu desfășurau o activitate productivă – mai poate fi oarecum înțeleasă, frapează prezența printre aceste categorii – cum deja am mai amintit – a angajaților diverselor unități economice (inclusiv a inginerilor și personalului administrativ/T.E.S.A.), în care regimul a investit timp și bani pentru școlarizare și calificare profesională și acum ar fi trebuit să se folosească din plin de calitățile și experiența profesională ale acestora într-o activitate industrială superioară, dar care în schimb erau trimiși să presteze munci manuale rudimentare în agricultură, ce ar fi trebuit făcute de un număr redus de persoane tocmai cu ajutorul utilajelor agricole ce ar fi trebuit produse de respectivii muncitori.

De altfel, tipul de munci agricole pe care erau obligate să le efectueze aceste categorii de persoane și „utilajele” cu care acestea erau prestate sunt alte aspecte pe care dorim să le reliefăm. Astfel activitățile desfășurate în agricultură de categoriile amintite erau cvasi-majoritar primare și rudimentare, predominând: cules porumb și floarea soarelui, scos sfecclă de zahăr, cules struguri și mere, curățat ceapă, adunat și curățat cartofi. Din simpla expunere a acestor activități, coroborată cu precizarea că se prestau de către mase mari de oameni și nu de către o persoană specializată în utilizarea unui utilaj agricol, reiese faptul că ele se efectuau aproape exclusiv în mod manual. Sau – în cazul în care respectivele munci nu se puteau realiza prea simplu doar în mod manual – uneltele folosite nu difereau absolut deloc cu cele

²³ Petre Oprea, *Nemulțumiri ale minerilor din Valea Jiului și zona Anina și implicarea armatei române în economia națională (1953-1986)*, în <https://www.contributors.ro/nemul-tumiri-ale-minerilor-din-valea-jiului-si-zona-anina-si-implicarea-armatei-romane-in-econo-mia-nationala-1953-1986/>

utilizate în zorii agriculturii umane (personal – împreună cu colegii mei de școală – am scos sfeclă de zahăr cu furca și am tăiat coceni de porumb cu secera, situații în care mi-au folosit din plin ulterior – când am urmat facultatea de istorie – pentru înțelegerea modului de efectuare a muncilor agricole în antichitate și în evul mediu timpuriu). Ca o paranteză, ne punem retoric întrebarea: unde era numărul enorm de utilaje agricole cu care Nicolae Ceaușescu și propaganda comunistă se lăudau continuu în anii '70-'80 că au mecanizat aproape complet agricultura românească²⁴?

Pe lângă faptul că întreaga activitate descrisă avea din punct de vedere global o slabă eficiență economică – ca de altfel orice muncă obligatorie, prestatorii fiind nu doar complet dezinteresați de calitatea muncii și de cantitatea ei (la muncile manuale definitorie este și cantitatea, nu neapărat calitatea), ci uneori chiar subminând-o din spirit de revoltă – pierderile reale erau destul de ridicate, precum am văzut și în exemplul anterior cu muncitorii de la Î.M. Aiud care au lăsat neculeasă 30% tarla și precum vom vedea și mai jos în câteva exemple.

Ilustrativ pentru „avantajele” muncii forțate credem că este și buletinul informativ din 19 decembrie 1980 al șefului I.J. Alba: „În mai multe puncte de lucru din cadrul Grupului de Șantiere Valea Sebeșului își desfășoară activitatea și un grup de militari de la U.M. 01770 Vâlcea. Raportăm că starea disciplinară în rândul acestora este necorespunzătoare, în mod repetat au refuzat să muncească, și-au distrus uneltele din dotare, adoptă o atitudine necivilizată, agresivă, față de personalul civil”²⁵. Și un document similar din 25 octombrie 1980: la I.A.S. Șona „un număr de 170 elevi, care au participat la

---

²⁴ Un răspuns ar fi că ele erau ținute bine protejate în S.M.A.-uri din simplul motiv că lipseau atât cantitățile suficiente de carburanți, cât și piesele de schimb pentru repararea lor, un alt aspect care atestă pe deplin cât de „performantă” era economia de stat în ultimul deceniu al regimului Ceaușescu. Buletinul informativ din 19 februarie 1981 al șefului I.J. Alba ne relevă și această situație: „Din datele ce le deținem rezultă că la S.M.A. Ohaba și Secășel nu se efectuează unele lucrări agricole din lipsă de carburanți, fapt ce a creat și unele nemulțumiri în rândul mecanizatorilor. La aceleași unități, ne-a fost semnalată și lipsa unor piese de schimb pentru repararea utilajelor din dotare” (A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 328, vol. 1, f. 55). Nemulțumirea mecanizatorilor era cauzată de faptul că – fiind salariați prin acord global – neefectuarea lucrărilor agricole planificate se traducea imediat prin scăderea salariilor lor.

²⁵ Idem, dosar nr. 327, vol. 2, f. 96.

recoltat, au sustras cantitatea de 180 kg struguri”, struguri care însă au fost recuperati de Miliție și predați I.A.S.²⁶. După cum vedem, vajnicii milițieni au fost vigilenți și au confiscat acei doi-trei struguri cu care fiecare elev a îndrăznit să-și ia cu de la sine putere o minimă compensație pentru o zi de muncă obligatorie. Fapt care însă relevă și un alt aspect de ineficiență economică a muncii obligatorii, subsumat celor amintite: întrucât nu primeau nici un fel de remunerație directă pentru munca efectuată, prestatorii se „recompensau” singuri din produsele recoltate.

Cu cât „entuziasm patriotic” și cât de „voluntar” participa populația jud. Alba la munca obligatorie reiese și din buletinul informativ al șefului I.J. Alba din 15 aprilie 1980: „În perioada iunie-septembrie a.c., circa 40 elevi ai claselor a XI-a de la Liceul «Horea, Cloșca și Crișan» din Alba Iulia urmează să participe la o tabără de muncă patriotică în jud. Gorj, acțiune organizată de C.C. al U.T.C. În selecționarea acestor elevi, organele U.T.C. și factorii educaționali întâmpină unele greutăți din partea părinților, care nu sunt de acord cu măsura inițiată pe motiv că durata de timp este prea mare, condițiile de cazare și alimentație neigienice, program de lucru de șantier etc.”²⁷.

Pe deasupra, munca agricolă efectuată obligatoriu de către mase mari de populație, printre care inerent se aflau un număr ridicat de persoane bolnave sau nepricepute pentru efectuarea unor munci fizice intense (mai ales în cazul elevilor), coroborat cu faptul că nimeni nu le făcea celor în cauză nici un fel pregătire pentru protecția muncii, ducea în mod automat la producerea a diverse accidente de muncă, unele cu consecințe grave. Spre exemplu, unul dintre colegii personali de liceu împreună cu care în anii '80 am fost puși să tăiem cocenii de porumb cu secera pe un deal de lângă Alba Iulia, coleg care până atunci nu făcuse deloc această activitate, s-a rănit foarte puternic la un picior, reușindu-se totuși să fie la dus la timp la spitalul de urgență din oraș. Alte persoane însă nu au fost la fel de norocoase. Astfel, la 17 octombrie 1980, șeful I.J. Alba raporta faptul că în ziua anterioară elevului V.S. (de 18 ani, de la Liceul Industrial nr. 2 din Cugir) „i s-a făcut rău în timp ce se afla pe tarlăua C.A.P. Vinerea, împreună cu

²⁶ *Ibidem*, vol. 6, f. 37.

²⁷ *Ibidem*, vol. 2, f. 33.

alți elevi, la recoltatul porumbului”, iar apoi „la scurt timp a decedat”. Șeful I.J. Alba făcea și precizarea că abia ulterior s-a constatat că „în foaia de observație clinică, la fișa susnumitului, se menționa că este bolnav cardiac”²⁸, fapt de căruia până atunci nu-i pășase nici unuia dintre organizatorii politici și instituționali ai acțiunii de muncă „voluntară” obligatorie a elevilor liceului respectiv.

Generalizarea stării de nemulțumire a populației

În realitate însă, în anul 1980, activitatea economică deficitară desfășurată strict pe baza deciziilor și directivelor puterii politice a determinat reacții de nemulțumire cu un potențial de pericol mult mai grav pentru regimul comunist decât cele generate de obligarea unor mari mase de cetățeni să presteze muncă forțată. Ne referim mai ales la scăderea salariilor muncitorilor determinată de aplicarea „noului mecanism economic”. Situație care desigur că a fost atestată și în unitățile economice industriale din jud. Alba.

Ilustrativ credem că este raportul din 27 septembrie 1980 al șefului I.J. Alba, bazat pe datele obținute de la informatorii Serviciului II, care releva o extinsă stare de nemulțumire printre minerii din Munții Apuseni, determinată nu atât de scăderea salariilor, cât de faptul că nerealizarea planurilor nu s-a produs din vina lor, precum și de faptul că – în pofida acestei realități – exclusiv ei erau cei care trebuia să suporte pierderile. Astfel, la E.M. Roșia Montană „în luna august, nu s-a realizat planul la extracția de minereu, fapt pentru care s-a recurs la aplicarea unor penalizări pe retribuții cu sume variind între 180 și 360 lei de persoană”, iar „acest lucru a stârnit nemulțumiri în rândul personalului muncitor, întrucât din comentariile ce se fac legat de această măsură rezultă că vina pentru nerealizarea planului n-ar aparține muncitorilor ci conducerii E.M., care nu s-a ocupat de buna organizare a producției și a muncii, astfel că în luna respectivă s-au ivit frecvent situații când din lipsa vagonetilor și a deselor defectiuni survenite al locomotive nu s-a putut transporta minereul la suprafață, ceea ce a dus în final la imposibilitatea realizării sarcinilor de plan (...) s-a afirmat că penalizările respective ar trebui suportate

---

²⁸ *Ibidem*, vol. 6, f. 23.

de factorii răspunzători, care trebuia să asigure cursivitatea activității de extracție a minereului și nu de ei”. Iar situația era identică și la E.M. Zlatna: „În rândul personalului muncitor de la E.M. Zlatna există o stare de nemulțumire determinată de aplicarea unor penalizări pentru nerealizarea sarcinilor de plan pe luna august (...) Cauzele care au dus la nerealizarea planului ar fi dese stagnări în funcționarea utilajelor datorită defecțiunilor și lipsei pieselor de schimb necesare reparării lor”²⁹. Și cu nimic diferită la Întreprinderea Minieră Baia de Arieș (conform unui raport al Securității din 17 aprilie 1980, care oferă și câteva detalii edificatoare): „În rândul personalului muncitor de la Sector Complexe din cadrul Î.M. Baia de Arieș există unele nemulțumiri determinate de faptul că în luna martie a.c. au primit retribuțiile diminuate cu circa 18%, în condițiile nerealizării planului de producție la metri liniari excavați, și pun acest lucru pe seama aplicării noului sistem de retribuire. Ei consideră că vechiul sistem, aplicat până în toamna anului trecut, era mai convenabil, în sensul că dacă o formație de lucru își desfășura activitatea cu efectivul de muncitori incomplet (concedii medicale, absențe nemotivate etc.), indicatorii de plan inițiali se reduceau corespunzător, existând o corelare între planul unei formații de lucru și numărul de muncitori angajați efectiv în realizarea lui. În prezent, această corelare nu mai există, astfel că în situația în care un număr de muncitori ar absenta din diferite motive se poate ușor ajunge la neîndeplinirea sarcinilor de plan chiar dacă ceilalți își desfășoară conștiincios activitatea și, drept urmare, la aplicarea unor penalizări la retribuție, fapt care generează nemulțumiri”³⁰. Cât de eficient erau „remediate” deficiențele care generau aceste nemulțumiri, reiese și dintr-un raport al Securității din 6 decembrie 1980, care relevă faptul că în loc să scadă procentele cu care salariile erau reduse, acestea de fapt creșteau: „La Î.M. Baia de Arieș personalul muncitor este nemulțumit de faptul că în condițiile nerealizării indicatorilor de plan, retribuțiile le-au fost diminuate cu cca 25%. Se apreciază că planul nu a fost realizat din cauza slabei organizări a producției și a muncii, precum și parcurgerii unei zone cu o mineralizare mai slabă,

²⁹ *Ibidem*, vol. 2, f. 68.

³⁰ *Ibidem*, f. 34.

pentru care consideră că nu se fac ei vinovați”³¹. După cum se poate vedea, nici în momentul în care muncitorii ajunseseră să piardă un sfert din salariu nici un factor de decizie nu a manifestat nici măcar o minimă preocupare pentru îmbunătățirea situației, la fel cum nu mai vorbea nimeni – în afară de Nicolae Ceaușescu și de conducerea P.C.R. – despre avantajele „noului mecanism economico-financiar”, creșterea salariilor prin aplicarea acordului global, participarea angajaților la împărțirea beneficiilor etc.

Tot din cauza disfuncționalităților determinate pe proasta organizare a activității – după cum o relevă un raport al Securității din 11 ianuarie 1980 – erau nemulțumiți și o parte dintre angajații Întreprinderii de Prelucrare a Lemnului Câmpeni, din simplul motiv că salariile lor au fost reduse fără ca ei să aibă absolut nici o vină: „În rândul muncitorilor din Secția Sculptură există o stare de nemulțumire datorită faptului că în ultima lună a anului trecut au fost plătiți în regie, retribuțiile primite fiind cu cca 1.000 lei mai mici decât se așteptau după munca prestată (...) S-a ajuns la această situație întrucât Secția Sculptură nu a fost pusă în funcțiune nici până în prezent (se află încă în probe tehnologice), deși termenul era prevăzut pentru luna noiembrie a anului trecut (...) Se preconizează că și în lunile ianuarie și februarie a.c. să se adopte același sistem de retribuire, ceea ce face ca nemulțumirile existente să persiste”³².

Însă dacă minerii n-au resimțit foarte mult reducerile salariale amintite, veniturile lor fiind – pe măsura dificultății muncii prestate – superioare mediei din economie (la nivel de muncitori), pentru angajatele din industria ușoară situația stătea cu totul diferit, întrucât retribuțiile lor se situau la baza ierarhiei salariale. Iar ca atare nici nu au rămas complet pasive atunci când doar salariile lor au fost reduse pentru că nu realizau planul, deși nu aveau absolut nici o vină. Spre exemplu, în buletinul informativ din 27 noiembrie 1980, șeful I.J. Alba raporta: „La Întreprinderea de Ciorapi «Sebeșul» din Sebeș se întâmplă destul de frecvent ca unele secții productive să rămână în gol de producție din lipsă de materie primă, respectiv fire sintetice (...) Aceste situații creează nemulțumiri în rândul personalului muncitor

---

³¹ *Ibidem*, f. 87.

³² *Ibidem*, f. 2.

care lucrează în acord [acord global – n.n.], deoarece în astfel de împrejurări nu sunt plătiți, spre deosebire de cei care lucrează în regie”. Starea de spirit critică a evoluat chiar către o fază pre-protestatară organizată, după cum semnalau și ofițerii de Securitate: „Pe fondul nemulțumirilor create, un număr de 18 muncitori din schimbul III au întocmit, în ziua de 13 noiembrie 80, și înaintat la redacția ziarului «Munca» un memoriu, solicitând să li se răspundă la rubrica *Curier juridic* dacă este posibil să nu fie retribuiți pentru că fabrica nu le-a asigurat de lucru în perioada respectivă”³³. De prisos să mai precizăm că nimeni nu le-a răspuns niciodată la acest memoriu, întrucât problema gravă și abuzivă pe care o semnalau muncitorii afecta un număr foarte mare de persoane din unitățile economice din întreaga țară.

Din același motiv – perspectiva reducerii salariilor ca urmare a neîndeplinirii sarcinilor de plan – o altă încercare de formă organizată de protest, concret o tentativă de grevă spontană, s-a înregistrat la 1 martie 1980 la Întreprinderea Mecanică din Alba Iulia. La 5 martie 1980, col. Dumitrescu Dumitru își informa superiorii, dar și Comitetului Municipal P.C.R. Alba Iulia despre cele întâmplate: „În rândul muncitorilor de la Secția Turnătorie, linia II, din cadrul Î.M. Alba Iulia, există o stare de nemulțumire generată de faptul că nu-și realizează retribuțiile de bază. În ziua de 1 martie 1980, fiind anunțați de maistrul K.I. că în urma calculelor făcute rezultă că și-au realizat retribuțiile numai în proporție de 89%, unii din muncitori intenționau să lase lucrul și să plece acasă. Au renunțat numai după ce s-a deplasat în secție directorul întreprinderii, care le-a promis că vor lua retribuțiile întregi”³⁴.

O formă de protest similară, se pare chiar transpusă în practică, s-a înregistrat și la Întreprinderea de Utilaje și Piese de Schimb din Alba Iulia la 2 august 1980. Raportul șefului I.J. Alba oferă detalii relevante: „Din datele pe care le deținem rezultă că la întreprindere s-a trecut la schimbarea modului de retribuire a muncii, din acord individual în acord colectiv pe mașină. Această măsură a creat nemulțumiri în rândul personalului muncitor, întrucât, după cum se discută, nu toți muncitorii care lucrează pe cele trei schimburi la o mașină obțin aceleași rezultate – unii lucrând mai mult și mai bine,

³³ *Ibidem*, f. 82.

³⁴ *Ibidem*, vol. 1, f. 61.

alții mai puțin. În aceste condiții consideră că nu ar fi echitabil ca retribuția fiecăruia să fie calculată după realizările medii ale celor trei schimburi, deoarece s-ar ajunge în situația ca o parte din muncitori să primească bani mai mulți, iar o altă parte bani mai puțini față de cât au muncit. Se pare că, din același motiv, în ziua de 2 august 1980, schimbul II de la Secția Lăcătușărie ar fi refuzat să mai lucreze”. Pe deasupra, șeful I.J. a identificat corect și o altă consecință directă – potențial periculoasă pentru stabilitatea regimului politic comunist – a stării agitate de spirit din fabrică, și anume faptul că muncitorii își extindeau criticile și asupra unor aspecte care țineau de deteriorarea nivelului general de trai din țară, iar pe deasupra criticile vizau explicit persoanele cu atribuții de conducere la nivel local: „Măsura luată a dat naștere și unor comentarii negative la adresa persoanelor cu funcții de răspundere din aparatul de partid și de stat, afirmându-se că nu există preocupare din partea acestora pentru aprovizionarea populației cu produse alimentare”³⁵.

În fapt, ca urmare a aplicării amintitelor „novații” în domeniul economic, angajații unităților economice trebuia să se teamă nu doar de scăderea salariilor, ci chiar de pierderea locului de muncă, adică de intrarea în șomaj, un fenomen care deși a fost prezent în mod real în România în anii 1980-1982 nu a fost niciodată recunoscut în mod oficial – din considerente politico-propagandistice – de către puterea politică.

Rapoartele Securității evidențiază astfel de cazuri în 1980 și în jud. Alba. În buletinul informativ din 8 iulie 1980 al șefului I.J. Alba se preciza: „Fabrica de Făinuri Proteice din com. Beldiu, datorită faptului că pe anul 1979 nu și-a realizat sarcinile de plan în valoare de 4 milioane lei, iar pe semestrul I 1980 cu circa 2 milioane lei, forul tutelar, Centrala Industrială Protan București, a dispus încetarea temporară a activității de producție și intrare în reparație capitală, utilajele prezentând multe defecțiuni (...) Ca urmare a acestui fapt, în baza art. 130 alin. 1 lt. a din Codul Muncii, le-a fost desfăcut contractul de muncă, cu preaviz de 15 zile, la un număr de 26 muncitori, care sunt nemulțumiți de măsura luată”³⁶. Și un raport similar din 1 decembrie 1980: „Atelierul de Confecții Metalice Ocna Mureș, aparținând de Trustul

---

³⁵ *Ibidem*, vol. 2, f. 58.

³⁶ *Ibidem*, vol. 5, f. 8.

de Construcții Industriale Cluj, va trebui să-și reducă personalul cu cca 50-60 muncitori începând cu data de 1 ianuarie 1981, întrucât din lipsă de comenzi nu li se vor putea asigura retribuțiile, sens în care aceștia urmează să fie detașați sau mutați pe alte șantiere”³⁷. Mare parte dintre persoanele în cauză erau nemulțumite de starea de fapt pentru că familiile și locuințele lor se aflau în orașul Ocna Mureș. O situație identică era semnalată și la Întreprinderea de Utilaj din Alba Iulia, care „în raport cu sarcinile de plan ce le are, de la data de 1 ianuarie 1981 trebuia să reducă personalul muncitor cu 115 persoane”, însă „sperând că se vor suplimenta sarcinile de plan, nu s-a trecut la măsura respectivă până în ziua de 16 februarie 1981, când s-a trecut la înmânarea documentelor de desfacere a contractelor de muncă”. Cum era și firesc, „muncitorii în cauză s-au declarat nemulțumiți de măsura luată, o parte dintre ei refuzând să semneze documentele de desfacere a contractului de muncă”³⁸.

Și tocmai pentru că muncitorii au constatat rapid că ei sunt singurii care suportă consecințele pentru toate deficiențele existente în activitatea unității în care munceau, ei încep să-și manifeste nemulțumirea de fiecare dată când constată astfel de situații. Astfel, conform unui raport al Securității din 13 mai 1980, la Întreprinderea Metalurgică de Metale Neferoase Zlatna „se discută negativ faptul că în timpul ședinței de înmânare a drapelului [de unitate frunțașă în producție – n.n.], pentru a nu se observa cât de poluată este atmosfera în Zlatna, s-a dispus oprirea unui convertizor, nerealizându-se o producție de 15 t cupru, urmând a fi recuperată ulterior”³⁹. Întrucât timpul de muncă era strict încărcat cu sarcini pentru realizarea planului, recuperarea producției nerealizate putea fi făcută doar prin efectuarea unui număr mai mare de ore de muncă pe săptămână, mai concret venind și duminica la serviciu.

Creșterea numărului săptămânal de ore de muncă a fost de altfel un alt efect negativ atras după sine de aplicarea „noului mecanism economico-financiar” și a acordului global de salarizare. Întrucât – din cauza deficiențelor de organizare, utilajelor defecte, lipsurilor de

³⁷ *Ibidem*, vol. 2, f. 83.

³⁸ *Idem*, dosar nr. 328, vol. 1, f. 54.

³⁹ *Idem*, dosar nr. 327, vol. 2, f. 36.

materii prime etc., exemplificate de altfel mai sus – sarcinile de plan nu puteau fi realizate în cele 48 ore de muncă/săptămână, muncitorii erau obligați să vină la serviciu și duminica (de regulă două duminici pe lună), altfel riscau – după cum am văzut – diminuarea salariilor în raport cu procentul de producție nerealizată. Din anul 1980, în România se ajunsese ca practic în foarte multe unități economice dintr-un număr mare de sectoare de activitate săptămâna de muncă să aibă 52 de ore.

Și asta totul în contextul în care Nicolae Ceaușescu și conducerea P.C.R. au promis – în mod pur propagandistic – la Conferința Națională a P.C.R. din iulie 1972 ca „până în 1980 săptămâna de lucru să fie redusă la 40-44 de ore”⁴⁰. Ce-i drept, peste numai doi ani, la Congresul XI, Ceaușescu a mai redus din promisiune: „în cursul cincinalului următor [1976-1980 – n.n.] se va trece la generalizarea reducerii săptămânii de lucru la 42-44 ore”, dar cu completarea că aceasta se va face „în condițiile creșterii veniturilor oamenilor muncii”⁴¹. Am văzut deja cum au crescut veniturile în 1980. Conferința Națională a P.C.R. din decembrie 1977 a adoptat *Programul de reducere a duratei săptămânii de lucru, începând cu 1978*, care prevedea ca în etapa I, adică 1978-1980, săptămâna de lucru să fie redusă la 46 de ore, țelul final fiind ca la finalul lui 1983 să se ajungă la 44 ore (așadar, o nouă decalare). De prisos să mai amintim faptul că toate aceste superbe promisiuni au fost brusc uitate pe măsură ce treceau termenele de transpunere în practică și în România săptămâna de muncă „se reducea” crescând de la an la an. Iar Nicolae Ceaușescu și conducerea P.C.R. cunoșteau foarte bine care era situația reală și mai ales că doar România era în această situație dintre toate statele comuniste est-europene⁴².

---

⁴⁰ Nicolae Ceaușescu, *Raportul cu privire la dezvoltarea economico-socială a României în următorii ani și în perspectivă, la perfecționarea conducerii planificate a societății și dezvoltarea democrației socialiste, la creșterea rolului conducător al partidului în edificarea socialismului și comunismului, la activitatea internațională a partidului și statului*, prezentat la Conferința Națională a P.C.R., în idem, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 7, Editura Politică, București, 1973, p. 501.

⁴¹ Idem *Raportul C.C. cu privire la activitatea P.C.R. în perioada dintre Congresul al X-lea și Congresul al XI-lea și sarcinile de viitor ale partidului*, Editura Politică, București, 1974, p. 68.

⁴² Ceaușescu la 3 august 1976, în discuțiile cu Brejnev: „În C.A.E.R. suntem țara cea mai rămasă în urmă, în afară de Mongolia (...) Suntem singura țară unde se lucrează opt

Așadar, la munca obligatorie prestată de sute de mii de persoane anual, trebuie să adăugăm și numărul tot mai mare de ore de muncă efectuate săptămânal de marea majoritate a angajaților din România comunistă. Teoretic, muncindu-se mult mai mult și de către un număr mai mare de persoane, economia României ar fi trebuit și să obțină rezultate superioare celor din trecut și în consecință pe piața internă să existe o abundență de produse alimentare și de bunuri și produse de larg consum. Or, în realitate, situația era tocmai inversă, exact în această perioadă se înregistrează o penurie tot mai cronică de astfel de produse și chiar în acei ani s-a trecut la cartelarea unor alimente de bază.

În anumite unități economice s-au aplicat chiar „soluții” originale în speranța iluzorie că se va reuși îndeplinirea planului, măsuri care desigur că mai mult încurcau și nemulțumeau decât să rezolve ceva, ceea ce credem că denotă tocmai haosul care exista în acei ani la nivelul conducerilor unor întreprinderi. Și de această dată vom oferi tot un exemplu de la Î.M. Aiud, care pare a fi fost „port-stindardul” industriei jud. Alba în anul 1980 (în treacă fie spus, astăzi, în anul 2022, fosta Î.M. Aiud este considerată cu mândrie de către localnici a fi fost „mecanicul șef» al metalurgiei românești socialiste”). Un raport al Securității relevă însă și o altă față a realității: „În ziua de 15 noiembrie 1980, la Î.M. Aiud s-a trecut la aplicarea măsurii ca personalul T.E.S.A. să efectueze o zi pe săptămână în producție (...) Întrucât această activitate nu a fost organizată în mod corespunzător și nici nu s-a controlat felul în care se realizează, rezultatele au fost cu mult sub cele scontate și departe de ideea în care s-a instituit această măsură. Pe lângă faptul că personalul T.E.S.A. a dat un randament neînsemnat în secțiile unde a fost repartizat, nu și-au executat nici atribuțiile

---

ore zilnic, șase zile pe săptămână. La noi săptămâna de lucru este încă de 48 de ore. În acest cincinal dorim să trecem la săptămâna de 44 de ore. Dacă în toate celelalte țări nu s-ar fi trecut la săptămâna de 44 și 42 de ore, noi am mai fi menținut sistemul de 48 de ore pe săptămână” (Vasile Buga, *O întâlnire de vacanță. Stenograma convorbirilor Ceaușescu-Brejnev din Crimeea (3 august 1976)*, în „Arhivele Totalitarismului”, nr. 1-2/2015, p. 273). Ceaușescu la ședința C.P.Ex. al C.C. al P.C.R. din 17 decembrie 1981: „Toți au [statele comuniste est-europene din C.A.E.R. – n.n.], în total, 45-46 ore pe săptămână (...) Noi de când ne străduim să dăm o sâmbătă liberă, și nu reușim”. Iar Elena Ceaușescu l-a completat: „Noi lucrăm, câteodată, și duminică și nu facem planul!” (Petre Opreș, *Conferința: Aspecte militare, economice și politice în relațiile româno-polone (1963-1981)*, în <https://www.contributors.ro/conferinta-aspecte-militare-economice-si-politice-in-relatiile-ro>).

de serviciu specifice, pierzând în mod inutil timpul, iar alții chiar au plecat din întreprindere⁴³.

Față de tot mai extinsa stare de nemulțumire a angajaților din sectoarele industriale, în sectorul agricol situația era puțin mai bună, aceasta credem și pentru că producția nu depindea 100% de munca umană, precum în industrie. De altfel, exemplele elocvente expuse anterior privind starea foarte proastă a zootehniei din jud. Alba în anul 1980 credem că demonstrează tocmai faptul că cu cât rezultatele unei activități agricole depindeau mai mult de munca prestată de angajații din agricultură cu atât creșteau șansele ca ele să fie mai scăzute.

Cu toate acestea, aplicarea acordului global și la stabilirea veniturilor colectivităților a generat uneori stări de nemulțumire în rândul acestora, întrucât – precum în industrie – mare parte din pierderile cauzate de deficiențele activității din C.A.P.-uri și I.A.S.-uri au fost mutate de către conducerea regimului comunist exclusiv asupra angajaților acestor unități. Întrucât nivelul veniturilor colectivităților era direct legat de obținerea recoltei planificate, aceștia au realizat foarte rapid că orice deficiență în activitatea unității agricole în care munceau se traducea automat în reducerea veniturilor pe care le obțineau (propaganda politică a regimului comunist desigur că oferea cu insistență mirajul obținerii unor venituri superioare dacă planul era depășit). Ca atare, colectivitățile încep să protesteze mai ales atunci când li se repartizau spre întreținere și recoltare loturi cu culturi ce anterior fuseseră deficitar lucrate mecanizat (arat, semănat, erbicidat, chimizat) ori erau situate pe terenuri mai puțin rodnice, întrucât cei în cauză știau foarte bine că oricât ar îngriji plantele nu aveau cum să obțină recoltele planificate și în consecință veniturile lor urmau a fi diminuate.

Prin urmare, dacă de la mijlocul anilor '60 și până către finalul anilor '70 angajații din agricultură și-au manifestat rareori nemulțumirea, la începutul deceniului al nouălea ei își manifestă tot mai deschis criticile la adresa deficiențelor din sectorul agricol și mai ales asupra faptului că acestea se repercutau negativ fie prin scăderea veniturilor lor, fie prin creșterea zilelor de muncă pe care erau obligați să le presteze, fie – precum se întâmpla cel mai des – prin ambele. Regimul

---

⁴³ A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 327, vol. 2, f. 81.

comunist nu a ezitat însă să intervină în forță pentru a înăbuși aceste stări de nemulțumire, după cum vom vedea în exemplele următoare.

La 2 iulie 1980, șeful I.J. Alba înainta un raport relevant: „Un număr de 14 membri cooperatori din satul Sebeșel, com. Săsciori, au refuzat să execute lucrările de întreținere a culturilor pe loturile repartizate în acest sens de către C.A.P. Săsciori, fapt pentru care au fost invitați la postul de Miliție și avertizați în scris”⁴⁴.

Nu în ultimul rând, rapoartele Securității relevă și apariția unor stări de nemulțumire și în rândul populației din zonele montane și pre-montane necolectivizate (zone mai de extinse în jud. Alba comparativ cu majoritatea județelor țării). Date fiind rezultatele slabe – iar pe alocuri foarte slabe sau chiar dezastruoase – obținute de anumite unități zootehnice comunale aparținând I.A.S.-urilor și C.A.P.-urilor din întreaga țară, regimul a pus un accent tot mai mare pe obținerea de produse aferente zootehniei de la cetățenii care dețineau terenuri în zonele necolectivizate. A fost astfel dezvoltat și generalizat sistemul contractărilor și achizițiilor de produse agricole de la populație (existent încă de la începutul anilor '50, dar căruia multă vreme nu i s-a dat o reală mare atenție), la debutul deceniului al nouălea conducerea P.C.R. și Nicolae Ceaușescu personal insistând pentru amplificarea achizițiilor⁴⁵, din simplul motiv că ineficiența zootehnie de stat nu acoperea nevoile României. Ulterior, la 1 martie 1984, au fost emise

⁴⁴ *Ibidem*, vol. 5, f. 3.

⁴⁵ Relevante credem că sunt cele expuse de Nicolae Ceaușescu la Consfătuirea C.C. al P.C.R. pe problemele agriculturii desfășurată între 27 și 28 august 1981: „Trebuie să intensificăm achizițiile de la particulari, mai cu seamă la cartofi, la fructe, la animale, la lapte. În sistemul gospodăriilor populației se află un număr de vaci mai mare ca în cooperative, dar în prezent contribuția acestui sector cu lapte este foarte mică. Trebuie trecut cu hotărâre la achiziționarea de lapte de la toți deținătorii de vaci și oi. Aceasta este valabil și în legumicultură (...). În general, este necesar să avem în vedere că sectorul gospodăriilor populației poate și trebuie să aibă o pondere mai importantă în aprovizionarea cu produse agroalimentare” (Nicolae Ceaușescu, *Cuvântare la Consfătuirea de lucru de la C.C. al P.C.R. pe problemele agriculturii*, în Idem, *România pe drumul construirii societății socialiste multilaterale dezvoltate*, vol. 22, Editura Politică, București, 1982, p. 353-354). Ca o mică paranteză, și la finalul lui 1989, în raportul prezentat la Congresul XIV al C.C. al P.C.R., Ceaușescu încă mai cerea „să perfecționăm sistemul de contractări și achiziții, astfel încât să avem permanent asigurate rezervele necesare pentru buna aprovizionare a populației și asigurarea altor cerințe ale economiei naționale cu materii prime și materiale din domeniul agriculturii” (A.N.R., fond C.C. al P.C.R., Cancelarie, dosar nr. 76/1989, f. 59).

Decretele nr. 69 și 70 privind contractările și achizițiile de animale, păsări, produse animale și produse vegetale, care stabileau că persoanele particulare erau obligate să livreze asemenea produse în primul rând la întreprinderile de stat, la prețuri mult subevaluate, și abia apoi aveau dreptul să le vândă pe piață, dar și acolo fără depășirea unor prețuri maximale⁴⁶ (facem și observația că deși stabilirea unor prețuri maximale este antieconomică și duce la descurajarea producției – adică exact ce nu avea nevoie România în acel moment –, în situația de atunci a țării era totuși un reglaj necesar întrucât anumite persoane profitau de penuria acută de alimente pentru a vinde cu prețuri foarte ridicate produsele alimentare pe care le produceau).

În teorie toate păreau bune și frumoase cu sistemul contractărilor, doar că aplicarea acestuia în practică se făcea nu arareori cu mari deficiențe, ale căror consecințe negative – precum deja ne-am obișnuit – statul le-a pasat exclusiv în sarcina cetățenilor particulari. Buletinul informativ din 11 ianuarie 1980 al șefului I.J. Alba relevă o astfel de situație: „Cu ocazia încheierii contractelor cu statul pentru creșterea și îngrășarea porcilor, în rândul cetățenilor din cartierul Bărăbanț au apărut unele nemulțumiri”, cauzate de faptul că „prețurile de achiziționare a porceilor de pe piața liberă este ridicat (cca 1.000 lei bucata)”, ei trebuia să-i îngrășe până la 100-120 kg (greutatea minimă pentru a-i putea livra la stat) și apoi primeau de la I.R.I.C. cca 1.200 lei/porc, dar particularii în cauză făceau „cheltuieli mai mari decât diferența dintre prețul de achiziționare și cel de livrare, astfel că aceste contracte nu ar mai fi convenabile pentru ei”⁴⁷.

O situație și mai strigătoare la cer se înregistra însă în cazul particularilor ce au încheiat contracte pentru creșterea vitelor, care deși livraseră animalele conform contractelor semnate s-au trezit în situația de a aștepta un timp îndelungat ca și statul român, condus de către P.C.R., să-și onoreze obligațiile, care uneori datau de cu ani în urmă. Mai exact, regimul politic comunist deși se lauda că fundamentase o zootehnie socialistă de stat performantă (care punctual uneori chiar și era, dar la nivel global situația era radical diferită în

---

⁴⁶ Petre Opriș, *Majorarea pensiilor și a depunerilor pentru pensia suplimentară (august-septembrie 1984)*, în <https://www.contributors.romajorarea-pensiilor-si-a-depunerilor-pentru-pensia-suplimentara>

⁴⁷ A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 327, vol. 2, f. 1.

sens negativ), ajunsese să se bazeze pe produsele animale furnizate de ideologic mult blamata proprietate particulară/capitalistă, pe care pe deasupra le obținea și prin practici care nu diferă foarte mult de rechizițiile forțate fără despăgubire. Din nou, Securitatea a semnalat această problemă, din simplul motiv că persoanele în cauză nu păreau a fi foarte fericite de situația existentă, ceea ce automat se traducea prin lipsă de încredere în regim. La 27 septembrie 1980, șefului I.J. Alba raporta: „Locuitorii comunelor din zona Munților Apuseni care au predat în anul trecut și anul acesta animale la fondul de stat sunt nemulțumiți pentru faptul că nici până în prezent nu li s-au dat cantitățile de porumb convenite în schimbul contractărilor făcute și au afirmat că în viitor vor refuza să mai încheie astfel de contracte”⁴⁸. Iar la 12 noiembrie 1980 șeful I.J. a trimis un raport similar, determinat de faptul că locuitorii zonei trecuseră la fază exprimării publice și în grup a nemulțumirii lor, că începuseră să se plângă și de lipsurile în aprovizionarea cu produse alimentare, dar mai ales pentru că criticile lor începuseră să fie îndreptate înspre conducerea politică a țării: „În rândul locuitorilor din satele și comunele situate în zona Munților Apuseni continuă să persiste o stare de nemulțumire generată de faptul că nici până în prezent n-au primit cantitățile de porumb și grâu ce li se cuveneau pentru animalele contractate și predate la fondul de stat în anul trecut și în cursul acestui an (...) În com. Almașu Mare, circa 20 de cetățeni s-au deplasat la sediul Consiliului popular din localitate, manifestându-și nemulțumirea și solicitând explicații pentru aceste întârzieri. Totodată au afirmat că întrucât toate avantajele ce le-au fost prezentate atunci când au încheiat contractele (și de care ei au ținut cont) nu sunt altceva decât niște minciuni, pe viitor vor refuza să mai contracteze animale la fondul de stat (...) Astfel de nemulțumiri există și în com. Sohodol și au dat naștere unor comentarii negative la adresa organelor de partid. După o ședință cu cetățenii ținută la Școala generală din comună, se comenta că oamenilor li se cere totodată mult dar nu li se dă nimic în schimb. De asemenea, se declarau nemulțumiți de felul în care se face aprovizionarea comunei cu unele produse alimentare, în special cu făină de porumb, zahăr, ulei etc.”⁴⁹.

⁴⁸ *Ibidem*, f. 67.

⁴⁹ *Ibidem*, f. 78.

Rapoarte trimise însă de Securitate complet în van, deoarece în Apuseni situația a rămas neschimbată, după cum o relevă și buletinul informativ din 10 decembrie 1981 al șefului I.J. Alba: „În rândul cetățenilor din com. Avram Iancu și din satele aparținătoare există o stare de nemulțumire generată în principal de modul defectuos de distribuire a unor produse alimentare (...) Deși ei și-au achitat cotele de lapte contractate, nu li s-au dat cantitățile de porumb ce li se cuveneau. De asemenea, din 1979 nu li s-au dat nici cantitățile de porumb pentru animalele contractate și predate (...) fapt pentru care sunt hotărâți să nu mai încheie astfel de contracte (...) Crescătorii de animale din com. Horea sunt de asemenea nemulțumiți deoarece deși au predat pe bază de contracte 441 animale au primit doar 40 tone de orz și țărățe, existând o restanță la primiri de 130 tone de astfel de produse, din care 40 tone restanță din anul 1980”⁵⁰.

Însă, precum în amintitul caz al colectiviștilor din satul Sebeșel care n-au mai dorit să presteze muncile la care erau obligați, și de această dată puterea politică de tip comunist – în loc să rezolve deficiența în cauză – a preferat să-și folosească forța represivă și întreaga presiune instituțională și politică pentru a-i obliga pe cetățenii din Munții Apuseni să încheie în continuare contracte pentru creșterea vitelor. Un raport al Securității din anul 1981 este credem edificator: „Deținem date din care rezultă că P.C., 58 ani, din Câmpeni, muncitor la Secția de Drumuri și Poduri Abrud, membru P.C.R. (...) se declară nemulțumit pentru faptul că – după cum susține el – ar fi fost determinat de activiști de partid și lucrători de Miliție să încheie contracte de predare a unor animale la fondul de stat, împotriva voinței sale”⁵¹.

După cum se poate observa, cu toate că în sectorul agricol reacțiile de nemulțumire au fost mai reduse față de cele din sectorul industrial, regimul politic a acționat represiv cu o mai mare intensitate. Chiar dacă măsurile represive din exemplele date au fost aplicate de către Miliție, acestea au avut la bază acțiunile Securității, care a aflat de respectivele situații „negative” pe cale informativă (de la agentură) și a trecut la transpunerea în practică a acțiunilor represive prin intermediul șefilor posturilor de Miliție (care răspundeau și de activitatea

---

⁵⁰ Idem, dosar nr. 329, vol. 1, f. 89.

⁵¹ Idem, dosar nr. 327, vol. 2, f. 69.

pe linie de Securitate în mediul rural, desigur strict pe raza comunei de care răspundeau). Așadar, atunci când analizăm în general o măsură represivă luată de către Miliție în mediul rural trebuie să avem în vedere și faptul că toți șefii posturilor de Miliție din toate comunele României aveau duble atribuții – pe linie de Miliție și pe linie de Securitate – și ca atare analiza trebuie să aibă în vedere natura faptei care a generat măsura represivă în cauză pentru a discerne pe ce linie instituțională s-a dispus și executat aceasta, de Miliție sau de Securitate. Astfel, refuzul unor cetățeni de a lucra o anumită parcelă la C.A.P. sau de a încheia un contract pentru creșterea animalelor nu avea cum să fie un aspect care să intereseze direct Miliția, întrucât din punct de vedere constituțional și legal persoanele în cauză aveau tot dreptul să refuze prestarea unor astfel de activități, și ca atare ele nu încălcaseră nici o lege din România și prin urmare nu comiseseră nici o infracțiune sau contravenție de natură judiciară sau economică, iar Miliția nu avea nici o atribuție legală pentru a interveni pe linie de Miliție. Refuzul cetățenilor în cauză era însă o „infracțiune” politică, de opunere la prestarea unor activități economice ordonate de către puterea politică la nivelul întregii țări – „culpă” accentuat de faptul că era vorba de un grupuri mai mari de persoane –, activități care nu erau obligatorii din punct de vedere legal, dar deveneau „obligatorii” din punct de vedere politic. Și tocmai pentru că în fapt a fost vorba de reacții de protest cu conotații politice – chiar dacă determinate de motive strict economice – problema a ținut de apanajul activităților Securității și dacă s-a acționat represiv prin intermediul Miliției situația este explicabilă tocmai prin exercitarea de către Miliție a atribuțiilor de Securitate în mediul rural.

Dar dacă S.J. Alba, prin intermediul M.J. Alba, nu s-a sfiit în anul 1980 să ia măsuri represive în sectorul agricol din mediul rural, situația a stat cu totul diferit în mediul urban și în sectorul industrial. Deși am cercetat toate buletinele informative zilnice redatate în anul 1980 de către șefii I.J. și S.J. Alba nu am identificat nici un document în care să se raporteze luarea unor măsuri represive asupra unui grup mai mare de muncitori care erau nemulțumiți de deficiențele din economie. În orașe și în fabrici, în acel an, Securitatea nu a depășit nivelul efectuării unor avertizări și atenționări limitate la o singură persoană. A fost însă doar un stadiu de etapă, întrucât, peste doar

câțiva ani, se va trece și la aplicarea unor măsuri represive asupra unor grupuri mai restrânse de muncitori nemulțumiți. Desigur că trebuie să ținem cont și de faptul că pentru Securitate (ne referim bineînțeles la Securitatea din deceniul al optulea) era o noutate efectuarea unor acțiuni represive asupra unor grupuri mai mari de oameni nemulțumiți din mediul urban și mai ales muncitoresc, unde exista o solidaritate de clasă mult mai puternică decât la alte categorii sociale – solidaritate creată paradoxal chiar de către regimul comunist – dovadă fiind eșecul lamentabil din 1977 din Valea Jiului și apoi cel din 1981 de la Motru. Cu toate acestea, credem că explicația principală rezidă în faptul că Securitatea nu considera că era necesar să intervină direct, știind foarte bine că măsurile represive aveau și efectul advers de a tensiona starea de spirit, dar mai ales că acestea nu aveau cum să rezolve fondul problemei, cauza care genera nemulțumiri atât de extinse. Tocmai de aceea, din dorința de a ajuta la remedierea cauzelor care generau stările de nemulțumire și pe alocuri chiar de protest în rândul muncitorilor, S.J. și I.J. Alba raportau insistent toate deficiențele constatate pe cale informativă de către Serviciul II Contrainformații economice, rapoarte trimise nu doar către D.S.S., ci și către conducerea Comitetului județean P.C.R. Alba și către conducerile comitetelor orașenești P.C.R. din județ, precum și că directorii unităților în care se semnalau problemele respective, sperând că prin intervenția conjugată a factorilor de conducere politici și economici vor fi remediate deficiențele semnalate, ceea ce desigur că urma să atragă după sine și îmbunătățirea stărilor de spirit din respectivele unități. Însă în doar câțiva ani, după ce – în pofida noianelor de rapoarte tot mai alarmante trimise actanților amintiți – situația în loc să se îmbunătățească se degrada continuu, conducerea Securității din jud. Alba a înțeles – sau mai degrabă i s-a ordonat de la centru pentru că situația era identică în întreaga țară – că este nevoie să intervină direct cu acțiuni represive la un nivel mai ridicat pentru a menține la un nivel cât de cât acceptabil starea de nemulțumire în continuă expansiune și accentuare a angajaților unităților economice.

Așadar, activitatea economică a regimului politic comunist din România anului 1980 a început să nemulțumească în mod tot mai evident exact categoriile sociale în numele cărora acesta exercita puterea politic în stat: muncitorii și țărani. Categoriile care pe deasupra – după

cum am văzut – erau și cam singurele care trebuia să suporte direct deficiențele din economice, prin reducerea veniturilor și prin prestarea unui număr mai mare de ore de muncă. Amar ironic vorbind, pe undeva poate că era și logic ca într-un regim în care partidul proletariatului deținea și exercita întreaga putere politică tocmai proletarii trebuia să fie cei care să se și „bucure” cel mai mult de „binefacerile” acestuia.

Am insistat pe descrierea deficiențelor din activitatea economică din jud. Alba în anul 1980, întrucât – după cum am văzut – problemele nu doar că s-au extins semnificativ în aproape toate ramurile (dar mai ales în industrie), ci uneori ele s-au și acutizat, fapt care a generat și apariția, extinderea și accentuarea stărilor de nemulțumire la categorii tot mai largi de populație, dar mai ales – fapt notabil – în rândul categoriilor active de cetățeni. Am dorit așadar să explicităm modificările apărute în cadrul general economic din județ, întrucât acest fenomen – după opinia noastră – și-a pus în mod semnificativ amprenta și asupra altor aspecte ale vieții societății și a constituit contextul care a marcat anumite reacții ale populației, după cum vom vedea mai jos.

Ca o consecință directă și inerentă a amintitelor grave disfuncționalități existente în economia județului (prezente de altfel la nivelul întregii țări), în anul 1980 în jud. Alba se extind, se generalizează și se acutizează și lipsurile în aprovizionarea populației, cu precădere în ceea ce privește produsele alimentare. Situația nici nu avea cum să fie alta din moment ce în unitățile zootehnice din județ mortalitatea animalelor era foarte ridicată, iar porcii se hrăneau mâncându-se unii pe alții, precum am văzut că se petrecea la C.A.P. Balomiru de Câmp. Iar îngreunarea accesului la alimente s-a tradus foarte rapid într-o stare de nemulțumire, care s-a generalizat și accentuat foarte rapid, chiar pe parcursul anului 1980, ajungându-se către finalul anului chiar la exprimarea deschisă a unor opinii critice față de Nicolae Ceaușescu și conducerea P.C.R. Consultarea buletinelor informative zilnice ale Securității ne-a oferit aproape de la sine decelarea evoluției stării de nemulțumire a populației județului față lipsurile alimentare tot mai pronunțate.

Așa spre exemplu, în prima jumătate a anului 1980 S.J. Alba a considerat că merita raportat un singur caz aferent acestui aspect, și anume că „în rândul cetățenilor din Alba Iulia au apărut nemulțumiri

generate de faptul că în perioada 11-18 ianuarie 1980 nu s-a găsit carne de porc și de vită în măcelării⁵². Se semnală totuși și o situația cu potențial de nemulțumire în ceea ce privea transportul public județean cu autobuzele, după cum o arată buletinul informativ din 18 aprilie 1980: pentru luna aprilie 1980, Întreprinderii de Transporturi Auto Alba i s-a repartizat pentru consum o cotă de 368 t benzină, din care „Centrala pentru Transporturi Auto București a redus 80 t”, iar cum până la 15 aprilie 1980, I.T.A. Alba deja consumase 217 t și „restul de 71 t fiind insuficiente până la finele lunii față de sarcinile de transport”, consecința a fost că „la data de 15 aprilie 1980 staționau, din lipsă de carburanți, 126 autovehicule”⁵³. Păreau a fi doar disfuncționalități trecătoare, care teoretic puteau fi ușor remediate.

Dar un raport al Securității din 11 iulie 1980 demonstrează faptul că deficiențele deja se extinseseră în majoritatea orașelor județului: „Unele nemulțumiri ne-au fost semnalate și în rândul unor locuitori din Câmpeni, Abrud, Zlatna și Cugir, care apreciază că aprovizionarea populației cu legume, carne și alte produse alimentare este necorespunzătoare”⁵⁴. Era însă doar începutul, pentru că în toamna anului 1980, situația aproape a explodat, surprinzând Securitatea complet nepregătită, fapt ce reiese și din unele exprimări din rapoarte.

La 27 septembrie 1980, șefului I.J. Alba își informa superiorii și conducerea Comitetului județean P.C.R. Alba de următorul aspect: „Stări de nemulțumire ne-au fost semnalate și în rândul locuitorilor din orașele Cugir și Sebeș, a personalului muncitor de la trustul de Construcții Hidroenergetice Șugag, precum și a locuitorilor din com. Sohodol și Ponor, peste tot invocându-se slaba aprovizionare a localităților menționate cu carne, unt, cafea, ciocolată, legume-fructe, făină de porumb etc.”. Reținem însă mai ales faptul că raportul reliefează conotațiile de critică la adresa puterii politice pe care le-au generat în mod automat aceste extinse stări de nemulțumire. În primul rând, populația comenta negativ diferența dintre „succesele” prezentate propagandistic de către regimul politic și realitatea existentă: „Se discută că în piețele unor localități din județ (de exemplu Sebeș și Alba Iulia) au

---

⁵² *Ibidem*, vol. 3, f. 16.

⁵³ *Ibidem*, f. 4, f. 10.

⁵⁴ *Ibidem*, vol. 2, f. 51.

fost realizate expoziții de legume-fructe deosebit de atrăgătoare prin calitatea produselor prezentate, dar că produsele respective nu pot fi cumpărate de populație deoarece din expoziție nu se vând, iar în aprovizorare nu se găsesc”. Dar mult mai important este faptul că Securitatea a înțeles că populația identificase corect și vinovații de existența situațiilor deficitare amintite: Nicolae Ceaușescu și conducerea P.C.R., nefiind uitați nici conducătorii politici și de stat locali: „Aceste nemulțumiri au dat naștere și unor comentarii negative la adresa organelor locale ale puterii de stat și conducerii superioare de partid, ele fiind mai frecvente după vizita de lucru efectuată de secretarul general al partidului în piețele Capitalei”⁵⁵. Un ultim aspect nou din punct de vedere al situației informativ-operative pe care Securitatea trebuia s-o controleze pentru a apăra regimul politic comunist de apariția sau escaladarea unei stări de spirit protestatate deschise care să-i pună în pericol stabilitatea.

Iar spre stupoarea populației, care spera că recoltele de toamnă vor îmbunătăți situația, pe măsură ce s-a înaintat în toamna anului 1980, când produsele agricole ar fi trebuit deja să se mute din câmp pe rafturile magazinelor, aprovizionarea s-a degradat din ce în ce mai mult. Buletinul informativ din 12 noiembrie 1980 al șefului I.J. Alba este relevant: „La I.L.F. Alba există serioase restanțe în realizarea sarcinilor de plan privind crearea stocurilor de legume și fructe necesare aprovizionării populației în perioada de iarnă. Cu toate că timpul este înaintat, în depozitul central al I.L.F. s-au însilozat până în prezent doar 20% din cele 240.000 t de cartofi cât este prevăzut, iar într-o situație asemănătoare se află și însilozarea legumelor, a fructelor și a rădăcinoaselor”. Starea stocurilor (dacă se pot numi așa) fiind dezastruoasă, situația din magazine nu putea fi cu mult mai bună: „În rândul locuitorilor din Ocna Mureș există o stare de nemulțumire generată de faptul că unitățile C.L.F. din localitate nu dispun de cantități suficiente de legume de toamnă și rădăcinoase, pătrunjel, țelină, morcovi, cartofi etc. necesare aprovizionării corespunzătoare a populației”. Iar pentru ca tabloul să fie complet și să capete și o amprentă mai suprarealistă, unii dintre conducătorii unităților agricole din județ acționau ca și cum ar fi trăit desprinși de realitatea din jur, fapt ce a

⁵⁵ *Ibidem*, f. 67.

uimit până și conducerea Securității Alba: „În același timp, la I.A.S. Lunca Mureș, circa 4 ha cultivate cu pătrunjel au rămas nerecoltate, iar la C.A.P. din această localitate inginerul șef a dat dispoziție ca o cantitate apreciabilă de morcovi, țelină și sfeclă să fie date ca furaje la animale”⁵⁶.

Același raport relevă și care era în acel moment situația generală a aprovizionării alimentare la nivelul județului și cât de satisfăcuți erau locuitorii județului de „avantajele” economiei socialiste: „Nemulțumiri legate de aprovizionarea populației cu produse alimentare și bunuri de larg consum ne-au fost semnalate și în alte localități din județ, cum sunt: Sebeș, Aiud, Ocna Mureș, Cugir și Alba Iulia. Se reclamă în special lipsa (sau existența în cantități insuficiente) din unitățile de alimentație publică a unor produse ca ouă, cafea, făină, zahăr, ciocolată, carne, cartofi etc.”⁵⁷.

Iar peste încă o lună, situația aprovizionării era și mai gravă, Securitatea putând doar consemna principală consecință directă, și anume generalizarea nemulțumirilor la nivelul întregului județ, iar pe și deasupra trecerea într-un stadiu superior de exprimare atitudinală a dezaprobării față de regimul comunist, la nivelul expunerii publice a criticilor atât la adresa realităților economice, la adresa organelor locale de partid, cât mai ales la adresa lui Nicolae Ceaușescu și a conducerii P.C.R. În decembrie 1980, săptămânal conducerea S.J. Alba a întocmit – aproape alarmată – câte un amplu raport în care expunea degradarea stării de spirit a populației din județ din cauza gravelor lipsuri existente în aprovizionarea cu alimente și faptul că aceasta nu ezita să-și expună public – și uneori vehement – opiniile critice, sperând că decidenții politici locali și mai ales centrali vor lua măsurile necesare pentru a îmbunătățirea situației, care amenința stabilitatea regimului politic comunist. Le vom cita mai pe larg, întrucât le considerăm a fi pe deplin sugestive.

Spre exemplu, vom cita din buletinul informativ din 4 decembrie 1980 al șefului I.J. Alba: „În ultima perioadă de timp au continuat să ne parvină date și informații [de la rețeaua de informatori a Securității – n.n.] despre manifestarea unor stări de nemulțumire în

---

⁵⁶ *Ibidem*, f. 77.

⁵⁷ *Ibidem*, f. 78.

rândul locuitorilor din majoritatea localităților din județ, nemulțumiri generate de slaba aprovizionare cu produse alimentare și bunuri de larg consum. Se reclamă în special lipsa unor produse ca: unt, zahăr, ulei, făină, carne, brânză, cartofi, ceapă ouă ș.a. din unitățile alimentare și centrele de legume-fructe. Totodată, se declară nemulțumiți pentru faptul că trebuie să stea ore în șir la cozi interminabile pentru a-și procura alimentele necesare”. E.M., muncitor din Cugir, „afirmă că o astfel de criză n-ar mai fi fost decât în perioada războiului”. Securitatea era însă interesată mai ales de criticile ce priveau aspectul politic al stării negative de fapt: „Lipsurile manifestate în aprovizionarea localităților cu produse alimentare și nemulțumirile care se manifestă, au dat ocazia unor elemente rău intenționate să facă comentarii negative sau chiar dușmănoase la adresa organelor locale de partid, precum și a conducerii superioare de partid și de stat”. V.Ș. (Alba Iulia, membru P.C.R.) susținea că pe liderii politici comuniști locali nu-i interesa situația pentru că „au bufet și cantină, unde se găsesc de toate, aspect ce l-a constatat personal”. Alți cetățenii ai județului Alba criticau politica P.C.R. de a se exporta cantități mari de alimente, deși ele lipseau din magazine⁵⁸.

Dar chiar dacă înțelegea că toată această atmosferă critică punea în pericol stabilitatea regimului politic comunist, Securitatea avea la dispoziție prea puține mijloace și metode de acțiune adecvate pentru a acționa în mod direct, în contextul unei stări de nemulțumire atât de extinse, avertizările și atenționările singulare neavând cum să producă vreun efect real de atenuare. Desigur, trebuie specificat și faptul că organele de Securitate s-au trezit brusc – din cauza economiei socialiste românești care se prăbușea și a imobilismului conducerii puterii politice – în situația de a fi nevoite să facă față unei stări de nemulțumire de o extindere pe care până atunci nu o cunoscuse. Și ca atare, și reacțiile instituționale ale Securității au fost de regulă foarte palide, parcă în acord cu lipsa generală de reacție a actanților politici, statali și economici. Finalul raportului de mai sus credem că este sugestiv: „Organele noastre acționează pentru combaterea acestor manifestări și pentru prevenirea răspândirii unor zvonuri alarmiste de natură a

⁵⁸ *Ibidem*, f. 85.

crea panică în rândul populației”⁵⁹. Desigur, cu astfel de moduri de „acționare” starea de spirit a populației nu avea cum să se schimbe în bine, dar nu trebuie să uităm faptul că cheia rezolvării acestei situații nu se afla la Securitate, ci la conducerea politică a regimului comunist, singura care putea înlătura cauzele nemulțumirilor. Aplicarea de către Securitate a unor măsuri represive nu avea cum să fie o soluție reală (din simplul motiv că vizau efectele publice ale nemulțumirilor, nu cauzele generării acestora), decât poate în cazul în care s-ar fi aplicat o represiune masivă, deschisă și intensă asupra întregii societăți, deși credem că exemplul Poloniei demonstrează faptul că și recurgerea la această practică aducea doar o „liniște” internă temporară și nicidecum nu o pace socială.

Buletinul informativ din 9 decembrie 1980 al șefului I.J. Alba pare o copie a celui prezentat anterior: „Au continuat să ne fie semnalate unele nemulțumiri în rândul locuitorilor de pe raza județului, îndeosebi din centrele urbane, nemulțumiri ce se datorează lipsei din unitățile alimentare a unor bunuri de larg consum, cum ar fi: unt, zahăr, ulei, făină, cartofi, brânzeturi, ceapă, ouă și altele. Plecând de la lipsa unor astfel de produse, unele persoane se dedau și la manifestări ostile și calomniatoare cu privire la orânduirea socialistă și la adresa conducerii superioare de partid și de stat”. Sunt raportate însă și câteva opinii sugestive: V.A. (profesoară pensionară Sebeș) „apreciază că societatea orașului ar apărea ca un lagăr de corecție, iar bătrânii de seama ei ar umbla cu figurile crispate dintr-o prăvălie în alta și s-ar înapoia la casele lor cu sacoșele goale”. Gheorghe Șerbu, din Ocna Mureș, „aflându-se la rând pentru a cumpăra ouă, a afirmat în mod tendențios față de o altă persoană: «câți dintre cei care stau aici la rând felicită conducerea de partid și de stat pentru viața asta fericită pe care ne-a creat-o?»”⁶⁰.

La 12 decembrie 1980, conform raportului șefului S.J. Alba, situația însă nu mai era staționară, ci în evoluție, dar în sens negativ pentru regim, anumiți locuitori ai județului – fiindu-le acum foarte clar că nu se confruntă cu disfuncționalități economice temporare – părând a fi decizi să găsească o formă pentru a-și exprima protestul direct în fața

---

⁵⁹ *Ibidem.*

⁶⁰ *Ibidem*, f. 91.

lui Nicolae Ceaușescu și a conducerii regimului comunist: „O stare de nemulțumire există și în rândul locuitorilor din satul Târsa (de fapt, aspectul se generalizează la toate localitățile din mediul rural de pe raza județului), întrucât cooperarea de consum nu se preocupă în suficientă măsură de aprovizionarea cetățenilor cu zahăr, ulei, făină de porumb și de grâu, precum și cu alte produse alimentare, în schimb le pretinde să predea diferite cantități de cartofi, ouă etc., condiționând vânzarea unor bunuri de larg consum de predarea acestor produse (...) Cetățenii și-au manifestat intenția de a se adresa cu memorii conducerii superioare de partid și de stat”⁶¹. După cum se vede, în anul 1980, țăranii particulari din Apuseni (satul Târsa se află în com. Avram Iancu), au reprezentat categoria socială predilect jecmănit din punct de vedere economic de către decidenți politici județeni. Ca o paranteză, precizăm și faptul că ulterior, pe parcursul anilor '80, sistemul condiționării obținerii dreptului de a cumpăra produse de la magazin de predarea către stat a unor produse alimentare a fost extins în aproape toate localitățile rurale ale județului.

Raportul evidențiază însă faptul că nici în orașele județului starea de spirit a populației nu doar că nu se îmbunătățește, dar lua forme protestatere tot mai deschise și mai ales mai vehemente: „Au continuat să ne fie semnalate nemulțumiri legate de aprovizionarea populației cu produse alimentare și în rândul locuitorilor din centrele urbane ale județului. Pe fondul acestor nemulțumiri, unele persoane se dedau la manifestări ostile și calomniatoare sau chiar injurioase la adresa orânduirii socialiste și a conducerii superioare de partid și de stat”. Șeful S.J. Alba nu ezita să prezinte pe larg opiniile unor cetățeni ai județului, din simplul motiv că nu vedea cum instituția ar fi putut să le contracareze: V.P. (Alba Iulia) „se întreba de ce în ziare se publică tot felul de depășiri de plan în agricultură, iar populația nu are asigurat nici măcar strictul necesar la unele categorii de produse, cum ar fi: zahăr, unt, ouă, lapte, carne”; M.S. (învățătoare, Alba Iulia) „se manifesta nemulțumită și chiar revoltată că în magazinele alimentare nu se găsește unt, cașcaval, cafea etc.”; E.M. (Alba Iulia) „compara situația din prezent cu cea din anii '50, când zahărul, uleiul, pâinea și chiar

⁶¹ *Ibidem*, f. 94.

unele obiecte de îmbrăcăminte se vindeau pe cartelă, și o consideră aproape identică” etc.⁶².

Mult mai grav – din punct de vedere politic pentru regim – era însă faptul că românii aflaseră deja despre enorme proteste cu nuanță politică ale muncitorilor din Polonia și își expuneau deschis aprobarea față de ele. Astfel, Laura Gheorghiu (funcționară la Spitalul Județean Alba) „afirma că oamenii ajung pur și simplu să-și rupă hainele de pe ei și să spargă geamurile unor magazine stând la cozi pentru a-și cumpăra unele produse (...) a adus injurii conducerii de partid și de stat. Susținând că ar fi mai bine pentru ea dacă s-ar afla la închisoare, întrucât acolo știe măcar că îi este asigurată farfuria cu mâncare (...) își exprimă admirația față de evenimentele petrecute în Polonia, afirmând că polonezii «au știut să fie oameni, nu ca românii noștri, care bat din palme de-i ustură palma de bine ce le merge»⁶³. Opinii asemănătoare au fost raportate de S.J. Alba și la 13 decembrie 1980: N.F. din Mesentea și D.T. din Cugir, ambii pensionari, care „au făcut aprecieri elogioase cu privire la evenimentele din Polonia, considerând că poporul polonez ar fi dat dovadă de mult curaj întreprinzând acțiuni revendicative”, iar E.B. (din Teiuș, fost preot greco-catolic, „ne-revenit”) aprecia că evenimentele din Polonia s-ar datora și acțiunilor întreprinse de papa Ioan Paul II, „căruia îi aducea elogii, precizând totodată că nu peste mult timp se va găsi cineva care să facă același lucru și în România”⁶⁴.

Foarte probabil faptul că situația a ajuns în stadiul în care unele persoane nu se mai sfiau să aprobe deschis revoltele directe împotriva puterii politice comuniste, șeful I.J. Alba, col. Dumitrescu Dumitru, i-a ordonat șefului S.J. Alba – printr-o rezoluție pusă pe raportul din 12 decembrie 1980 amintit anterior – ca Securitatea să treacă la aplicarea de măsuri represive punctuale în cazul respectivelor persoane: „Tov. Brihac. Cei care au manifestări dușmănoase să fie analizați și să se întreprindă măsuri de documentare informativă”⁶⁵.

---

⁶² *Ibidem.*

⁶³ *Ibidem.*

⁶⁴ *Ibidem*, vol. 7, f. 130.

⁶⁵ *Ibidem*, vol. 2, f. 94.

Iar transpunerea în practică a ordinului I.J. Alba s-a efectuat cu mare rapiditate.

Astfel, peste numai trei zile, la 15 decembrie 1980 șeful I.J. Alba informa conducerea D.S.S. de faptul că Securitatea a avertizat-o pe Laura Gheorghiu, pe motivul că aceasta „pe fondul unor nemulțumiri personale privind aprovizionarea cu produse alimentare, a adus injurii la adresa conducerii de partid și de stat”, iar pe deasupra „și-a exprimat admirația față de evenimentele petrecute în Polonia, aducând elogiul poporului polonez pentru faptul că a avut curajul să-și manifeste nemulțumirea și să recurgă la acțiuni revendicative, calomniind în același timp poporul român”. Desigur, o persoană cu niște opinii anticomuniste publice atât de vehemente, care pe deasupra mai erau și efectul atitudinal deschis al unei stări de nemulțumire identice cu starea generală a populației din România, nu putea fi avertizată represiv în prezența altor persoane în afara angajaților Securității, astfel încât „avertizarea s-a efectuat la sediul organelor de Securitate, fără participarea altor persoane”⁶⁶.

Nu în ultimul rând traiectul represiv al Securității pentru astfel de opinii critice la adresa regimului a continuat și în perioada următoare. Spre exemplu, la începutul lunii ianuarie 1981 Securitatea a avertizat-o pe M.T. din Alba Iulia, lucrător comercial la B.J.A.T.M. Alba, pentru: „comentarii și afirmații tendențioase cu privire la modul în care se face aprovizionarea populației cu produse alimentare (...) audierea și colportarea știrilor transmise de postul de radio «Europa Liberă»” și „elogierea nivelului de trai din țările capitaliste occidentale”⁶⁷.

Îngrijorările S.J. Alba față de posibilitatea ca populația județului să vadă în revoltele politice ale polonezilor un model de acțiune data însă de la finalul verii anului 1980, adică imediat după producerea acestora, de care românii aflaseră instantaneu grație emisiunilor „Europei Libere”. Pentru Securitate, dar în principal pentru regimul politic comunist, problema principală rezida mai ales în faptul că nemulțumirile care-i determinaseră pe polonezi să se revolte erau identice cu cele care-i nemulțumeau din plin și pe români în acea perioadă, după cum am văzut mai sus. La 5 septembrie 1980, șeful I.J. Alba trimite

⁶⁶ *Ibidem*, vol. 1, f. 433.

⁶⁷ *Idem*, dosar nr. 328, vol. 1, f. 11.

un buletin informativ dedicat exclusiv faptului că „în ultima perioadă de timp ne-au fost semnalate o serie de comentarii ce se fac pe seama evenimentelor petrecute la începutul lunii august a.c. în Polonia, multe persoane fiind interesate să cunoască amănunte despre evoluția acestora, fapt pentru care audiază știrile transmise de posturile străine de radio”. Documentul surprinde foarte bine faptul că o parte dintre locuitorii jud. Alba cunoșteau foarte bine ce se întâmpla în țara comunistă vecină. Astfel, A.M. (Alba Iulia) „afirma că muncitorii din această țară au declarat grevă ca urmare a majorării prețurilor la produsele alimentare și la cele de larg consum”, iar I.B. (muncitor la Î.M. Cugir și membru P.C.R.) „abordând aceeași temă de discuție, a afirmat că și la noi în țară, mai precis în Galați, ar fi fost cam aceeași situație și n-ar mai lipsi decât să declare grevă și minerii din bazinul carbonifer al Văii Jiului (...) a făcut și unele afirmații calomniatoare la adresa conducerii superioare de partid și de stat”. În mod similar, I.A. (Alba Iulia) „preciza că nemulțumirile oamenilor muncii din Polonia s-ar fi iscat nu numai datorită majorării prețurilor, ci și pentru dobândirea unor drepturi social-politice”. În fața unei astfel de situații, S.J. Alba n-a rămas impasibilă, dar nici nu avea prea multe instrumente cu care să acționeze astfel încât să schimbe în mod real opiniile oamenilor: „Organele noastre acționează pentru combaterea răspândirii unor zvonuri alarmiste sau de natură a crea o stare necorespunzătoare în rândul populației”⁶⁸.

Marota dușmanului extern: „contracarea” activității Radio „Europa Liberă”

După cum am văzut, unele dintre persoanele care-și exteriorizau criticile referitoare la nivelul de trai din România erau semnalate de către Securitate și cu faptul că ascultau „Europa Liberă”. După cum menționam și în introducerea studiului, intensificarea activității postului de radio „Europa Liberă” – ce a urmat la scurt timp după ce Ceaușescu a semnat Actul Final al Conferinței de la Helsinki – a fost un alt factor major care a determinat modificări de substanță în starea de spirit internă din România și în comportamentul public

---

⁶⁸ Idem, dosar nr. 327, vol. 2, f. 64.

al locuitorilor țării. În lipsa oricăror explicații oficiale pentru starea economică foarte proastă prin care trecea țara și mai ales pentru acuta penurie de alimente (pe care regimul politic comunist nu doar că le-a trecut sub tăcere, dar chiar raporta triumfalist noi și noi „sucese” în economie), populația României a început să asculte masiv „Europa Liberă” din simplul motiv că era singura sursă alternativă de știri la care avea acces. Iar ascultătorii aflau nu numai știri politice și economice, ci și erau informați asupra drepturilor civile și libertăților cetățenești pe care le aveau și pe care Nicolae Ceaușescu și regimul politic comunist se angajase la Helsinki că le vor respecta, deși aceștia oricum trebuia să le respecte pentru că ele erau stipulate și în Constituția R.S.R. aflată în vigoare. Expunerea larg a „mișcării Goma”, a protestului lui Vasile Paraschiv și a grevei minerilor din Valea Jiului, urmată apoi de cea a mai multor cazuri de acțiuni protestatere (S.L.O.M.R., Calciu-Dumitreasa etc.) a creat postulul „Europa Liberă” o popularitate imensă în România.

În 1980, deja audierea emisiunilor „Europei Libere” se generalizase atât de mult la nivelul masei populației României încât Securitatea s-a trezit brusc complet incapabilă nu doar să stopeze, dar nici măcar să atenueze fenomenul, liderilor instituției fiindu-le evident că nu pot lua măsuri represive împotriva a milioane de persoane. Tocmai de aceea, din acel an, S.J. Alba a început să se limiteze doar la luarea unor măsuri represive punctuale asupra unui număr redus de persoane (raportat la masa ascultătorilor) și doar asupra unora dintre cei care relatau tuturor cunoscuților sau colegilor de muncă știrile ascultate la „Europa Liberă”. Chiar și atunci, de regulă au fost vizate numai acele persoane care însoțeau respectivele relatări și cu critici referitoare la degradarea nivelului de trai, la deficiențele din economie și, mai ales, la adresa conducerii puterii politice și a lui Nicolae Ceaușescu personal (ultime situații când S.J. Alba a aplicat măsuri represive în toate cazurile de care a avut cunoștință).

Conștientizând faptul că este totalmente depășită de situația operativă, la începutul anului 1980 conducerea D.S.S. a decis reorganizarea activității informativ-operative prin care încerca „contracurarea acțiunilor denigratoare ale postului de radio «Europa Liberă»”, mutând coordonarea întregii acțiuni de la C.I.E. la Direcția I Informații interne. Astfel, la 13 martie 1980 acțiunea „Melița” a D.I.E./C.I.E. a

fost închisă, iar Direcția I a deschis acțiunea „Eterul”, având același subiect de activitate și fiind coordonată pe întreaga țară de o grupă operativă deschisă la nivelul direcției⁶⁹. Cum însă nici Securitatea nu s-a putut sustrage imobilismului și birocratismului prin care treceau toate structurile de stat din acea perioadă, în prima perioadă în această acțiune s-a lucrat în mod prea puțin organizat, dosarul de problemă „Eterul” fiind deschis abia la 9 mai 1981 și vizând „persoane care întrețin legături cu posturi de radio străine”⁷⁰. În teritoriu – și ca atare și la S.J. Alba, din 1980, activitățile informativ-operative în acțiunea „Eterul” au început să fie coordonate și desfășurate de către Serviciile I Informații interne din cadrul fiecărei S.J., care se aflau sub dublă coordonare (a șefului S.J. și a șefului Direcției I). Trebuie făcută însă și precizarea că în aplicarea directă a unor metode informativ-operative în această problemă puteau fi implicați și angajații altor structuri ale Securității sau Miliției județene. Astfel, în unitățile economice își aducea aportul și ofițerul din cadrul Serviciului II Contrainformații economice care răspundea de acel obiectiv, iar în mediul rural șeful postului de Miliție (în baza amintitelor sale atribuite pe linie de Securitate).

Pentru culegerea datelor necesare desfășurării activității în problema „Eterul”, Serviciul I Informații interne din S.J. Alba (precum toate serviciile similare din țară) se folosea de rețeaua de informatori și colaboratori pe care și-o crease în județ. Securitatea era interesată mai ales de informații referitoare la postul „Europa Liberă” și la persoanele care corespundau cu el sau care-i ascultau emisiunile și relatau conținutul lor celor din jur. La notele informative furnizate de aceste categorii de agenți ai Secretariatului I se adăugau și datele privind aspectele amintite obținute tot de la informatori sau pe alte căi de către celelalte structuri din cadrul I.J. Alba, dar net preponderent de către Serviciul II și șefii posturilor de Miliție (de la agentura pe care erau obligați s-o recruteze și pe linie de Securitate).

Deși metodele aplicate în această problemă de către S.J. Alba au fost destul de diversificate, de departe cea mai uzitată metodă a fost avertizarea. De regulă, avertizările din problema „Eterul” au fost

---

⁶⁹ Mihai Pelin, ● *Operațiunile „Melița” și „Eterul”*. *Istoria Europei libere prin documente de Securitate*, Editura Albatros, București, 1999, p. 124.

⁷⁰ Florica Dobre (coord.), *op. cit.*, p. 432.

efectuate la sediul organelor de Securitate, fără prezența altor persoane civile, din mai multe motive. În primul rând, nu întotdeauna exista garanția că cel avertizat își va recunoaște spășit „faptele necorespunzătoare” comise (deși astfel de situații au fost destul de rare). Apoi, în siajul motivului de mai sus, pentru a se crea o presiune psihologică suplimentară asupra celui avertizat (chiar dacă Securitatea își schimbase radical metodele față de anii '50 – când în jud. Alba Securitatea nu s-a sfiit să comită numeroase asasinat extrajudiciare –, nici o persoană nu credem c-a primit cu plăcere „invitația” de a se prezenta în localul instituție). Dar nu în ultimul rând și pentru că uneori criticile aduse regimului de către cei în cauză erau reale și afectau categorii largi din populația județului, și ca atare era mai greu pentru Securitate să obțină de la eventualii participanți externi dorita opinie de condamnare a faptelor celui avertizat.

La 7 februarie 1980, Grupa de analiză și sinteză a S.J. Alba raporta către C.I.D. și Direcția I că S.J. Alba l-a avertizat pe V.C. (pedagog la o școală din Abrud) „pentru faptul că a audiat și colportat știri transmise de «Europa liberă», precum și pentru faptul că a făcut afirmații negative cu privire la unele realități din țara noastră”⁷¹. În aceeași lună, a mai fost avertizat și I.K. (zidar la Aiud, pentru „audierea și colportarea unor știri transmise la postul străin de radio «Europa Liberă», privind îndeosebi lucrările Congresului XII al P.C.R.”)⁷². În aprilie 1980 a venit rândul lui I.N. (zidar la Câmpeni, „colportarea față de colegii de serviciu a unor știri transmise la postul străin de radio «Europa Liberă»”)⁷³ și I.F. (forjor la E.M. Roșia Poieni, pentru „afirmații calomnioase cu privire la politica promovată de conducerea de partid și de stat, precum și pentru audierea și colportarea față de alți cetățeni – în mod repetat – a știrilor transmise de postul de radio «Europa Liberă»”)⁷⁴. În septembrie 1980 a fost avertizat E.P. (casier la Aiud) pentru că „în mod repetat a audiat știri transmise de postul străin de radio «Europa Liberă», colportându-le față de alte persoane, precum și pentru faptul că a făcut afirmații calomniatoare privind politica

⁷¹ A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 327, vol. 7, f. 21.

⁷² *Ibidem*, vol. 1, f. 40.

⁷³ *Ibidem*, f. 97.

⁷⁴ *Ibidem*, f. 109.

promovată de statul nostru”⁷⁵. Iar în luna următoare aceeași măsură represivă i-a fost aplicată de către S.J. Alba și lui V.P. (Roșia Montană), pentru că „în mod repetat a audiat știri transmise de postul străin de radio «Europa Liberă», colportându-le apoi față de alte persoane și a făcut comentarii negative la adresa realităților existente între țara noastră și U.R.S.S.”⁷⁶. Toți cei de mai sus au fost avertizați la sediile Securității, fără prezența nici unei alte persoane civile.

La 1 aprilie 1980, șeful I.J. Alba raporta că și V.O. (sudor la Roșia Poieni) a fost avertizat pentru „colportarea față de colegii de serviciu a unor știri transmise la postul de radio «Europa Liberă», avertizarea ce s-a efectuat la sediul Securității, dar „în prezența secretarului organizației U.T.C. de pe Platforma industrială Roșia Poieni”⁷⁷. În mod similar, la 2 iulie 1980 șeful I.J. Alba raporta avertizarea lui F.G. (mecanic la Oficiul de Îmbunătățiri Funciare Alba) pentru „audierea și colportarea știrilor transmise de postul străin de radio «Europa Liberă», precum și pentru afirmații denigratoare cu privire la nivelul de trai din țara noastră, pe care-l compara cu cel din țările capitaliste occidentale”, avertizare care „s-a efectuat la sediul organelor de Securitate, în prezența ing. Porumb Ioan, directorul O.Î.F. Alba, a secretarului b.o.b. P.C.R. Oancea Nicolae și a maistrului Crișan Sabin, care au adoptat o poziție critică, luând atitudine și combătând faptele săvârșite de acesta”⁷⁸.

Alte avertizări s-au efectuate de către Securitate la locurile de muncă ale celor în cauză sau la sediile unor instituții de stat, cazuri în care întotdeauna au fost prezenți și alți participanți. Spre exemplu, V.C. (din satul Baba, com. Horea) a fost avertizat în mai 1980 pentru „audierea și colportarea față de alți cetățeni a știrilor transmise la postul străin de radio «Europa Liberă», avertizare care s-a efectuat Consiliul Popular al com. Horea în prezența președintelui acestui consiliu”⁷⁹. De asemenea, în noiembrie 1980 a fost avertizat A.C. (mecanic la Grupul de Șantiere Hidroenergetice Valea Sebeșului) pentru

---

⁷⁵ *Ibidem*, f. 306.

⁷⁶ *Ibidem*, f. 343.

⁷⁷ *Ibidem*, f. 91.

⁷⁸ *Ibidem*, f. 163.

⁷⁹ *Ibidem*, f. 134.

„audierea și colportarea față de unii colegi de muncă a știrilor transmise de postul străin de radio «Europa Liberă» (...) a elogiât nivelul de trai din țările capitaliste, denigrând totodată nivelul de trai din țara noastră”, măsură represivă aplicată „în prezența secretarului Comitetului de partid, inginerului șef al Grupului de Șantier și a șefului Lotului Instalații, care au adoptat o poziție fermă față de faptele comise de A.C.” (S.J. Alba mai raporta și că cel în cauză „rămâne în atenția organelor noastre”)⁸⁰.

Însă nu toate avertizările au decurs așa cum dorea Securitatea. Chiar și în situațiile în care cei în cauză au fost avertizați la sediul Securității. Spre exemplu, V.D. (tehnician la Direcția Sanitară Județeană Alba) a fost avertizat în ianuarie 1980 pentru „audierea și colportarea știrilor audiate la postul străin de radio «Europa Liberă””, iar F.A. (ospătăriță la un restaurant din Alba Iulia) a fost avertizată în februarie 1980 pentru „colportarea, față de colegii de serviciu, a unor știri transmise de postul de radio «Europa liberă» și afirmații calomniatoare la adresa conducerii de partid și de stat”, dar în cazul ambilor Securitatea a raportat că „și-a recunoscut doar parțial faptele comise”⁸¹.

Iar în alte cazuri aplicarea măsurii a decurs și mai prost. Astfel, la 11 februarie 1980 șeful I.J. Alba raporta că Ioan Magda (electrician la Întreprinderea de Utilaje Alba Iulia) a fost avertizat pentru „audierea și colportarea unor știri transmise la postul străin de radio «Europa Liberă», precum și pentru afirmații calomniatoare cu privire la nivelul de trai din țara noastră”. Deși la avertizare au fost prezenți directorul întreprinderii și secretarul Comitetului de partid din uzină („care au adoptat o poziție fermă, de natură a-l influența pozitiv pe cel în cauză”) și „deși i s-au prezentat probe concludente”, Ioan Magda nu a adoptat poziția așteptată de către organele represive și „și-a recunoscut doar parțial faptele comise”, dar totuși – presat foarte probabil de către cei trei – „s-a angajat că pe viitor nu va mai asculta știrile transmise de postul străin de radio «Europa Liberă»”⁸². După cum putem vedea, au existat și astfel de cazuri în care un simplu muncitor a rezistat cu demnitate și cu minime concesii unei triple presiuni, a

⁸⁰ *Ibidem*, f. 397.

⁸¹ *Ibidem*, f. 26 și *ibidem*, vol. 7, f. 26.

⁸² *Ibidem*, vol. 1, f. 42.

organelor represive, a conducătorului politic din întreprindere și a directorului pe linie profesională.

Cazuri și mai delicate – pentru Securitate desigur – au fost cele în care cei avertizați își recunoșteau faptele de care-i acuzau Securitatea, dar refuzau să le regrete sau să declare că-și vor „corecta” comportamentul. Astfel de cazuri sigur că au fost mult mai rare, ele fiind regășibile fie la persoane cu pregătire școlară superioară, fie la cele cu un statut profesional și/sau social ridicat la nivel central sau chiar și local, fie la persoanele care aveau o situație destul de disperată și cărora nu le mai păsa de eventualele repercusiuni venite din partea Securității. Un raport al S.J. Alba din 11 august 1980 evidențiază un astfel de ultim caz. Este vorba de avertizarea lui Virgil Nelega (din Abrud, pensionar pe caz de boală), pentru că acesta „a redactat și expediat, prin unii turiști străini, mai multe scrisori postului de radio «Europa Liberă» și unor organisme internaționale, în care a solicitat sprijin în vederea plecării în R.F.G., unde consideră el ar putea fi tratat medical mai eficient”. S.J. Alba arăta că Victor Nelega și-a recunoscut faptele, dar „a declarat că nu renunță la ideea de a pleca în străinătate”, motiv pentru care „rămâne în atenția organelor noastre”⁸³.

Atunci când S.J. Alba a obținut probe care să permită sancționarea legală a celor care luau legătura cu „Europa Liberă”, nu s-a mai aplicat avertizarea, ci s-a recurs la amendarea celor în cauză prin intermediul organelor de Miliție. La 2 februarie 1980, buletinul informativ al șefului I.J. Alba surprinde un astfel de caz, și anume că în ziua anterioară Klaus Kramoulz (tâmplar la E.G.C.L. Sebeș) a fost „sancționat contravențional, conform prevederilor art. 60 lit. c din Legea nr. 23/1971, cu suma de 1.000 lei” pentru că „a redactat și expediat ilegal o scrisoare postului străin de radio «Europa Liberă» prin care solicita sprijinul în vederea primirii aprobării de plecare definitivă în R.F.G. a lui și familiei sale”, iar ulterior „postul de radio menționat a difuzat conținutul scrisorii celui în cauză”⁸⁴.

În alte situații însă, când știa că cei avuți în vedere aveau o bună pregătire juridică, Securitatea prefera să nu i-a nici un fel de măsuri represive, întrucât știa foarte bine că prea puține dintre ele aveau

---

⁸³ *Ibidem*, vol. 7, f. 75.

⁸⁴ *Ibidem*, vol. 1, f. 33.

vreo bază legală (inexistentă în cazul avertizării, de exemplu). Astfel, la 25 noiembrie 1980, șeful I.J. Alba raporta atât conducerii D.S.S., cât și Comitetului Municipal P.C.R. Alba Iulia următoarele: „Din datele pe care le deținem rezultă că numitul O.G., membru P.C.R., procuror la Procuratura locală Alba Iulia, audiază și colportează știrile transmise de postul de radio «Europa Liberă». Unii dintre colegii de serviciu s-ar manifesta surprinși de modul cum O.G. comentează unele probleme”⁸⁵. În mod normal, precum am văzut mai sus că s-a întâmplat cu simplii muncitori care făcuseră același lucru, G.O. ar fi fost avertizat de către Securitate, dar organele represive au rămas dezarmate în fața unui procuror care le-ar fi demonstrat foarte rapid ilegalitatea cam oricăror măsuri pe care instituția putea să le ia contra lui pentru ceea ce făcuse.

Îngrijorător pentru Securitate era faptul că printre ascultătorii fervenți ai postului de radio „Europa Liberă” se numărau și tinerii, inclusiv elevii. Desigur, cei mai mulți dintre ei erau interesați de muzica transmisă de post la cerere, dar Securitatea știa foarte bine că inerent ascultau și buletinele de știri și tot inerent le și relatau apoi colegilor și amicilor lor. În cazul elevilor Securitatea aplica însă o măsură represivă de o intensitate mai scăzută, și anume atenționarea, care de regulă se aplica în prezența conducătorilor școlii, a dirigintelui, a unor profesori sau a părinților. Spre exemplu, la 29 ianuarie 1980 șeful I.J. Alba raporta că a fost atenționat D.L. (17 ani, elev anul I la Școala de șoferi profesioniști din Aiud), pentru că „a audiat știri transmise de postul de radio «Europa Liberă», pe care le-a colportat apoi față de alți colegi”, atenționare care „s-a efectuat în prezența directorului liceului”⁸⁶.

Un caz mult mai complex, care a trebuit să fie rezolvat de către Securitate prin aplicarea unei metode mult mai elaborate (și anume ceea ce se numea „destrămarea anturajului”, care consta în aplicarea simultană a unor metode represive diversificate) a fost raportat de către Grupa de analiză și sinteză a S.J. Alba către C.I.D. și Direcția I la 4 martie 1980. S.J. Alba informa faptul că a destrămat – cel mai probabil către finalul lunii anterioare – unui „anturaj” format din cinci persoane din localitatea Gâmbaș, care se adunau acasă la Ș.Szi. (43 de ani,

⁸⁵ *Ibidem*, vol. 2, f. 79.

⁸⁶ *Ibidem*, vol. 1, f. 27.

membru P.C.R.), unde „audiau și comentau știrile transmise de «Europa liberă»”. Ceilalți membri ai grupului erau Ș.Sze. (27 de ani, lăcătuș la Î.M. Aiud) și L.T. (31 de ani), dar și P.S. și Z.S., ambii de 17 ani, membri U.T.C. și elevi, primul la Școala de șoferi profesioniști Aiud, cel de-al doilea la Liceul „Bethlem Gabor” din Aiud. Ș.Szi. și L.T. – considerați a fi „instigatorii” – au fost avertizați, P.S. și Z.S. atenționați „în fața conducerilor liceului și școlii de șoferi”, în cazul lui Ș.Sze. (pentru că era și el membru P.C.R.) a fost informat Comitetul orășenesc P.C.R. Aiud, iar pe deasupra Ș.Szi. și L.T. – care nu erau angajați nicăieri – „au fost comunicați Oficiului Județean pentru Repartizarea Forței de Muncă”⁸⁷.

Dorim să ne oprim puțin asupra acestei ultime măsuri luate de către S.J. Alba, întrucât subiectul merită anumite precizări, fiind mai puțin analizat de istoriografia represiunii din perioada comunistă. În primul rând, cele două persoane care nu aveau un loc de muncă nu erau niște „paraziți” care audiau „Europa Liberă” din lipsă de preocupare, după cum lăsa să se înțeleagă S.J. Alba, ci ei desfășurau o activitate productivă muncind terenul agricol deținut de ei sau de familiile lor. Ca atare, informarea de către Securitate a O.J.R.F.M. Alba era în sine un abuz, pentru că Ș.Szi. și L.T. nu se încadrau nici în cazurile prevăzute de Decretul Consiliului de Stat nr. 153/1970 (care incrimina doar „fapta de a iniția sau constitui grupuri de persoane care, prin comportarea lor exprimă o concepție de viață parazitară sau anarhică (...) sau aderarea la acestea”)⁸⁸, nici în cele stipulate de art. 7 din Codul Muncii/Legea nr. 10 din 1972 („fiecare persoană aptă de muncă și care nu urmează cursurile unei școli este datoare să desfășoare, până la vârsta de pensionare, o muncă utilă societății, care să-i asigure mijloacele de existență și de dezvoltare spirituală”)⁸⁹ și nici nu încălcau Legea nr. 25/1976 „privind încadrarea într-o muncă utilă a persoanelor apte de muncă”, care la art. 1 prevedea că „fiecare cetățean al R.S.R. are dreptul și obligația, conform Constituției, să îndeplinească o muncă

⁸⁷ *Ibidem*, vol. 7, f. 27.

⁸⁸ Nicolae Ioniță, „*Martorii lui Iehova*” în *arhivele Securității române – problema tolerării activității cultului*, în „Caietele C.N.S.A.S.”, nr. 2/2008, p. 219.

⁸⁹ Mihai Burcea, Marius Stan, Mihail Bumbăș, *Dicționarul ofițerilor și angajaților civili ai Direcției Generale a Penitenciarelor*, vol. 1, *Aparatul central (1948-1989)*, Editura Polirom, Iași, 2009, p. 118.

utilă societății”⁹⁰. Pe deasupra, chiar și în situația în care cei doi ar fi intrat sub incidența reglementărilor amintite, în nici un caz nu Securitatea era instituția abilitată să sesizeze organele competente. Din cadrul M.I., atribuții în acest sens avea doar Miliția, cea care constata starea de fapt. Or postul de Miliție care răspundea de localitatea Gâmbaș nu a făcut nici o sesizare privind presupusul mod de viață „parazitar” al celor doi, atât pentru că nu erau întrunite condițiile legale, cât și pentru că dacă ar fi aplicat aceleași criterii ar fi trebuit să facă sesizări similare – abuzive – împotriva unui mare număr dintre locuitorii localității respective, care nici ei nu erau angajați nicăieri, dar își munceau propriile terenuri agricole. Securitatea a intervenit însă în caz în mod ilegal (pentru că nu avea competențe legale) și abuziv (pentru că cei în cauză desfășurau o activitate productivă) deoarece fapta celor doi (audierea și comentarea emisiunilor „Europei Libere”) era o „culpă” politică, care submina stabilitatea regimului politic comunist. „Culpă” politică ce însă nu putea fi sancționată direct în mod legal, așa că S.J. Alba – ca de altfel și alte unități de Securitate din țară în spețe de acest tip – a recurs la soluția aplicării unor măsuri represive folosind ca paravan alte instituții ale statului. Trebuie făcută însă și precizarea că nu cunoaștem finalitatea demersului, adică dacă O.J.R.F.M. Alba a și luat vreo măsură contra celor doi și cu atât mai puțin dacă s-a ajuns până la sesizarea organelor de judecată, care apoi să și emită o decizie de încadrare obligatorie în muncă pe timp de un an, cum prevedea Legea nr. 25/1976⁹¹.

Însă în anul 1980 – în problema „Eterul” – S.J. Alba nu a desfășurat doar acțiuni represive, ci și acțiuni preventive, de informare directă a unor categorii de persoane asupra „nocivității” conținutului emisiunilor „Europei Libere”, fără a fi uitată nici expunerea consecințelor pe care le-ar putea suporta cei care nu se conformează acestei

⁹⁰ Liviu Marius Bejenaru, *Relația dintre creșterea demografică și dezvoltarea economică în timpul regimului comunist. Între propaganda oficială și realitățile cotidiene*, în „Caietele C.N.Ș.A.S.”, nr. 3/2009, p. 210.

⁹¹ M. Burcea, M. Stan, M. Bumbăș, *op. cit.*, p. 118-119. Ca o paranteză, conform art. 8 al Legii nr. 25/1976, până la sesizarea O.J.R.F.M., din punct de vedere legal ar fi trebuit să se procedeze la punerea celor doi în discuția unei adunări generale a cetățenilor din localitate „cu scopul de a-i convinge să fie de acord să se încadreze în muncă” (L.M. Bejenaru, *op. cit.*, p. 210). Însă după cum am văzut, S.J. Alba nu se împiedica de astfel de „cioturi”, precum era respectarea legilor din România.

cerințe. Activitățile desfășurate în acest sens au fost încadrate în ceea ce metodologic a fost definit de către Securitate ca fiind „pregătirea contrainformativă a populației”.

O astfel de acțiune a fost desfășurată de către S.J. Alba la 11 aprilie 1980. Buletinul informativ trimis de șeful I.J. Alba în ziua următoare ne oferă mai multe detalii, pe care le vom expune pentru că ne oferă mai multe indicii privind modul în care se aplica efectiv de către Securitate o astfel de metodă: „Cu sprijinul și sub îndrumarea organelor de partid, organele de Securitate au prezentat în fața președinților organizațiilor de sindicat din mediul rural, aflați la o convocare, un material privind preocupările unor cercuri reacționare din străinătate de a întreprinde acțiuni de propagandă dușmănoasă împotriva orânduirii socialiste din țara noastră, folosind în acest scop diverse mijloace, dar îndeosebi postul de radio «Europa Liberă» (...) S-a făcut un apel la cei prezenți pentru a-și aduce o contribuție mai substanțială în vederea educării și creșterii vigilenței fiecărui cetățean din mediul rural pentru a contracara orice acțiune, orice faptă inițiată din exterior de natură a leza interesele patriei noastre”. Se mai făcea și precizarea că la convocarea în cauză au fost prezente cca 150 persoane⁹².

O acțiune similară, dar de o amploare mult mai mare a fost desfășurată de S.J. Alba la începutul verii anului 1980, ea cuprinzând aproape toate liceele din județ. La 7 iunie 1980, șeful I.J. Alba raporta: „Sub îndrumarea organelor de partid și cu sprijinul organizațiilor U.T.C., organele de Securitate au organizat o ședință de instruire contrainformativă la Grupul Școlar Cooperatist Alba Iulia, ocazie cu care au prezentat un material privind preocupările unor cercuri reacționare din străinătate de a întreprinde acțiuni de propagandă dușmănoasă împotriva orânduirii socialiste din țara noastră, folosind în acest scop diverse mijloace, dar îndeosebi postul de radio «Europa Liberă». S-a pus accent pe combaterea preocupărilor unor tineri de a asculta și colporta știrile denigratoare transmise de posturi de radio occidentale și de a intra în relații cu cetățeni străini, subliniindu-se necesitatea conjugării eforturilor factorilor educaționali pentru apărarea tinerilor de influențele nocive ale propagandei din exterior”. Au participat 260 elevi și profesori. Iar în zilele următoare,

---

⁹² A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 327, vol. 4, f. 10.

până la 18 iunie 1980, șeful I.J. Alba a trimis rapoarte similare privind acțiuni identice desfășurate de către Securitate la: „liceele din Abrud și Câmpeni” (930 participanți), Liceul „Bethlem Gabor” Aiud (300 participanți), Liceul Industrial nr. 1 Aiud și liceele din Blaj (cu o participare totală de 1.351 elevi și cadre didactice), Liceul Industrial de Chimie Ocna Mureș (600 participanți) și Liceul de Matematică Fizică Sebeș (900 participanți)⁹³. Iar în toamna anului 1980 acțiunea a fost reluată la liceele unde nu s-a reușit finalizarea activității din cauza debutului vacanței școlare de vară. Astfel, la 17 octombrie 1980 S.J. Alba raporta către C.I.D. și Direcția II Contrainformații economice⁹⁴ că a efectuat o „instruire contrainformativă a elevilor și cadrelor didactice” de la Liceul Industrial nr. 2 din Alba Iulia (500 elevi și 16 profesori), organizată „sub îndrumarea organelor de partid și cu sprijinul organizațiilor U.T.C.”, cărora „le-a fost prezentat un material privind preocupările unor cercuri reacționare din străinătate de a întreprinde acțiuni de propagandă dușmănoasă împotriva orânduirii noastre socialiste, cu accent pe postul de radio «Europa Liberă»” „Europa liberă”⁹⁵.

Pe fundalul acestor două principale fenomene amintite anterior (vizibila degradare a situației economice cu lipsurile alimentare aferente și generalizarea audierii de către populație a emisiunilor postului de radio „Europa Liberă”, care și-a intensificat activitatea), încep să fie tot mai evidente atitudinile virulent critice ale locuitorilor jud. Alba, comparativ cu situația din trecut. Iar față de acuzele pe deplin pertinente aduse de cetățeni la adresa regimului, Securitatea nu avea la dispoziție nici un fel de instrumente represive legale, astfel încât a trebuit să recurgă tot la singura metodă represivă – fără acoperire legală însă – care-i era la îndemână, și anume avertizarea.

La începutul lui februarie 1980, S.J. Alba l-a avertizat pe I.D. (muncitor la Întreprinderea de Prefabricate din Beton Aiud), pentru că „față

⁹³ *Ibidem*, f. 78-92.

⁹⁴ Raportul a fost înaintat către Direcția II pentru că liceul respectiv – precum aproape toate liceele industriale din țară – era tutelat de către o întreprindere industrială și ca atare activitatea informativ-operativă în cadrul liceului era desfășurată de către Serviciul II, aferent desigur faptului că această structură a S.J. Alba avea respectiva întreprindere printre obiectivele aflate în aria atributivă directă.

⁹⁵ A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 327, vol. 7, f. 93.

de alte persoane a făcut afirmații calomniatoare la adresa comuniștilor”⁹⁶. În iunie 1980 a fost avertizat T.B. (țăran cooperator din satul Decea) pentru „afirmații denigratoare și injurioase privind unele realități social-politice și de natură legislativă din țara noastră”⁹⁷. În decembrie a fost avertizat Ioan Popa (Alba Iulia) pentru că în luna anterioară „a făcut comentarii și afirmații tendențioase și calomniatoare cu privire la realitățile social-politice și economice din țara noastră, pe care le-a înregistrat pe o bandă magnetică și a predat-o apoi cetățencei vest-germane H.T., aflată în vizită la rudele ei din România, pentru a o duce în Occident”, casetă ce însă a fost descoperită de către grănicerii români⁹⁸.

Toate cele trei avertizări de mai sus s-au efectuat la sediul Securității și au fost cam singurele situații – pentru speța în care de ne referim – în care persoanele în cauză au adoptat poziția dorită de către organele represive (și anume recunoașterea faptelor și consemnarea în scris că regretă comiterea lor).

Marea majoritate a avertizărilor aplicate de către Securitate asupra unor persoane cu niște opinii critice atât de vehemente nu s-au desfășurat însă atât de lin (fără a se ajunge însă la atitudini de frondă deschisă). Astfel, în mai 1980 a fost avertizat A.N. (miner la E.M. Băița) pentru că „față de colegii de muncă a adus injurii la adresa partidului și a membrilor de partid”, însă Securitatea raporta că deși „în procesul verificărilor și a avertizării, i s-au prezentat probe concludente, A.N. nu și-a recunoscut faptele săvârșite, motivând că ar fi fost sub influența băuturilor alcoolice”⁹⁹. Soluția „disculpării” cu această motivație a fost adoptată și de I.N. (șef de stat major la Apărarea civilă Cugir) în timpul avertizării din luna noiembrie 1980, măsură aplicată pentru că „față de alte persoane a făcut afirmații calomniatoare privind orânduirea socialistă din țara noastră”. Securitatea raporta că „fiindu-i prezentate probe de necontestat privind faptele săvârșite, a declarat că este posibil să le fi comis, dar nu-și amintește, fiind în stare de ebrietate”¹⁰⁰. Avertizat

---

⁹⁶ *Ibidem*, vol. 1, f. 43.

⁹⁷ *Ibidem*, f. 187.

⁹⁸ *Ibidem*, vol. 7, f. 135.

⁹⁹ *Ibidem*, vol. 4, f. 68.

¹⁰⁰ *Ibidem*, vol. 1, f. 384.

în noiembrie 1980 pentru „afirmații jignitoare și injurioase cu privire la activitatea desfășurată de conducerea de partid și de stat și pentru aprecieri calomnioase privind nivelul de trai din țara noastră”, Bela Konya (strungar la Întreprinderea de Prefabricate Beton Războieni) „și-a recunoscut parțial faptele comise”, cu toate că „avertizarea s-a efectuat în prezența primarului comunei”¹⁰¹. O poziție asemănătoare a avut și T.G. (revizor tehnic la I.J.C.M. Alba), avertizat în decembrie 1980 pentru că „în discuțiile purtate cu colegii de muncă, în mod repetat a elogiat nivelul de trai din țările occidentale și pentru comentarii tendențioase referitoare la drepturile și libertățile cetățenilor din România”. Securitatea raporta și faptul că cel în cauză „a făcut comentarii pe fondul nemulțumirii personale generate de avizarea negativă a cererii depuse organelor în drept prin care solicita aprobarea plecării definitive în R.F.G. împreună cu familia”, iar la avertizare „a avut o poziție oscilantă, recunoscând doar parțial faptele comise”¹⁰².

Exemplele expuse mai sus denotă atât tăria convingerilor acestor persoane (bazată pe faptul că știau că aspectele criticate sunt reale), dar mai ales faptul că un număr tot mai mare dintre cetățenii României începuseră să nu se mai teamă de organele represive, fapt pe care Securitatea a început să-l constate cu îngrijorare. Locuitorii României aflau de la „Europa Liberă” că împotriva dizidenților și/sau protestatarilor nu se mai luaseră măsuri represive foarte dure precum în trecut (condamnări la ani grei de închisoare), iar unii dintre cei care li se alăturaseră nici măcar nu fuseseră arestați (sau cel mult au fost reținuți de Securitate pe perioade scurte). De asemenea, s-a observat rapid că simpla avertizare de către Securitate nu atrăgea în mod real după sine o prea mare consecință negativă asupra celui avertizat¹⁰³,

¹⁰¹ *Ibidem*, f. 400.

¹⁰² *Ibidem*, f. 422.

¹⁰³ Desigur, existau anumite consecințe negative asupra situației celui avertizat, deși Securitatea nu aplica măsura avertizării având în mod declarat acest scop. Astfel, în practica organelor de Securitate din anii '70-'80 exista și aspectul de a aviza negativ orice solicitare de călătorie în afara țării înaintată de către o persoană care a fost avertizată în trecut. Ceea ce însă sigur că nu afecta prea mult populația României, deoarece oricum posibilitatea de a ieși legal din țară era destul de redusă. De asemenea, nu se acorda aviz pozitiv unei persoane avertizate care dorea să acceadă în posturi sau funcții unde avea acces la documente secrete sau intra în contact direct cu cetățeni străini. Ceea ce iarăși afecta o categorie restrânsă de cetățeni și în nici un caz simplii muncitori.

astfel încât anumite persoane au conștientizat faptul că în realitate își puteau expune opiniile critice fără a plăti mare lucru în afara faptului de a fi chemați la Securitate.

Însă în anul 1980, ca urmare tot a contextelor precizate, în jud. Alba încep să fie semnalate și forme de protest anti-regim care depășeau nivelul injuriilor la adresa lui Nicolae Ceaușescu și a conducerii P.C.R. Astfel, în seara de 3 martie 1980, Miliția din Aiud a fost „sesizată” de faptul că patru tineri „au rupt afișe privind campania electorală pentru alegerile de deputați”¹⁰⁴. Evenimentul a fost raportat de urgență de către șeful I.J. Alba, iar apoi Securitatea a trecut la acțiunea de identificare a făptașilor, desfășurată în principal pe cale informativă (presând informatorii din oraș să caute informații despre cei patru), ajutată desigur și de către organele de Miliție, care și-au activizat agentura proprie. La 5 martie 1980 col. Dumitrescu raporta că organele represive au reușit să identifice trei dintre tineri, și anume Ioan Hârceagă (22 ani, Aiud), Ioan Oprișa (20 ani, com. Mirăslău) și Neculai Tăbăcariu (21 ani), iar peste alte două zile a fost descoperit și Ioan Hârceagă (21 ani, sat Ocnișoara, com. Lopadea Nouă). Toți patru erau muncitori la Întreprinderea Metalurgică Aiud, iar pe deasupra și membrii U.T.C., așadar își manifestaseră adeziunea politică la ideologia comunistă și făceau parte exact din categoria socială în numele căreia puterea politică de tip comunist exercita conducerea statului. Presați de Securitate, cei patru au apelat și ei la soluția invocării stării de ebrietate, sperând că le va putea oferi o scăpare convenabilă. Conform raportului șefului I.J. Alba, „cei în cauză și-au recunoscut faptele, le-au regretat, declarând că le-au săvârșit în timp ce se aflau sub influența băuturilor alcoolice”. Însă pentru că fapta lor avea un ridicat caracter de protest politic direct, care pe deasupra mai avea și un caracter public, S.J. Alba era obligată să ia o măsură represivă superioară avertizării, cu atât mai mult cu cât ruperea afișelor electorale era pedepsită de către legile țării. Prin urmare, cei patru „au fost puși în discuția colectivului de muncă din care fac parte și au fost sancționați contravențional”, iar pe deasupra „a fost informat Comitetul

---

¹⁰⁴ La 9 martie 1980, în România s-au desfășurat atât alegerile legislative pentru funcțiile de deputați în M.A.N., cât și alegeri pentru funcțiile de deputați în consiliile populare județene, municipale, orașenești și comunale.

Orășenesc U.T.C. Aiud”¹⁰⁵. Nu știm cum s-a desfășurat în mod concret punerea „în discuția colectivului de muncă”, care de fapt a constat în două acțiuni distincte (una a primilor trei descoperiți, urmată apoi de o alta a celui de-a patrulea) cauzat de faptul că ele au fost aplicate cu mare rapiditate (la o zi sau două după identificare). Însă, dat fiind și faptul că fapta lor încălca legile țării, credem că acțiunile au decurs fără incidente și au urmat „procedura” uzuală prin care Securitatea aplica această metodă: conducătorul ședinței – de regulă o persoană din conducerea întreprinderii – prezenta faptele, activiștii politici din întreprindere luau cuvântul și le condamnau, la fel procedau și câteva persoane dintre cei prezenți în adunare (de regulă informatorii Securității), iar la final cei puși în discuție își regretau spășiți faptele și se angajau că nu le vor mai repeta.

Intensificarea tentativelor de evaziune din țară

Efectul degradării semnificative a nivelului de trai în anul 1980 ca urmare a deficiențelor din activitatea economică a fost resimțit din plin de către S.J. Alba în creșterea bruscă a numărului de persoane din județ care încercau să părăsească țara în mod ilegal. Dacă în anul anterior au fost înregistrate un număr redus de cazuri și pe deasupra concentrate în rândul minorității germane, situație ce s-a menținut și la începutul anului 1980 (rapoartele zilnice ale Securității consemnează o singură tentativă în primele patru luni ale anului), începând cu mijlocul anului 1980 se înregistrează o adevărată explozie de încercări de evaziune¹⁰⁶. Cum față de cei care avuseseră tentative reușite Securitatea nu mai putea face mare lucru, studiul nostru se va axa pe acțiunile desfășurate de S.J. Alba în cazul locuitorilor județului care

¹⁰⁵ A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 327, vol. 1, f. 62-64.

¹⁰⁶ Trendul din acea perioadă de creștere accelerată a fost numărului de cazuri și tentative de evaziune la nivelul întregii țări a fost observat și de conducerea M.I., care a încercat să mobilizeze organele din subordine (Securitate, Miliție și Grăniceri) să-l contracareze emițând, la 15 martie 1980, Ordinul nr. D/00129 „privind activitatea de prevenire, descoperire și neutralizare a acțiunilor de trecere frauduloasă a frontierei de stat a R.S.R. sau de rămânere ilegală în străinătate” (Georg Herbstritt, *Fuga din România în perioada 1968-1989. ● privire în dosarele Securității și examinări comparative cu situația din R.D.G.*, în „Caietele C.N.S.A.S.”, nr. 15/2015, p. 449).

fie fuseseră arestați de grănicerii români în zonele de frontieră, fie fuseseră returnați României de statele comuniste vecine pe teritoriul cărora reușiseră să ajungă.

Persoanele care au încercat să fugă din țară au fost de regulă prinse în zona de graniță. De exemplu, în mai 1980 A.S. (25 ani, șofer) a fost arestat la P.C.T.F. Curtici în timp ce „intenționa să treacă în mod fraudulos frontiera de stat”¹⁰⁷, la 16 iunie 1980: R.C. (25 ani, muncitor) a fost „arestat preventiv pentru săvârșirea infracțiunii de tentativă de trecere frauduloasă a frontierei, fiind depistat la punctul de trecere a frontierei Oravița intenționând să treacă ilegal în Iugoslavia”¹⁰⁸, iar la 17 august 1980, „organele grănicerești au depistat pe raza localității Jimbolia, în zona de frontieră” pe T.G. (25 ani, student), care „find cercetat, a rezultat că intenționa să părăsească fraudulos țara”¹⁰⁹. La 22 august 1980, I.A. (27 ani, mecanic auto) și N.B. (29 ani), ambii din com. Șugag, „au fost depistați în zona de frontieră, pe raza orașului Turnu Severin”, pe unde „au încercat să treacă fraudulos frontiera”¹¹⁰. Frații I. și M.H. (36 și 32 ani, ciobani particulari) au reușit să treacă granița în Iugoslavia prin zona Caraș Severin, dar au fost descoperiți de autoritățile statului vecin și la 31 august 1980 „organele grănicerești iugoslave i-au predat organelor grănicerești române”¹¹¹.

Toți cei de mai sus au fost transferați în arestul M.J. Alba, unde s-a trecut la anchetarea lor pentru a se stabili exact circumstanțele și motivele pentru care doreau să fugă din țară, aspecte în funcție de care urma a fi stabilită – dar de către S.J. Alba – și măsura sau măsurile ce urma a fi luate împotriva lor.

Atunci când ne referim la măsurile luate împotriva celor care încercau să părăsească ilegal țara, trebuie să facem precizarea că de data aceasta Securitatea avea la dispoziție modalitatea de a recurge la aplicarea unor instrumente punitive legale, întrucât evaziunea și tentativa de evaziune erau pedepsite de legile din România – precum

---

¹⁰⁷ A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 327, vol. 1, f. 126.

¹⁰⁸ *Ibidem*, vol. 4, f. 96.

¹⁰⁹ *Ibidem*, vol. 1, f. 268.

¹¹⁰ *Ibidem*, vol. 5, f. 75.

¹¹¹ *Ibidem*, f. 87.

de altfel de legile din orice țară din lume – inclusiv cu detenția¹¹². Problema pentru regimul politic comunist – și în mod automat și pentru Securitate – era însă aceea că numărul evaziioniștilor era atât de mare încât dacă s-ar fi aplicat tuturor sancțiunile legale închisorile României ar fi fost pline de „frontieriști”, ceea ce s-ar fi transformat printr-o mare problemă politică externă mai ales, dar și internă. Un număr mare de deținuți închiși pentru încercarea de a părăsi fraudulos țară era o dovadă clară a faptului că România nu asigura în mod real – cum nici nu o făcea – libertatea cetățenilor săi de a călători în afara țării (motiv pentru care cei în cauză apelau din disperare la soluții ilegale), ceea ce demonstra faptul că nu-și respecta semnătura pusă pe Actul Final al Conferinței de la Helsinki.

Tocmai de aceea, de regulă Securitatea a apelat la măsura trimiterii în judecată a evaziioniștilor doar în anumite cazuri mai deosebite, când exista un cumul de culpe legale, când se folosea forța ori în cazul recidiviștilor. În restul situațiilor, Securitatea a aplicat măsurile represiv-punitive „uzuale” în acea perioadă: avertizarea (preponderent), punerea în discuția colectivului de muncă sau amenda contravențională prin intermediul Miliției.

La 13 august 1980, șefului I.J. Alba raporta că au fost avertizați G.P. (25 ani) și I.G.K. (27 ani), ambii muncitori la Întreprinderea de Industrializarea Cărnii Alba Iulia și pe deasupra și membrii U.T.C., pentru „tentativă de trecere frauduloasă a frontierei”. Mai exact, la 1 august 1980 ei „au fost prinși în zona de frontieră de către organele grănicerești din Jimbolia și în urma cercetărilor s-a stabilit că intenționau să ajungă în R.F.G.”¹¹³. Cu doar câteva zile înainte, la 7 august 1980, Securitatea raportase că i-a avertizat pe frații V. și L.A.I. (33 și 31 ani, muncitor, respectiv instructor sportiv), care în seara de 22 iulie 1980 s-au ascuns într-un autocamion turcesc „cu intenția de a ajunge

¹¹² Art. 245 din Codul Penal intrat în vigoare la 1 ianuarie 1969 prevedea: „Ieșirea din țară prin trecerea frauduloasă a frontierei se pedepsește cu închisoare de la 6 luni la 3 ani. Tentativa la ieșirea frauduloasă din țară se pedepsește. Se consideră tentativă și procurarea de mijloace ori instrumente sau luarea de măsuri, dacă rezultă în mod neîndoios că făptuitorul urmărește să treacă fraudulos frontiera” (<http://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/38070?isFormaDeBaza=True&rep=True>).

¹¹³ A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 327, vol. 1, f. 259.

în Austria”, au ajuns până în Cehoslovacia, dar acolo „au fost depistați de către autoritățile cehoslovace, care i-au trimis în țară”¹¹⁴.

În aceste spețe, toate avertizările au decurs fără probleme, cum desigur era și firesc întrucât în prealabil Securitatea le-a explicat celor în cauză care erau consecințele legale de natură penală pe care ar fi trebuit să le suporte pentru fapta lor și ca atare tuturor le-a fost foarte clar că beneficiau de un act de clemență din partea organelor represive. Tocmai de aceea, toate rapoartele S.J. Alba referitoare la aplicarea avertizărilor pentru tentative de evaziune se încheiau cu precizarea șablon că cel avertizat „și-a recunoscut faptele comise, angajându-se în scris că pe viitor va renunța la astfel de acțiuni și se va încadra în normele de conviețuire socială din țara noastră”.

La 27 mai 1980, I.M. (30 ani) și S.S. (20 ani), ambii muncitori Î.M. Alba Iulia, „au fost depistați în zona de frontieră, pe raza com. Nerău, jud. Timiș, fără a-și putea justifica prezența”, iar organele grănicerești care i-au arestat au stabilit că „intenționau să treacă fraudulos frontiera în Iugoslavia pentru a ajunge în Italia”. La 31 mai 1980, șeful I.J. Alba raporta deja că cei doi „au fost aduși la Miliția municipiului Alba Iulia și după cercetări au fost puși în discuția colectivului de muncă din care fac parte”¹¹⁵. Desigur că și această acțiune a Securității – desfășurată cu concursul organelor locale de partid și a conducerii Î.M. Alba Iulia – s-a desfășurat conform „programului” pe care l-am expus într-un caz anterior, fapta având un caracter penal și ca atare cei prezenți nu au putut avea decât o atitudine de „condamnare” a făptuitorilor.

Cu totul diferit a acționat însă S.J. Alba în cazul inginerului A.G. (38 ani), care a fost arestat de I.J. Arad la 6 ianuarie 1980 în timp ce „a încercat să treacă în mod fraudulos frontiera în zona localității Curtici având asupra sa un pașaport sub o identitate falsă, iar cu ocazia percheziției corporale s-a găsit asupra lui 100 dolari S.U.A., 60 mărci R.F.G. și 50 schillingi Austria”. A.G. a fost transferat în arestul M.J. Alba, iar la 12 februarie 1980 șeful I.J. Alba raporta că „organele de Miliție au definitivat cercetările în cauza penală”, iar dosarul „a fost înaintat organului de procuratură, cu propunere de trimitere în judecată”, A.G. fiind „învinuit de săvârșirea infracțiunilor de tentativă

---

¹¹⁴ *Ibidem*, vol. 5, f. 51.

¹¹⁵ *Ibidem*, vol. 1, f. 154, 159.

de trecere frauduloasă a frontierei, uz de fals, fals privind identitatea și deținere de mijloace de plată străine¹¹⁶. Cu toate că până în prezent nu deținem de date suplimentare, ne este greu să credem că A.G. a scăpat de pedeapsa cu închisoarea, având în vedere cumul de atât de multe culpe penale pe care le-a comis în tentativa lui de a ieși ilegal din țară.

Data fiind creșterea accelerată a tentativelor de evaziune, S.J. Alba – ca toate S.J.-urile din țară – a acționat însă represiv nu doar asupra persoanelor care încercaseră să iasă fraudulos din țară, ci și împotriva celor referitor la acare deținea date certe că aveau intenții de evaziune. Date obținute desigur pe cale informativă, de la rețeaua de informatori. În aceste situații însă, acțiunile represive ale Securității nu erau subsumate unui scop punitiv, precum în cazurile prezentate mai sus, ci unui scop preventiv, de a aviza persoanele în cauză asupra riscurilor legale la care se supun în situația în care încearcă să părăsească România în mod fraudulos. În anul 1980, S.J. Alba a aplicat două tipuri de metode: avertizarea și destrămarea anturajului (în cazul celor care plănuiau să fugă din țară în grup), care desigur – precum mai toate acțiunile Securității – au avut diverse variabile determinate de specificațiile cazurilor.

Astfel, E.K. (60 ani, pensionară) a fost avertizată în iunie 1980 pentru „afirmații denigratoare cu privire la nivelul de trai din țara noastră și instigare la emigrare”¹¹⁷, iar I.M. (30 ani, muncitor la Î.M. Alba Iulia) a fost avertizat în aceeași lună pentru „afirmații denigratoare privind unele realități social-politice din țara noastră și pentru intenții de evaziune”¹¹⁸, ambele avertizări fiind efectuate la sediul Securității, fără participarea altor persoane civile. În schimb, tot în iunie 1980, G.B. (26 ani, muncitor la Î.M. Alba Iulia) a fost avertizat la locul de muncă pentru „audierea și colportarea față de alte persoane a știrilor transmise de postul străin de radio «Europa Liberă», precum și pentru intenții de evaziune, scop în care se interesa asupra modului cum ar putea trece fraudulos frontiera”, avertizare care „s-a efectuat în prezența șefului de secție în care lucrează și a secretarului Comitetului de partid pe întreprindere”¹¹⁹. Iar N.M. (33 ani, tâmplar la Cooperativa

¹¹⁶ *Ibidem*, f. 41.

¹¹⁷ *Ibidem*, f. 194.

¹¹⁸ *Ibidem*, f. 185.

¹¹⁹ *Ibidem*, f. 163.

„Unirea” Sebeș) a fost avertizat acasă pentru „intenții de evaziune”, în prezența „șefului de secție și a unor membri ai familiei, care au adoptat o poziție de dezaprobare privind intențiile ce le-a avut cel în cauză, angajându-se totodată că vor face totul pentru a-l determina să renunțe la astfel de preocupări”. Presat din atâtea părți – organe represive, conducere profesională și propria familie – cel în cauză a adoptat poziția dorită de Securitate și „a recunoscut că intenționa să treacă în mod fraudulos frontiera de stat a R.S.R. și s-a angajat în scris că pe viitor va avea o comportare corespunzătoare, renunță la intenția de evaziune și regretă că a avut asemenea preocupări”¹²⁰.

Însă spre deosebire de avertizarea celor arestați în tentative de evaziune, avertizarea celor care doar aveau intenții de a părăsi ilegal țara nu a decurs întotdeauna după cum se aștepta S.J. Alba. Spre exemplu, la 8 august 1980 șeful I.J. raporta că Securitatea i-a avertizat pe A.K. (33 ani) și S.B. (29 ani), ambii muncitori la Î.M. Aiud, pentru că „au propus pilotului de la elicopterul cu care se efectua stropirea viilor din zona Aiudului să-i treacă fraudulos frontiera în schimbul unei sume de bani”, însă la avertizare cei doi „și-au recunoscut parțial faptele comise, dar s-au angajat în scris că pe viitor vor respecta întocmai legile în vigoare”¹²¹ (desigur că – în sediul Securității aflându-se – nu aveau cum să nu fie de acord cu respectarea legilor țării). Chiar și mai post a decurs avertizarea – în noiembrie 1980 – a lui Ioan Dat (29 ani, lăcătuș la Î.M. Cugir) pentru „intenții de evaziune (...) s-a deplasat de mai multe ori la Constanța pentru a găsi o modalitate de plecare ilegală din țară”, cu toate că „avertizarea s-a efectuat în prezența primarului comunei”, întrucât d-l Dat a dat cu tifla Securității: „Nu a recunoscut intenția de plecare frauduloasă din țară, declarând doar că ar fi vrut să se încadreze ca lăcătuș la NAVROM pentru a avea posibilitatea să plece în străinătate, fiind dornic a vedea și alte țări. S-a angajat [doar verbal, nici măcar în scris, precum dorea Securitatea – n.n.] că pe viitor va respecta legile statului nostru”¹²².

Buletinul informativ din 25 septembrie 1980 al șefului I.J. Alba surprinde și o destrămare de anturaj pentru intenții de evaziune. Astfel,

---

¹²⁰ *Ibidem*, f. 193.

¹²¹ *Ibidem*, f. 252.

¹²² *Ibidem*, f. 403.

după ce Securitatea a aflat de la informatori că mai multe persoane „s-au constituit în grup, intenționând să părăsească fraudulos țara, sens în care au făcut și unele pregătiri luând legătura cu I.Ț. din Timișoara, pe care aveau de gând să-l folosească drept călăuză întrucât acesta cunoștea locuri propice trecerii celor în cauză peste graniță”, organele represive au trecut la „destrămarea grupului”, transpusă în practică prin trei tipuri de acțiuni. I.A. (27 ani, lucrător la Gostat Alba Iulia) a fost avertizat, A.L. (24 ani, frigotehnist) și B.V. (29 ani, șofer) au fost atenționați, iar referitor la cazurile lui I.N. (din Ineu) și preconizata călăuză I.Ț. au fost sesizate I.J. Bihor și I.J. Timiș întrucât intrau în aria lor de competență. Raportul mai preciza atât faptul că între cei cinci exista o legătură de natură religioasă, cât mai ales faptul că nu reacționaseră deloc așa cum se aștepta Securitatea: „În procesul verificărilor și cercetărilor, precum și în procesul avertizării și atenționării, elementele menționate mai sus, care fac parte din secta penticostală – gruparea «Universalisti» – au adoptat o poziție necorespunzătoare, nerecunoscându-și în întregime faptele comise, deși li s-au prezentat date și probe certe”¹²³.

O acțiune similară a fost desfășurată de S.J. Alba și în decembrie 1980, după ce aflase că A.R. (42 ani, inginer), F.D. (41 ani, mecanic) și I.M. (32 ani, electromecanic), toți trei angajați ai Întreprinderii de Exploatare Industrială a Agregatelor Minerale pentru Construcții Alba, „s-au constituit într-un anturaj cu manifestări dușmănoase și intenții de evaziune”. Raportul aferent, trimis la 17 decembrie 1980, suprinde întreg contextul: „la locul de muncă sau în diferite împrejurări au comentat în mod tendențios știrile transmise la postul de radio «Europa Liberă» (...) au adus elogii modului de viață din Occident, preamărind așa-zisele «libertăți» de care se bucură omul în lumea capitalistă”. După ce au luat decizia de a fugi din țară, I.M. s-a deplasat în zona de graniță de la Jimbolia, „studiind în prealabil la fața locului posibilitățile care ar exista pentru realizarea scopului propus”. Mult mai interesantă este însă cea de-a doua modalitate la care se gândiseră, și anume „pătrunderea în Ambasada S.U.A. din București, unde intenționau să ceară azil politic și apoi sprijin pentru a pleca din țară”. Foarte important este însă contextul în care cei trei intenționau să

¹²³ *Ibidem*, vol. 5, f. 115.

transpună în practică această ultimă variantă: „Ei considerau această acțiune ca fiind oportună în condițiile în care la Madrid se desfășoară lucrările C.S.C.E.¹²⁴, unde se dezbate și probleme referitoare la drepturile omului”. Cei trei au fost avertizați „la sediul organelor de Securitate, fără participarea altor persoane”, dar în raport se făcea și următoarea precizare: „Întrucât în timpul verificărilor și cercetărilor a rezultat că și numitul O.I., de 30 de ani, din Alba Iulia, mecanic de utilaje la aceeași unitate, membru P.C.R., a participat la unele discuții cu caracter tendențios împreună cu cei avertizați, precum și intenția de a părăsi ilegal țara, s-a informat despre aceasta Comitetul Municipal P.C.R. Alba Iulia”¹²⁵. După cum am văzut, pentru șeful I.J. Alba, libertatea de circulație a persoanei se încadra la categoria „așa-ziselor «libertăți»”, în pofida faptului că ea era cuprinsă în Constituția României și în Actul Final al Conferinței C.S.C.E. de la Helsinki, semnat personal de Nicolae Ceaușescu, ceea ce nu face decât să întărească legitimitatea demersului celor trei de a face cunoscut Conferinței C.S.C.E. de la Madrid acest abuz.

După cum am văzut, imensa majoritate a celor care doreau să părăsească ilegal România erau muncitori, la care se adăuga și faptul că mulți dintre ei erau membri ai P.C.R. sau U.T.C. Așadar, tocmai proletarii politizați își asumau riscurile detenției și ale începerii unei noi vieți în „putreda societate capitalistă”, în loc să rămână să se bucure de „binefacerea” societății socialiste la care teoretic participau la conducere prin P.C.R., „avangarda proletariatului românesc”. O adevărată lovitură pentru regimul politic comunist a reprezentat-o însă dorința elevilor de a fugi din țară, un fenomen care cunoaște și el o puternică escaladare în anii '80.

În buletinul informativ din 10 noiembrie 1980, șeful I.J. Alba raporta că Sibiu Alba aflate pe cale informativă că un grup de elevi din Alba Iulia „și-a propus să treacă fraudulos frontiera de stat pentru a ajunge în Occident”. Este vorba de D.A. (16 ani, clasa X), L.B. (17 ani, clasa XI) și C.Ș. (16 ani, clasa X). Iar raportul preciza că cei trei depășiseră

---

¹²⁴ Conferința C.S.C.E. de la Madrid a început la 11 noiembrie 1980 și s-a încheiat la 9 septembrie 1983. Discuțiile s-au axat în principal pe aplicarea și respectarea de către statele semnatare a prevederilor Actului Final de la Helsinki (Declarația finală în <https://www.osce.org/files/f/documents/9/d/40871.pdf>).

¹²⁵ A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 327, vol. 6, f. 117.

deja stadiul discuțiilor: „Cei în cauză s-au întâlnit de mai multe ori și au purtat discuții referitoare la modalitățile în care ar putea părăsi țara. În acest sens, s-au deplasat la Constanța și Tulcea, intenționând să se îmbarce pe un vas, însă dându-și seama de imposibilitatea materializării intenției lor, s-au reîntors în Alba Iulia (...) A rezultat că susnumiții se aflau sub influența posturilor străine de radio”. Fiind minori, cazuri în care Securitatea rareori recurgea la avertizări, toți trei au fost atenționați de către Securitate, iar pe deasupra în cazurile lui D.A. și C.S. „au fost atenționați și s-a informat conducerea liceului pentru ca factorii educaționali să se ocupe mai îndeaproape de ei”, iar în ceea ce-l privește pe L.B. „a fost atenționat și s-a discutat cu părinții acestuia pentru a-l determina să renunțe la un asemenea anturaj și la intenția de evaziune”¹²⁶.

S.J. Alba a acționat însă în mod diferit în cazul lui V.V. (17 ani), elev la Școala de șoferi profesioniști Aiud, care s-a declarat de acord cu trei elevi de la Școala Profesională „Unio” din Satu Mare, care i-au propus să meargă cu ei pe un șantier de pe litoral, de unde când venea vara să încerce să fugă din țară. Raportul din 8 decembrie 1980 al Grupei de analiză și sinteză a S.J. Alba către C.I.D. și Direcția I dezvăluie că „la sesizarea organelor de Securitate”, Comitetul Orășenesc U.T.C. Aiud și conducerea școlii unde învăța l-au pus în discuția corpului profesoral și a elevilor, iar V.V. „s-a angajat față de cei prezenți la punerea în discuție că nu va mai săvârși asemenea fapte”. De asemenea, S.J. Alba a informat S.J. Satu Mare despre intențiile de evaziune ale celor trei elevi amintiți¹²⁷.

Pentru a ține cât de cât sub control problema evazioniștilor (de o stopare sau chiar reducere a fenomenului nu putea fi vorba, întrucât el era cauzat de aplicarea unor decizii politice majore și ca atare putea fi soluționat doar pe cale politică, nu pe cale represivă), Securitatea a utilizat în anii '80 și alte metode decât cele punitiv-represive de tipul celor pe care le-am prezentat mai sus. Astfel, Securitatea a recurs și la acțiuni subsumate conceptului mai larg al activității de „propagandă publică” desfășurată de către M.I., care în speța de față constau în publicarea în presă sau în prezentarea la radio și tv a unor materiale

¹²⁶ *Ibidem*, vol. 1, f. 379.

¹²⁷ *Ibidem*, vol. 7, f. 127.

de natură să tempereze dorința românilor de a-și părăsi țara pentru a se stabili într-un stat capitalist (mărturii ale unor români emigranți dezamăgiți de locul de muncă pe care-l aveau sau de faptul că era sub calificarea lor, expuse racilele capitalismului – prostituție, șomaj, consum de droguri, violență etc.). În anul 1980 însă nici un raport al I.J. sau S.J. Alba nu menționează faptul că Securitatea județeană ar fi desfășurat în acel an vreo acțiune de acest tip în problema combaterii evaziunii din țară. Ce-i drept, S.J.-urile din județele mai mici nici nu aveau prea multe mijloace la îndemână pentru a aplica această metodă, comparativ cu unitățile de Securitate din orașele mari sau din județele dezvoltate (spre exemplu, în anul 1980, în jud. Alba nu emitea nici un post de radio sau tv și apărea un singur cotidian).

Rămânem tot în aria activităților desfășurate de S.J. Alba în anul 1980 pentru combaterea tentativelor de emigrare ilegală și legală din țară pentru a expune și o problemă specifică județelor în care locuiau și un număr ridicat de membri ai minorității germane, precum a fost și cazul jud. Alba. Astfel, spre deosebire de etnicii români care fugeau din țară, care-și puteau legaliza ulterior situația cu mare greutate, pentru etnicii germani situația era mult mai favorabilă, atât pentru că primeau destul de rapid cetățenia în R.F.G., cât și pentru că își legalizau situația și față de statul român (scăpau de acuza de trecere frauduloasă a frontierei) ca urmare a faptului că R.F.G. plătea României și pentru emigranții germani ilegali tariful stabilit pentru emigranții legali¹²⁸. Ca atare, emigranții germani ilegali știau atât că vor avea șanse mai mari să se integreze rapid în R.F.G., cât și că vor putea apoi să se întoarcă legal în România pentru a-și vizita eventualii membri ai familiei, rude sau cunoștințe rămase în țară. Pe deasupra, pe fondul întregului context creat de degradarea semnificativă a nivelului de trai, creșterea dorinței de emigrare a germanilor a fost alimentată și de relatărilor emigranților sași reveniți în România în vizită la familia sau rude, care descriau existența în R.F.G. a unui nivel de viață greu de imaginat pentru niște persoane afectate inclusiv de lipsa alimentelor de bază.

---

¹²⁸ Vezi detalii în Florica Dobre, Florian Banu, Luminița Banu, Laura Stancu (eds.), *Acțiunea „Recuperarea”. Securitatea și emigrarea germanilor din România (1961-1989)*, Editura Enciclopedică, București, 2011, și în Hannelore Baier, Ernst Meinhardt, *Cumpărarea libertății*, Honterus Verlag, Sibiu, 2014.

La 5 februarie 1980, șeful I.J. Alba a înaintat conducerii D.S.S. un amplu raport intitulat *Documentar în Problema „naționaliști-fasciști germani”*. După ce înfiera organizațiile din R.F.G., S.U.A., Austria și Canada ale emigranților germani din România, care „organizează o intensă campanie împotriva statului român”, col. Dumitrescu preciza că „prin intermediul turiștilor, al vizitatorilor la rude și al emisarilor, se desfășoară o susținută activitate pentru obținerea de date și materiale eronate, care ulterior sunt folosite în scopul propagandei dușmănoase”. Șeful I.J. Alba nu se sfa chiar să declare că etnicii germani din județ ar desfășura o susținută activitate de factură naționalistă: „pe fondul acțiunilor reacționare din exterior, se constată o continuare a activității și manifestărilor naționaliste în rândul autohtonilor de naționalitate germană”¹²⁹.

Toate aceste aserțiuni nu făceau însă parte decât din partea „politico-ideologică” de descriere a „contextului” în care se desfășura fondul problemei la care col. Dumitrescu dorea să ajungă, și anume explozia în anul 1980 a numărului cererilor de emigrare definitivă din țară depuse de etnicii germani din județ. Șeful I.J. Alba nici măcar nu lua în considerare scăderea salariilor, lipsurile alimentare și generalizatele deficiențe din plan economic, fiind convins că „aparitia fenomenului emigraționist” în rândul etnicilor germani din județ ar fi fost cauzată de „intensificarea activității cercurilor reacționare din străinătate, de denigrare a realităților social-politice din țara noastră și de instigare la emigrare”. Cum anume ar fi acționat concret aceste „instigări” sau „denigrări”, nu aflăm din raport, dar cert este că ele fuseseră niște instrumente de persuasiune atât de extraordinare încât cuprinseseră în mod masiv aproape toate localitățile din județ în care trăiau un număr mai mare de etnici germani: „Aceste fenomen, în cadrul jud. Alba, se manifestă mai acut în localitățile Gârbova, Călnic, Sebeș, Petrești, Valea Lungă, Blaj, Mănărade, Jidvei, Șona și Berghin (...) în ultimul timp, în special din aceste localități, au început să solicite aprobări pentru plecarea definitivă grupuri întregi”. Mai exact, „până în prezent, s-au înregistrat un număr de 1.320 cereri de plecare definitivă din țară”¹³⁰.

¹²⁹ A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 327, vol. 2, f. 4.

¹³⁰ *Ibidem*, f. 5.

Iar pe deasupra, unii dintre etnicii germani din județ care depuseseră cereri de emigrare nu „înțelegeau” că regimul politic comunist nu poate să le aprobe pe toate din motive politice și ca atare au început să desfășoare tot felul de acțiuni de protest, cerând puterii politice să respecte drepturile și libertățile omului stipulate în Constituția R.S.R. și Actul Final de la Helsinki. Desigur, în acord cu pasajele de mai sus, șeful I.J. Alba era de-a dreptul stupefiat de faptul că niște cetățeni ai României doreau să se prevaleze de asemenea „bagatele” legale: „Exacerbând probleme referitoare la drepturile omului, asemenea, elemente, pentru a obține plecarea definitivă din țară, încearcă să exercite presiuni asupra organelor de stat, apelează la diferite organisme și instituții internaționale, posturi de radio din străinătate, manifestându-se ostil la adresa orânduirii sociale și de stat din țara noastră”¹³¹.

Acțiunile S.J. Alba pentru contracararea acestor „elemente autohtone, aventuriere, avide de căpătuială” care „au trecut la acțiuni dușmănoase publice, individuale sau de grup” au fost destul de diversificate. Spre exemplu, I.K. și E.K. din Călnic au fost avertizați, K.K. a fost amendat cu 1.000 de lei pentru că a trimis la „Europa Liberă” o scrisoare în care arăta că România îi interzice emigrarea, iar mai mulți protestatari (I.K. și A.K. din Mănărade, S.G. și R.G. din Valea Lungă) „au primit aprobarea de plecare definitivă din țară”. Un caz mai deosebit l-a reprezentat cel al lui Andreas Durt și Ioan Filker din Valea Lungă, care „au intenționat să provoace acțiuni de dezordine în București, să defileze cu lozinci, fapt pentru care au fost condamnați conform prevederilor Decretului nr. 153/1970 la câte 3 luni închisoare cu executarea pedepsei în penitenciar”. De altfel, la finalul amplului document amintit, șeful I.J. Alba făcea și precizarea că „organele noastre, prin mijloacele și posibilitățile de care dispun, acționează pentru combaterea fenomenului emigraționist”¹³², ceea ce indică și care era obiectivul real a activităților desfășurate de S.J. Alba în rândul minorității germane din județ.

Ulterior, acțiunile S.J. Alba în această problemă au continuat în aceeași notă. În noiembrie 1980 a fost avertizat G.T.K. (40 ani, muncitor la Î.M. Alba Iulia) pentru „afirmații denigratoare privind nivelul de trai din

---

¹³¹ *Ibidem.*

¹³² *Ibidem*, f. 6.

țara noastră și elogierea nivelului de trai din Occident, precum și pentru afirmații tendențioase cu privire la drepturile și libertățile cetățenilor din țara noastră”, fiind foarte nemulțumit pentru că „a cerut aprobare pentru a pleca definitiv din țară împreună cu familia la un frate de-al său din Austria, dar a primit aviz negativ”¹³³. În aceeași lună a fost avertizat M.D. (41 ani, tractorist la C.P.L. Blaj) pentru „audierea și colportarea știrilor transmise de postul străin de radio «Europa Liberă», precum și pentru afirmații calomnioase privitor la drepturile și libertățile de care se bucură cetățenii patriei noastre” și el cu aceeași nemulțumire concretă: a depus cerere de plecare în R.F.G. cu familia, „dar nu i s-a aprobat”¹³⁴.

Un caz mai deosebit a fost cel al Rosinei Kloos (45 ani, com. Gârbova), avertizată în ianuarie 1980 pentru că – nemulțumită fiind de faptul că i se refuza emigrarea în R.F.G. unde deja se aflau soțul și mama sa – „a făcut demersuri la Ambasada R.F.G. din România și intenționa să se adreseze în același scop și Ambasadei S.U.A. din țara noastră” și pentru că „s-a adresat unor organe și persoane cu funcții de conducere de la noi din țară și și-a îndemnat rudele din străinătate să facă intervenții pe lângă unele organisme internaționale”. Practic, ea a fost avertizată exclusiv pentru faptul că a încercat să respecte legile din România. În fapt, pentru S.J. Alba problema a fost mult mai gravă, deoarece R.K. nu a rămas chiar pasivă, ci a încercat să polarizeze o acțiune comună de protest a mai multor persoane aflate în aceeași situația ca a sa și cărora statul român le îngrădea libertățile constituționale: „R.K. a polarizat în jurul ei toate femeile din com. Gârbova a căror soți rămăseseră în străinătate și a organizat cu acestea întâlniri, ocazii cu care au discutat acțiunile ce urmau să le întreprindă fiecare pentru emigrare”¹³⁵. Anterior, pe la finalul anului 1979, mama sa – care a părăsit ilegal țara, dar apoi și-a legalizat situația și venea în vizită în România – „a fost declarată indezirabilă”, deoarece „cu ocazia vizitelor la rude a avut o poziție ostilă statului român, făcând propagandă de emigrare și elogiind modul de viață din Occident”¹³⁶.

¹³³ *Ibidem*, vol. 1, f. 377.

¹³⁴ *Ibidem*, f. 403.

¹³⁵ *Ibidem*, f. 27.

¹³⁶ *Ibidem*, vol. 2, f. 5.

În aprilie 1980 a fost avertizat W.B., cetățean R.F.G. originar din com. Valea Lungă, care „în 1978 a plecat în vizită la rude în R.F.G. refuzând să se mai înapoieze în țară”, iar după obținerea cetățeniei R.F.G. a revenit de trei ori în România „cu scopul de a face demersuri pentru a primi aprobarea de plecare definitivă în R.F.G. a soției și a celor trei copii minori ai lor”. W.B. a fost avertizat pentru că – observând că România nu aproba emigrarea familiei – „a îndemnat soția să întreprindă acțiuni protestatare și să încerce să treacă fraudulos frontiera (...) a îndemnat și pe alți cetățeni din Valea Lungă să emigreze” și „a întreprins acțiuni protestatare în străinătate”. La avertizare, efectuată de Securitate „la sediul organului orășenesc de Miliție Blaj, fără participarea altor persoane”, W.B. „și-a recunoscut doar parțial faptele”¹³⁷. În iulie 1980 a fost avertizată și M.H. (cetățeană R.F.G. originară din com. Doștat), pentru că a venit în vizită la rude și „a elogiât – în discuțiile purtate cu alte persoane de naționalitate germană – modul de viață din R.F.G. și situația materială pe care și-a creat-o, îndemnându-le să emigreze în această țară”. Avertizarea s-a efectuat la sediul Securității, M.H. „și-a recunoscut faptele comise, dar a refuzat să consemneze în scris cele relatate, fapt pentru care discuția a fost înregistrată pe bandă”, motiv pentru care a fost amenințată că va fi declarată persoană indezirabilă¹³⁸.

Concluzii

După cum am văzut în exemplele expuse, în anul 1980 S.J. Alba a fost nevoită să acorde o atenție foarte mare raportării către conducerea D.S.S. și organele de partid a extinselor deficiențe care existau în economia județului. Chiar dacă teoretic ofițerii Serviciului II Contrainformații economice trebuia să se ocupe de contracararea eventualelor acțiuni de subminare sau sabotare a economiei de către inamicii regimului, în practică în anul 1980 ei nu au descoperit nici o astfel de acțiune. În schimb, ofițerii Serviciului II au trebuit să se reprofileze pe culegerea de note informative (de la extinsele rețele de informatori existente în unitățile economice ale jud. Alba) având ca

---

¹³⁷ *Ibidem*, vol. 1, f. 101.

¹³⁸ *Ibidem*, f. 203.

subiect expunerea gravelor disfuncționalități existente în activitatea majorității unităților economice din județ. În acord cu conținutul multora dintre aceste note informative, analizele aferente întocmite de Serviciul II reliefau faptul că multe dintre deficiențele constatate erau determinate, în mod global, pur și simplu de aplicarea mecanismelor economice stabilite de către puterea politică. În fapt, rapoartele S.J. Alba demonstrau faptul că principalul „dușman” al economiei României era chiar regimul politic comunist.

În anul 1980 – și apoi și în anii următori – S.J. Alba a depus un efort informativ imens pentru a aduna date veridice din unitățile economice cu care să-și fundamenteze analizele și rapoartele vizând problema extinderii deficiențelor din economia județului. După cum am văzut (exemplu fiind raportul I.J. Alba din 16 mai 1980), organele represive au trebuit să se ocupe inclusiv de analiza „aspectelor de nerentabilitate” existente în activitatea multora dintre unitățile economice din județ. Cu greu vom putea găsi o astfel de activitate printre atribuțiile principale din acel moment ale Direcției II și ale organelor subordonate din teritoriu, care însă trebuia să descopere și să prevină toate faptele și situațiile „de natură să creeze stări de spirit nefavorabile și de nemulțumire în rândul angajaților”¹³⁹. Și de fapt toate rapoartele pe linie economică au fost subsumate acestei atribuții a Direcției II, periferică din punct de vedere teoretic, dar brusc devenită practic de maximă importanță și ocupând aproape întreaga activitate informativă. Și aceasta din simplul motiv că Securitatea înțelegea foarte bine că nu avea cum să nu existe o legătură directă între deficiențele dintre activitatea economică a unei unități și starea de nemulțumire a angajaților acesteia – iar unele dintre rapoarte am văzut că și expun această corelație. În fapt, tocmai aplicarea generalizată în anul 1980 a „noului mecanism economico-financiar”, care lega direct salariile angajaților de nivelul îndeplinirii sarcinilor de plan, a creat pentru Securitate această mare problemă a nevoii de a identifica și de a raporta disfuncționalitățile

¹³⁹ Printre atribuțiile principale ale Direcției II aprobate de Biroul Executiv al Consiliului de Conducere al M.I. la 14 ianuarie 1975 se numărau: contracararea acțiunilor de „sabotaj, diversiune sau subminare a economiei naționale”, precum și a celor de spionaj economic, elucidarea cauzelor un accidente grave, prevenirea intențiilor de evaziune din țară a angajaților, apărarea secretului de stat etc. (Florian Banu, Liviu Țăranu (coord.), *Securitatea (1948-1989). Monografie*, vol. I, Editura Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2016, p. 171-173).

existente în activitatea unităților economice, întrucât ele se traduceau automat în reducerea veniturilor angajaților, care tot automat se transpunea în amplificarea stării de nemulțumire a acestora. La aceasta se adăuga și faptul că în mod inerent începuse – brusc, dar acut –, să se facă simțit și un alt foarte îngrijorător efect negativ al gravelor deficiențe economice, și anume: penuria de produse alimentare și de bunuri de larg consum. Așadar două aspecte care atrăgeau după ele – și au și atras – un potențial pericol la adresa stabilității regimului politic comunist din România, pe care Securitatea l-a apărât conform sarcinilor ce i-au fost trasate în acest sens de către puterea politică.

S.J. Alba – ca de altfel toate structurile similare din țară – spera în mod iluzoriu că dese și uneori alarmantele raportări privind gravele problemele economice vor contribui la remedierea acestora și ca atare vor fi urmate de îmbunătățirea stării de spirit a populației. Tocmai de aceea, S.J. Alba – ca toate S.J.-urile din țară – a înaintat rapoarte nu doar la conducerile D.S.S. și Direcției II, ci și la cele ale Comitetul Județean P.C.R. Alba și ale comitetele orășenești de partid din județ, precum și a informat direct conducerile unităților economice referitor la deficiențele constatate în activitatea respectivelor unități. Rapoarte și informări făcute însă în zadar, întrucât nu doar că nu au fost urmate de vreo semnificativă schimbare în bine, ci din contră, în anumite unități și sectoare economice deficiențele s-au amplificat. Ulterior, în anii următori, S.J. Alba a continuat să trimită un număr chiar și mai mare de rapoarte și informări similare, dar acestea și-au pierdut tonul alarmist din anul 1980, până și organele de Securitate pierzându-și speranța că în mod concret se va rezolva vreo problemă economică semnalată (în afara unor cazuri izolate).

Buletinele informative zilnice ale S.J. Alba din anul 1980 relevă generalizarea și acutizarea (către finalul anului) nemulțumirilor angajaților multora dintre unitățile industriale din județ, generate de reducerea lunară a veniturilor și chiar de pierderea locurilor de muncă, totul ca afect al aplicării „noului mecanism economico-financiar” și a acordului global de salarizare. Pe deasupra, rapoartele Securității atestă și faptul că nemulțumirea angajaților acestor unități era amplificată de faptul că nu ei erau vinovați de neîndeplinirea planului (care atrăgea după sine reducerea salariului), care era determinată fie de disfuncționalitățile din activitatea respectivei unități, fie de cele din

ansamblul economiei, fie din ambele cauze. Iar pe deasupra ei erau singurii care plăteau prețul acestor deficiențe economice. Dacă în anii anteriori S.J. Alba raporta doar nemulțumiri punctuale ale angajaților unor unități economice (legate strict de activitatea deficitară sau abuzivă a unora dintre conducătorii acestora), în anul 1980 s-a ajuns brusc la raportarea unor acute și extinse stări de nemulțumire în rândul angajaților din practic toate sectoarele industriale importante din județ (minele din Apuseni, Î.M. Aiud, uzinele din Alba Iulia, Î.M. Cugir, fabricile din Blaj).

Iar pe deasupra, preponderent această stare de nemulțumire a început să se manifeste mai ales în rândul muncitorimii, forma de exprimare fiind pe alocuri vehementă, cu forme de protest colectiv, chiar cu tentative de greve. În anul 1980, S.J. Alba – ca de altfel toate unitățile de Securitate din țară – a constatat brusc că muncitorimea a devenit noul său „inamic”, fiind clasa socială care avea potențialul să se transforme – și s-a și transformat – în cel mai înverșunat adversar politic al regimului politic comunist condus de Nicolae Ceaușescu. Și tocmai pentru că s-a trezit peste noapte pusă în situația de a acționa împotriva unei noi „ținte”, acțiune pentru care nu fusese deloc pregătită și pentru care nici nu prea avea la îndemână instrumentele necesare „rezolvării” ei eficiente, în anul 1980 S.J. Alba a rămas într-o atitudine de totală expectativă față de amplitudinea stărilor de nemulțumire ale muncitorimii, mulțumindu-se să raporteze aceste situații organelor politice județene și conducerii D.S.S. Mai exact, Securitatea a acționat – inconștient, desigur – chiar așa cum ar fi fost normal s-o facă în baza atribuțiilor pe care le avea, adică doar să informeze puterea politică despre situația existentă, fără a interveni însă represiv în mod direct pentru ținerea sub control a stărilor de nemulțumire. A fost însă doar o ezitare de moment, pentru că în anii următori – începând chiar din 1981 – S.J. Alba va trece la aplicarea unor metode represive directe asupra muncitorilor nemulțumiți de scăderea salariilor ca urmare a neîndeplinirii planului (în general s-au aplicat avertizări, dar am identificat și câteva cazuri de desfacere a contractelor de muncă¹⁴⁰).

Nu în ultimul rând, în anul 1980, subsumat tot aplicării în economie a noilor directive ale puterii politice, mai ales a plății veniturilor

¹⁴⁰ Spre exemplu, lui V.I., sudor la Sectorul Minier Arieșeni, care la începutul lui septembrie 1987 a intrat în grevă alături de alți patru colegi, iar după intervenția ofițerilor S.J.

în acord global, S.J. Alba s-a trezit și în situația de a fi nevoită să facă față apariției unor stări de nemulțumire în rândul țăranilor cooperatori. Dar după cum am văzut, în mediul rural S.J. Alba nu s-a sfiit – precum în mediul muncitoresc urban – să aplice imediat măsuri represive. Acestea au constat mai ales în avertizări, aplicate prin intermediul șefilor posturilor de Miliție, în virtutea atribuțiilor pe linie de Securitate ale acestora. Iar pe deasupra – ca un bonus – în anul 1980 Securitatea județeană a trebuit să acționeze și asupra unei noi categorii sociale, care nu-i mai ridicase probleme de peste două decenii, și anume țăranimea din zonele necolectivizate din județ. Și desigur, și cauzele nemulțumirii acestei categorii au fost generate tot de practicile economice deficitare – iar în cazul lor și abuzive – ale puterii politice de tip comunist, și anume neonorarea de către statul comunist a obligațiilor de plată față de persoanele care predaseră animale prin sistemul contractărilor de stat. Fiindu-i mai greu să acționeze direct pentru „persuadarea” acestor persoane să continue să încheie cu statul contracte de creștere a animalelor (cum am văzut că insista Nicolae Ceaușescu – din simplul motiv că „performanta” zootehnie de stat era departe de a reuși să acopere nevoile țării), I.J. Alba a preferat să le „convingă” recurgând la sistemul exercitării de presiuni asupra acestora – prin intermediul Miliției sau a organelor de stat locale –, după cum am văzut în unul dintre exemple.

Însă ceea ce nu doar că a luat prin surprindere Securitatea din jud. Alba, dar chiar s-a transformat în principala problemă a unității, a fost apariția stărilor de nemulțumire în rândul populației județului ca urmare a penuriei de produse alimentare (și mai ales a lipsei alimentelor de bază) și de produse și bunuri de larg consum. Pe deasupra, în foarte scurt timp aceste stări de nemulțumire s-au și acutizat și mai ales s-au extins la nivelul întregului județ, afectând în principal întreg mediul urban, dar și mediul rural. Dacă până la finalul primăverii anului 1980 S.J. Alba trimise doar unu sau două rapoarte în care informa privind existența unei stări de nemulțumire a populației cauzată de motivele amintite, la finalul toamnei deja raportările erau săptămânale și semnalau instalarea unei stări de nemulțumire în absolut toate zonele

---

Alba a fost singurul care a continuat această formă de protesta, așa că „organele de Securitate au sesizat conducerea unității”, care „i-a desfăcut contractul de muncă” (A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 392, f. 52).

județului. Reține atenția faptul că, în buletinele informative zilnice, atât I.J. Alba, cât și S.J. Alba, precizau deseori că exista o conexiune între nemulțumirile legate de lipsa alimentelor de bază cu cele determinate de reducerea salariilor cauzată de aplicarea noilor directive economice ale puterii politice („noul mecanism economico-financiar” și acordul global), precum și o conexiune între penuria de produse alimentare și deficiențele din activitatea economică, din zootehnie mai ales, dar și din C.A.P.-uri și I.A.S.-uri, la rândul lor cauzate tot de foarte proasta conducere a acestor unități ca urmare a aplicării hotărârilor regimului politic comunist.

Rapoartele Securității revelă însă faptul că în anul 1980 nu doar această instituție făcea conexiunile amintite, ci și un număr tot mai mare dintre cetățenii României, care în consecință au început să-și îndrepte criticile și nemulțumirile direct către Nicolae Ceaușescu și conducerea P.C.R., fără a-i omite și pe liderii politici locali. Este, de altfel, un efect firesc al acaparării de către puterea politică de tip comunist din România a tuturor pârghiilor de conducere a statului și al impunerii respectării directivelor politice la luarea celor mai minore decizii, întrucât cetățenii României au putut foarte ușor să identifice vinovatul principal. Cel care decide este cel care răspunde. Și tocmai simplitatea acestei cauzalități a alarmat și S.J. Alba și desigur și celelalte S.J.-uri din țară. În vara anului 1980, S.J. Alba a constatat cu surprindere și îngrijorare că informatorii din rețea îi furnizează un număr mare de note informative prin care erau semnalate comentarii foarte critice, chiar vehemente la adresa lui Nicolae Ceaușescu și a conducerii P.C.R., aparținând pe deasupra în mod preponderent persoanelor provenite din rândul muncitorilor. Și era doar începutul, pentru că înspre finalul anului 1980 încep să-și facă apariția injuriile fără teamă aduse, uneori chiar în public, conducerii regimului comunist din România, ceea ce denotă o acutizare – dublată de o cronicizare – a stării generale de nemulțumire din rândul populației județului în general și a muncitorimii în special.

În anul 1980, în general S.J. Alba nu a acționat represiv pentru „atenuarea” acestor nemulțumiri, în opinia noastră din mai multe motive. Unul dintre ele este acela că Securitatea județeană spera în mod iluzoriu că decidenții politici centrali și locali vor lua act de informațiile trimise și vor lua măsurile aferente pentru a îmbunătăți situația,

ceea ce însă nu s-a întâmplat niciodată. În fapt, situația aprovizionării populației s-a degradat continuu în anii care au urmat. Apoi, S.J. Alba (și întreaga Securitate ca atare) nu era pregătită să acționeze represiv asupra unor mase atât de mari de oameni, neavând la îndemână nici mijloacele și nici metodele necesare. De la mijlocul anilor '60, Securitatea își perfecționase în mod real metodele de acțiune pentru a acționa în mod eficient în cazuri singulare sau cel mult asupra unor grupuri mici de persoane care criticau regimul, dar era complet nepregătită pentru a acționa asupra unor categorii largi de persoane nemulțumite. Și credem că nici nu avea cum să fie pregătită, pentru că astfel de extinse stări de nemulțumire în rândul populației nu pot fi ținute în mod real sub control prin metode represive (decât, desigur, folosind în masă metode represive extreme), atenuarea lor putând veni doar pe calea deciziilor politice (care însă au lipsit cu desăvârșire), cu atât mai mult cu cât absolut toate cauzele nemulțumirilor fuseseră determinate de deciziile puterii politice comuniste.

Cu toate acestea, la sfârșitul anului 1980, S.J. Alba a început să aplice punctual metode represive și în această problemă, în contextul în care unii dintre cetățenii jud. Alba începuseră să vadă un model în masivele revolte politice anticomuniste ale muncitorilor din Polonia. Pentru început, au fost avertizate acele persoane care-și manifestau public admirația față de protestele muncitorilor polonezi, dar în anii următori – începând chiar din 1981 – măsura avertizării a fost extinsă și asupra persoanelor care își manifestau în mod virulent și/sau injurios criticile la adresa lui Nicolae Ceaușescu și a conducerii P.C.R. Către finalul anilor '80, S.J. Alba a redus însă semnificativ numărul acestor avertizări, din simplul motiv că astfel de atitudini erau exprimate de un număr atât de mare dintre locuitorii județului încât măsura părea superflă, având practic un efect nul. Se poate conchide, așadar, că dacă în anul 1980 S.J. Alba nu a acționat represiv asupra persoanelor nemulțumite de semnificativa degradare a nivelului lor de trai a făcut-o și pentru că starea de fapt a luat-o prin surprindere și în faza inițială nu a știut cum să reacționeze, mai ales că nici de la conducerea D.S.S. nu a primit nici un fel de indicație concretă (foarte probabil tot din motivul că nimeni nu știa ce este de făcut).

Legat de acest ultim aspect general, trebuie făcută însă și observația că în anul 1980 stările de nemulțumire ale polonezilor și românilor

la adresa propriilor regimuri politice comuniste aveau în linii mari aceeași cauză majoră (scăderea abruptă a nivelului de trai), formele de manifestare politică (în sensul de atitudine anti-comunistă) ale acestor nemulțumiri au fost net diferite. Astfel, după cum am văzut și în reacțiile locuitorilor jud. Alba în anul 1980, în România starea generalizată și acută de nemulțumire la adresa puterii politice comuniste nu s-a transformat și într-o coagulare organizată pentru a pune o presiune masivă pe regimul Ceaușescu (precum s-a reușit în Polonia prin crearea Solidarității) și cu atât mai puțin nu s-a reușit oferirea unei alternative politice sau socio-politice de tip constructiv la adresa regimului. Prin urmare, în pofida existenței unei generalizate stări de spirit foarte critice la adresa regimului comunist din România anilor '80, faptul în sine nu s-a constituit într-un pericol real direct pentru acesta. Desigur, faptul este pe deplin explicabil dacă avem în vedere atât controlul deplin pe care regimul Ceaușescu îl avea asupra societății românești, exercitat – după cum am văzut în numeroase exemple – prin acțiunile represive conjugate ale Securității (care le și coordona), Miliției, organelor de partid, instituțiilor de stat, conducătorilor unităților economice și liderilor sindicalii. Imediat ce o stare de insatisfacție răbufnea public, toți acești actori acționau imediat pentru izolarea și înăbușirea protestului, ceea ce în opinia noastră și oferă o explicație pentru inexistența unei coalizări interne a forțelor protestatate, deși societatea clocotea de nemulțumire și ca efect va și răbufni cu violență în decembrie 1989, după cum o făcuse și anterior la Brașov în noiembrie 1987.